

SVAMPE

67
2013

Danmarks svampeatlas – 2012 sæsonen

Intensiv svampebestemmelse under trange forhold på årets anden inventeringslejr på Ørre Naturskole ved Herning. Foto Jens H. Petersen.

Mens dette skrives, har sneen lagt sig over store dele af landet, og dermed er der i grove træk lukket for årets svampesæson – den fjerde i atlasperioden. Sommeren var præget af masser af nedbør men med flere soltimer end normalt. Temperaturen var stort set normal, men dog lav

i forhold til de sidste 10 års gennemsnit. Siden fortsatte efteråret med mere nedbør end normalt og relativt høje temperaturer. Man skulle tro at det var opskriften på en kanongod svampesæson, men det var ikke den oplevelse de fleste af os havde derude. Vist var der mange

Thomas Læssøe, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk

Jacob Heilmann-Clausen, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; jheilmann-clausen@bio.ku.dk

Tobias Guldberg Frøslev, Lyngø Byvej 25, 4180 Sorø; tobias.froeslev@gmail.com

Jens H. Petersen, Nøruplundvej 2, Tirstrup, 8400 Ebeltoft; jens@aebletoften.dk

The Danish basidiomycete atlas – 2012

An overview is given of the mushroom season 2012 based on data received in the Danish Basidiomycete Atlas Project and based on two recordings camps. The amount of data is comparable to that from previous years but a decline in the number of new taxa is evident although many are still found. Species like *Plicatura crispa* and *Deconica horizontalis* show a clear increase in records and in distribution. Many thermophilic species had a poor year not least lepiotoid fungi. A series of interesting records are highlighted and new taxa are tabulated. Two successful workshops in the use of our data were held involving nature management staff from around Denmark. The project was presented by Jacob Heilmann-Clausen at international meetings in Scotland and Germany, and at a more regional meeting in England. Results from a questionnaire to the users of the Atlas are briefly summarised and the future of the project is put on the agenda – funding stops end of 2013.

Årets nøgletal

- pr. 31/12 var der indlagt 56.182 fund fra 2012, heraf 52.930 godkendte. Dette strækker til en placering mellem 2010 (49.614 godkendte) og 2011 (55.656 godkendte). Fundbasen har nu 358.579 registreringer, hvoraf en del dog er dubletter.
- 142 personer har indlagt data i 2012.
- 40 personer har i alt indmeldt over 1.000 fund.
- 24 personer har nu passeret 500 arter, og tre har mere end 1.000 (atlas-)arter.
- Der er nu fund fra alle de væsentlige af de 670 10 x 10 km-ruder. Topruden har 15.368 fund fordelt på 1.422 arter, og 33 ruder har over 500 arter registreret.
- 1.159 fund af rødlistede arter i 2012 (rødliste-kategorierne RE, CR, EN, VU, NT) fordelt på 287 arter (1.859/284 i 2011).
- 25 nye basidiesvampearter og 1 varietet for Danmark + 17 sæksvampe. Se boks.

svampe nogle steder i dele af sæsonen, men vi var vist også en del der ledte drivvåde sommerskove igennem på kryds og tværs uden at finde ret meget. Forklaringen er måske at varme og regn kom i den forkerte rækkefølge. Juni var våd og kold, og varmen kom først for alvor i august, men nåede aldrig at brænde skovbunden helt igennem. Erfaringsmæssigt plejer det at være den omvendte kombination – dvs. først varme og derefter regn – der giver myriader af svampe. Der var dog svampe der godt kunne lide den våde sommer. Ikke mindst fik vi igen en god kantarelsæson, mens rørhatte og Trompetsvamp ikke imponerede ved deres mængder. Flere varmekrævende arter har tydeligvis gemt krudtet til bedre år. Der er fx ingen fund af Trefarvet Bruskhat (*Marasmiellus tricolor*), og Børstefod (*Crinipellis scabellata*) havde sin laveste forekomst i atlasperioden med kun 20 fund (2011: 35, 2010: 28, 2009: 29). Knoldslørhattene kom – som i andre år uden egentlig hedebløge – kun rigtigt frem på nogle ganske få lokalite-

ter, og flere steder meget sent. Champignonerne klarede sig meget godt, mens det var et ekstremt dårligt år for parasolhattene. Selv en almindelig art som Stinkende Parasolhat (*Lepiota cristata*) var nede på 86 fund mod 160 i 2010. Pigget Parasolhat er blot repræsenteret ved 11 fund mod 44 i 2010. Imod tesen om en dårlig sæson for de varmekrævende arter er årets forekomst af Satans Rørhat som klart var over middel, vurderet på antallet af fund, mens antallet af lokaliteter hvorfra den blev rapporteret, var under middel. En anden rørhat, Skønfodet Rørhat, havde et godt år med meget tidlige og meget sene forekomster. Dele af Midtjylland havde i september gigantiske mængder af Puklet Gift-Slørhat (*Cortinarius rubellus*), men årets total er ikke bemærkelsesværdig. Eksplosionen i Krusblad (*Plicatura crispa*) fortsætter med hele 82 fund (14 i 2009, 19 i 2010, 55 i 2011), og den samme udvikling ses hos Ved-Stråhat (*Deconica horizontalis*) med 33 fund (2009: 15, 2010: 11, 2011: 15). En anden art der menes at være under spredning, Året Agerhat (*Agrocybe rivulosa*), optrådte kun på to lokaliteter. De allervædeste steder var pænt oppe midt på sommeren, se blækhatteartiklen s. 20.

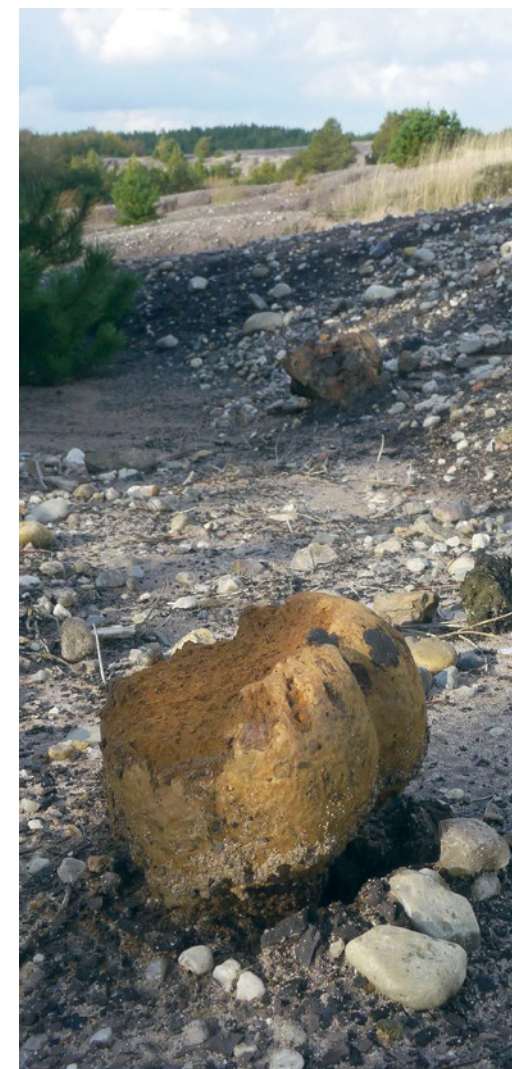
Atlaslejr i Sønderjylland

Trods ret primitiv indkvartering i spejderhytten “E’Arnstej” ved Gråsten – 15. til 21. august – lykkedes det at få indsamlet en masse fine data på årets første lejr. Det var ikke fordi floret var prangende – faktisk var mange klassiske svampehabitater næsten svampetomme – men det viste sig at især meget lysåbne, parkagtige lokaliteter og tørre kystskove var pænt oppe, ikke mindst med skørhatte. Det lykkedes ikke at finde Trompet-Stilkporesvamp (*Polyporus tubaeformis*) i de sønderjyske moser, men andre af de nu “velkendte” pilemosesvampe blev fundet, fx. *Antrodia malicola*, *Hyphodontia incrustata* og *Tubulicium vermiferum*. Og moserne kunne atter aftvinges en ny dansker: *Subulicystidium perlongisporum*, en uanseelig barksvamp med usædvanligt lange, ormeformede sporer. To andre nye arter for landet omtales i rubrikken Usædvanlige danske svampefund, nemlig Skørtrøffel (*Macowanites candidus*) og “langhåret” Huesvamp (*Mycena aciculata*). Basidiotrøfflen er den første nye trøffel der er blevet fundet i forbindelse med atlaspro-

jektet, men ellers var det ikke imponerende hvad der kunne graves op i år, selvom Vellugtende Løvtrøffel (*Octavianina asterosperma*) tilsyneladende havde et godt år. Det berømte overdrev Bjergskov ved Hostrup Sø var stort set svampetomt, men gav alligevel det andet danske fund af Frugt-Sodskive (*Lambertella corni-maridis*) – igen på mumificerede æbler, men denne gang i højt, fugtigt græs. Lige neden for æbletræet i en lille mose blev der fundet *Ombrophila longispora* – en ny skivesvamp for landet.

Atlaslejr i Vestjylland

Årets anden atlaslejr blev afholdt på Ørre Naturskole nær Herning i Vestjylland – 27. september til 3. oktober. Forholdene var små men velfungerende. Arbejdssalen var yderst trang de dage hvor bemandingen var størst. Rent svampemæssigt var der så mange svampe fremme at det næsten kunne være svært at fokusere. Blandt lejrens højdepunkter skal nævnes en vellykket tur til Nørlund Plantage, som Torbjørn Borgen havde fået sat i stand med den lokalkendte Niels Peter Brøgger, som kunne guide os til alle de gode hotspots med sjældne pigsvampe, ridderhatte, slørhatte og andet godt. Desuden havde vi en spændende tur til Borris Skydeterræn – Danmarks største hedeareal på godt 4.700 hektar – hvor vi havde fået lov til at liste rundt i den østlige del blandt brunstige kronhjørte. Området har været fredet i over 100 år og har aldrig været udsat for kunstgødning, hvilket sikkert er den primære grund til det væld af vokshatte og andre overdrevssvampe vi fandt i græsrabatterne. Desuden blev der i pilekrattene fundet Anis-Sejhat (*Lentinus suavisimus*) som duftede så kraftigt at den i et enkelt tilfælde blev lokaliseret alene på lugten. Krattene gemte også på andre sjældent registrerede arter som Grovporet Elastiksvamp (*Antrodiella americana*) og Trompetkølle (*Clavicornia taxophila*). I et blandedt krat med pil, birk og gran gjorde Prægtig Mælkehat (*Lactarius repraesentaneus*) indtryk. Den mest eksotiske oplevelse var dog nok besøgene i de gamle brunkulslejer ved Havnstrup og Søby, hvor der begge steder blev fundet Farvebold (*Pisolithus arrhizus*) i større mængder. Ved Havnstrup fandt vi desuden flammehatten *Gymnopilus decipiens* og Sand-Bruskbold (*Scleroderma septentrionale*). En af de fremtrædende

Farvebold (*Pisolithus arrhizus*) – grim udenpå, flot indeni (se forsiden). Søby Brunkulslejer. Foto Jens H. Petersen.

arter begge steder var Kokosbrun Mælkehat (*Lactarius mammosus*) som forekom med tusinder af frugtlegermer.

En indsats på de “små brune” slørhatte (Telamonier) gav et par nye arter for landet. Disse arter er sandsynligvis relativt almindelige, men overset, da litteraturen indtil for nylig ikke har givet mulighed for sikker bestemmelse af disse.

Nye arter og varieteter for Danmark fundet i 2012

Arter mærket med * er omtalt i rubrikken „Usædvanlige danske svampefund“ i dette nummer af Svampe

Basidiesvampe medtaget i atlasprojektet

Antrodia macra – art af Sejporesvamp; Ørholm, Rørmosen
Arrhenia peltigerina – Skjoldlav-Fontænehøt; Nørslund Plantage
*Bolbitius demangei** – Blygrå Gulhøt; Bøgballe
Botryobasidium ellipsosporum – art af Spindhinde; Frøslev Plantage
Ceriporiopsis balanae – art af Pastelporesvamp; Oksemosen
Clitocybe foetens – art af Tragthøt; Birkebæk Plantage
Coprinopsis fluvialis – Dynd-Blækhat; Frydendal i Østerådal
Cortinarius comptulus – art af Slørhøt; Klosterheden
Cortinarius detonsus – art af Slørhøt; Nørslund Plantage
Cortinarius praestigiosus – art af Slørhøt; Husby Klitplantage
Cortinarius (cf.) strenuissporus – art af Slørhøt; Havskov (og Allindemagle Skov)
Deconica moelleri – art af Nøgenhøt; Hagens Møllebæk
Dendrothele pachysterigmata – art af Skiveskorpe; Suserup Skov
*Macowanites candidus** – Skørtørfel; Lambjerg Indtægt
Entoloma conferendum var. *incrustatum* – varietet af Stjernesporet Rødblød; Gåsesøen, Ulvshaleskoven
Entoloma inusitatum – art af Rødblød; Fællesskov
Entoloma pygmaeopapillatum – art af Rødblød; Felsbæk Skov
Gymnopilus decipiens – art af Flammehøt; Klelund Plantage
Hyphodontia spathulata – art af tandsvamp, Hedenstedskov
Inocybe obsoleta – art af Trævlhøt; Sottrup Storskov
Leptosporomyces cf. montanus – art af Barksvamp; Stråso Plantage
*Mycena aciculata** – Langhåret Huesvamp; Frøslev Plantage
*Mycena albidolilacea** – Lyslilla Huesvamp; Rasmusmose
Russula melitodes – art af Skørhøt; Sandbjerg Gods
Subulicium minus – art af barksvamp; Sandlyng Mose
Subulicystidium perlongisporum – art af barksvamp; Ulvemose

Nye danske sæksvampe, inkl. anamorfe sæksvampe

Apiognomonia rigniacensis – art af kernesvamp; Allindelille Fredskov
Camarosporium stephensii – ukønnet sæksvamp; Rye Skov
Chaetospermum chaetosporum – ukønnet sæksvamp(?); Ejby Ådal
Dermea tulasnei – art af Klyngeskive; Sandlyng Mose
Hymenoscyphus cf. scutuloides – art af Stilkskive; Strødam Reservatet
Hypoxylon fuscoideus – art af Kulbær; Sandlyng Mose
Lachnum subvirgineum – art af Frynseskive; Aggebo Hegn
Nectriella bloxamii – art af Cinnobersvamp; Hyrdehøj
Ombrophila longispora – art af skivesvamp; Bjergskov øst
*Ombrophila rubicunda** (*Cudoniella rubicunda*) – art af Sumpskive; Havnstrup Brunkulslejer
Otidea angusta – art af Ørebæger; Hølgildgård Plantage
Pseudospiropes nodosus (syn. *Strossmayeria atriseda*) – ukønnet skivesvamp; Allindelille Fredskov
Pyrenopeziza betulina – art af Gråskive; Grenaa Kommuneplantage
Stammaria persoonii – art af Stilkskive; Roskilde, Rørmose
Crocicreas furvum – art af Stilkskive; Strødam Reservatet
„*Cyathicola*“ *paludosa* – art af Stilkskive; Strødam Reservatet
Lachnellula resinaria var. *calycina* – art af Frynseskive; Borris Hede

Ved temadagen i Sorø inviterede Atlasgruppen de fremmødte på tur til Kulebjerg Overdrev, hvor konkrete forvaltningsmæssige tiltag blev diskuteret – med svampene i fokus. Foto Jens H. Petersen.

Temadage

Danmarks Svampeatlas inviterede til to temadage om forvaltning af truede svampe og naturforvaltning med inddragelse af svampeatlasdata den 7. november på det gamle rådhus i Sorø og den 8. november på Tønsballe Naturcenter ved Snaptun øst for Horsens. Den primære målgruppe var professionelle der arbejder med forvaltning af natur i Danmark. Målet var at få sat lidt mere fokus på svampene og deres rolle i naturen samt at få præsenteret Danmarks Svampeatlas og hvorledes det kan anvendes i naturforvaltningen. Svampe er gode indikatorer for mange typer værdifuld natur, men byder generelt på nogle udfordringer for naturforvaltere – både fordi en del svampe er svære at artsbestemme, og fordi man ikke kan regne med at de er fremme, når man har afsat tid til feltundersø-

gelser. Derfor vil historiske data af høj kvalitet i det rette format (svampeatlasdata) ofte være et værdifuldt supplement eller måske den primære kilde til at danne sig et overblik over et områdes mykologiske naturværdier. Oplæg fra projektets ansatte (JHC, JHP, TGF) blev suppleret af Bo Levesen fra Vejle Kommune, Margot Nielsen fra Cowi og Anne-Marie Bürger fra Biomedica, som gav eksempler på hvorledes de har inddraget svampedata i deres praktiske arbejde. Til de to arrangementer mødte ca. 80 interesserede deltagere op, og det var indtrykket at deltagerne var begejstrede for projektet og de muligheder det giver for at anvende svampedata i fremtidig naturforvaltning. Derudover fik vi en masse gode tilbagemeldinger og ønsker fra nogle af dem, der må betragtes som den samlede datamængdes kernebrugere.

Martin Vestergaard fandt Tørve-Mørkhat (*Psathyrella sphagnicola*), den står opført som uddød i rødlisten. Foto Martin Vestergaard.

Spektakulære fund

To arter som vi mere eller mindre anså for uddøde i Danmark, blev fundet i årets løb. Martin Vestergaard fandt i slutningen af august arten Tørve-Mørkhat (*Psathyrella sphagnicola*) i en lille sydsjællandsk mose der tidligere har givet fund af Tørvemos-Huesvamp (*Mycena concolor*). Mørkhatten står opført som uddød i rødlisten, men er kun kendt fra ét tidligere fund afbildet i Flora Agaricina Danica og ét fra Gammelmosen (Vangede) i 1943. En måneds tid tidligere fandt en kommandogruppe bestående af Martin Vestergaard, David Boertmann og Thomas Læssøe, der egentlig var på jagt efter sjældne rørhatte, dybt ude i rørskoven i Maltrup Skov en lille holm med gamle ege og ikke

mindst to meget smukke og levende eksemplarer af Skærm-Elm (*Ulmus laevis*). En nærmere granskning af disse gav et fund af Elme-Ruslædersvamp (*Hymenochaete ulmicola*) på det ene træ. Arten er beskrevet af Peer Corfixen og Erast Parmasto bl.a. på basis af fund fra Danmark, hvor den er fundet på nogle få træer i Nordsjælland og på Bornholm. Som bekendt er der ikke mange større levende elme tilbage i Danmark på grund af elmesygen, og arten var sidst set i 1996. Skærm-Elm har en lille enklave på Lolland-Falster men er et meget sjældent træ i Danmark og er rødlistet som moderat truet med fem kendte lokaliteter. Den synes heldigvis ikke at være modtagelig for elmesyge.

Året startede godt med det andet danske fund af *Bovista graveolens*, en art der ligner Sortagtig Bovist (*B. nigrescens*) til forveksling men har en tilbagebøjet sterigmerest på sporen. Aksel Jørgensen fandt den i Oksemosen nær Holte i januar måned.

Senere på året tog Erik Arnfred Thomsen gummistøvlerne på (se artikel andetsteds i bladet om hans blækhattefund) og fandt bl.a. Star-Spatelhat (*Gloiocephala caricis*) – det andet danske fund (det første omtalt i Svampe 63). Han fandt også snylteköllen *Cordyceps bifusispora* – tredje danske lokalitet og den første i Nordjylland – godt nok ikke en atlasart, men alligevel. Et sommerraid til Fanø (TL) for at studere Ensian-Blåfugle gav også et fund af den i hvert fald i naturen meget sjældne Tensporet Tømmersvamp (*Coniophora fusispora*).

Westy Esbensen fik sat en ny plet for Rosa Støvbald (*Lycoperdon mammiforme*) i Højgård Skov N for Vejle – en spektakulær art med få fund i atlasperioden. Medusa-Mørkhat (*Psathyrella caput-medusae*) er opført som kritisk truet i rødlisten, men blev i 2012 fundet på to lokaliteter af henholdsvis Rasmus Ejrnæs og

Thomas Kehlet plus Svend Olsen og Ole S. Pedersen. Det andet danske fund af Naturskovs-Huesvamp (*Mycena silvae-pristinae*) blev gjort i den smukke Sødal Skov nordvest for Viborg. Fundet omtales nærmere i rubriken med nye og spændende fund. Barksvampen *Aleurodiscus aurantius* blev fundet af både Jacob Heilmann-Clausen og David Boertmann. Det er en rose/brombær-specialist med kun fem fund i databasen, tre fra atlaspe-

To af de tre glade findere (David Boertmann og Martin Vestergaard) af Elme-Ruslædersvamp (*Hymenochaete ulmicola*), Maltrup Skov 24.7.2012. Foto Thomas Læssøe.

rioden og to meget gamle fund. Den er formodentlig overset snarere end sjælden og bør eftersøges i fugtige sommer- og efterårsperioder. Kig efter let grynede, svagt kødfarvede barksvampe på døde, men ikke rådne skud af Rose og Brombær.

Kvist-Tandhat (*Irpex oreophilus*) blev fundet som ny for Danmark i Skærven i det første atlasår og siden genfundet flere gange samme sted. I år fik den også en plet i Åmose-komplekset på Sjælland. Det vil nok være relevant at gennemgå samtlige danske angivelser af Stor Tandhat (*Irpex lacteus*), da der sagtens kan skjule sig fund af Kvist-Tandhat blandt dem. Bulliards Slørhat (*Cortinarius bulliardii*) fik sig en ny dansk nordgrænse med fund

Medusa-Mørkhat (*Psathyrella caput-medusae*) er opført som kritisk truet i rødlisten, men blev i 2012 fundet på to lokaliteter af henholdsvis Rasmus Ejrnæs og Thomas Kehlet. 20.9.2012, Hvalskov. Foto Rasmus Ejrnæs.

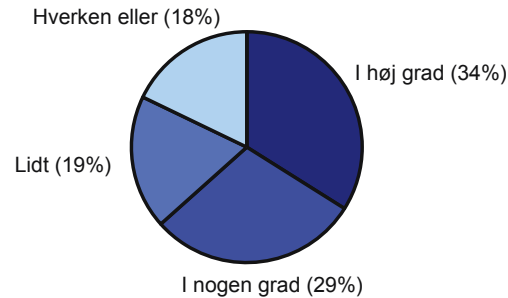
i Havskov nord for Århus af Thomas Læssøe & Rasmus Ejrnæs. Samme sted fandt Rasmus desuden Violetflaget Slørhat (*Cortinarius arcuatorum*) – også ny nordgrænse for denne supersjældne art – samt en mængde interessante slørhatte i gruppen omkring Vildsvine-Slørhat, som i skrivende stund er ved at blive studeret i detaljer. Hvid Bark-Huesvamp (*Mycena alba*) med ganske få fund i basen blev i 2012 fundet af David Boertmann i Krabbesholm ved Skive. Der blev fundet mange fine Rødblade-arter, bl.a. det andet fund af *Entoloma polito flavipes* (Begtrup Røn, Rasmus Ejrnæs), desuden spektakulære eksemplarer af Sart Rødblade (*Entoloma lepidissimum*) ved Ebbe Kristensen og Thomas Kehlet i Næsbyholm Storskov

Erik Arnfred Thomsen tog gummistøvlerne på og fandt Star-Spatelhat (*Gloiocephala caricis*) – andet danske fund. Halkær Å, 16.10.2012. Foto Erik A. Thomsen.

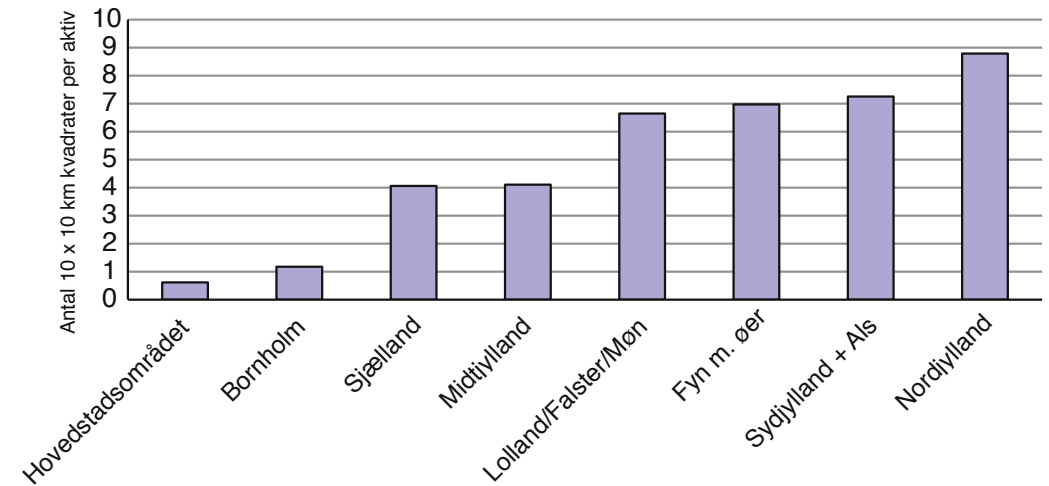
og hele to nye lokaliteter for Gulstokket Rødblåd (*Entoloma xanthochroum*) i Nordjylland. Skjoldlav-Fontænehat (*Arrhenia peltigerina*) blev fundet hele to gange (Nørlund Plantage & Melby Overdrev) og regnes indtil videre som ny for Danmark, selvom der muligvis foreligger to tidligere fund. Vifte-Navlesvamp (*Cotylidia pannosa*) blev genfundet på den ene af lokaliteterne fra 2011, men forgæves eftersøgt på den anden. Hyfestrengs-Blækhat (*Coprinopsis strossmayeri*) var igen oppe samme sted ved Skive som i 2011.

Blandt sæksvampene, der jo ikke er dækket som sådan af atlasprojektet, blev der også fundet fine ting. Der kan nævnes en ny nordjysk lokalitet for Stor Priksvamp (*Poronia punctata*) – fundet af Erik Rald i Tolne Bakker. Så indtil videre er det kun Vendsyssel der kan prale af denne art, der i gamle dage fandtes udbredt i hele landet, men forsvandt i slutningen af 1960'erne. I mere end 30 år blev den anset for uddød i landet, indtil den blev genfundet i 2004. En anden art der sjældent rapporteres, er Sommer-Trøffel (*Tuber aestivum*), der blev fundet under Lind i en have i Herlufmagle på Midsjælland. En i rødliste-sammenhæng meget interessant art, Tørve-Sejskive (*Ascocoryne turficola*), blev fundet på hele tre lokaliteter, og endnu mere interessant – alle var nye lokaliteter for arten. Gummistøvlebrugen gav også et nyfund af Morkelskiven *Scleromitula calthicola* fra en pilemose ved Lille Binderup i Himmerland, der vist aldrig tidligere har været besøgt af en mykolog.

Brugerundersøgelse

Tidligt i 2012-sæsonen deltog mange af jer aktive rapportører i en brugerundersøgelse. Formålet var dels at få konstruktive indspark til det videre arbejde med svampeatlasen, dels at blive klogere på hvordan frivillige bidrager til et projekt som vores. Nogle af jer fik indsigt i udvalgte resultater på Svampedagen i København i februar, men de kan nok godt tåle en reprise her i bladet. Alle rapportører med mindst 10 fund i atlasen blev indbudt til at deltage i undersøgelsen, og 68% (i alt 112 personer) besvarede spørgeskemaet. Undersøgelsen viste at ca. 2/3 af de aktive rapportører er mænd med en meget varierende uddannelsesmæssig baggrund, dog med en stor overvægt af biologer (27%) og folk med anden naturfaglig uddannelse (16%) i forhold til befolkningen som helhed. Den største andel af aktive rapportører (40%) er pensionerede eller på efterløn, mens 27% arbejder professionelt med biologi. Projektet har tiltrukket brugere med meget forskellig erfaring som svampesamlere. Kun en mindre andel af de aktive (otte brugere) er helt grønne i mykologien, mens den største andel (31 brugere) har set på svampe i mellem 20 og 30 år. Et stort flertal (82%) har oplevet at deres svampeinteresse er blevet større i kraft af atlasprojektet, og for en trediedel af brugerne er svampeinteressen blevet stærkt stimuleret (se figur). Et lille flertal på 61% bruger ikke eller sjældent mikroskop når de bestemmer svampe, men måske denne andel er på vej ned? Vi har i hvert fald hørt om flere og flere der spørger om hvilke mikroskoper der er værd at bruge penge på. Rent geografisk er det ikke overraskende meget skævt

fordelt hvor de aktive bor. Mens der i hovedstadsområdet er ca. 1,6 aktive rapportører per ataskvadrat (10 x 10 km), må aktive på Fyn, Lolland-Falster samt Syd- og Nordjylland hver især kæmpe med at dække 6-9 kvadrater (se figur).

Nyheder på hjemmesiden

På databasesiden er der sket store fremskridt i 2012, selv om der stadig er en del hjørner der mangler afpudsning, ikke mindst vores konkurrence-tællere. Den største ændring er at vores bagvedliggende Filemaker-database nu er spejlet i en MySQL-database, hvilket igen gør det muligt at søge i svampebasens fund uden af være logget ind som bruger. Man kan nu søge i basens fund inden for geografisk afgrænsede områder (polygoner). Kommunerne ligger som faste polygoner man kan vælge, men man kan tegne sin egen polygon ved at klikke på kortet. Muligheden for filtrering efter rødlistekategorier er også blevet udvidet betydeligt. Resultaterne af en søgning vises som en liste, hvor der kan sorteres efter de forskellige kolonner ved et enkelt klik. Listerne kan eksporteres til en kommasepareret tekstfil, som derefter kan åbnes i et regnearksprogram, GIS-program eller lignende til videre behandling. Yderligere kan man få fundene vist på et kort enten som prikker med tilhørende fund-oplysninger i sidepanelet eller som UTM-felt-kort, som vi kender det fra fundoversigtkortet fra tidligere.

Svampeatlas i medierne

Atlasprojektet var i løbet af 2012 flere gange i medierne. Ikke mindst fik Danmarks Svampeatlas meget plads i en radioudsendelse om borgerdrevet videnskab (Citizen Science) på P1 programmet Videnskabens Verden sendt 16. oktober, hvor Margaretha Liebmann fortalte om projektet fra indrapportørsiden, og Jacob Heilmann-Clausen fra den videnskabelige side. Borgerdrevet videnskab, hvor frivillige entusiaster gør det muligt at bedrive videnskab i en skala der ikke ville være mulig, hvis data skulle indsamles af nogle få lønnede forskere, er nemlig et "hot" emne i naturvidenskab for tiden. Udsendelsen kan høres på programmets hjemmeside www.dr.dk/p1/videnskabensverden. En anden historie der kom bredt ud i de danske medier, var nybeskrivelsen af Gråduget Tåreblad (*Hebeloma griseopruinatum*), en art der blev fundet i det første atlasår. Det danske fund har lagt type til arten, der også er kendt fra Tyskland og England. Se nærmere på side 54. Historien nåede meget overraskende helt ud i de internationale medier, hvor mellemrummet mellem de to dele af navnet var forsvundet på forunderlig vis. Det førte til indignerende henvendelser om at vi i Danmark vist ikke har fattet noget så simpelt som hvordan videnskabelige navne opstilles. Ak ja, det er ikke sådan når pressen løber med en halv vind. Heldigvis havde vi også selv lejlighed til at formidle

projektet til udenlandske kolleger. Det var især Jacob der var på færd. En videre behandling af data fra brugerundersøgelsen blev formidlet på den Europæiske Kongres for Naturbeskyttelse (ECCB) i Glasgow i august, mens analyser af værtsvalg hos vedboende svampe blev formidlet på det åbne medlemsmøde hos vores britiske søsterforening (BMS) i november. Endelig blev selve atlasprojektet og brugerinterfacet præsenteret på den såkaldte Dreiländertagung arrangeret af vores tyske søsterforening (DGfM) i oktober i Harzen. I Tyskland er de i færd med at samle en række regionale kortlægningsprojekter og svampeportaler, så de var meget interesserede i hvordan vi har valgt at løse forskellige udfordringer.

Mål for 2013 – projektets sidste år

Når dette læses, er svampeatlassets sidste år begyndt. Det betyder at mange ting skal afsluttes og afklares. Projektet har i grove træk givet 25% flere fund end forudset i fondsansøgningen. Det er naturligvis dejligt, men har også givet ekstra udfordringer med hensyn til validering. Målet er dog at komme i bund med alt indsendt materiale. Det betyder ikke at der kommer et navn på alle indsamlinger, men vi vil gøre vores bedste for at bestemme dem, der med rimelighed kan bestemmes ud fra de foreliggende oplysninger fra jer og med vores nuværende viden om de forskellige artsgrupper.

Vi håber naturligvis at få mange spændende nye fund i 2013, men det kan godt være vi vil være lidt mere skrappe, især når det gælder dårlige indsamlinger af almindelige eller vanskeligt bestembare arter fra velundersøgte områder. Vi vil meget hellere bruge tiden på materiale fra de tyndt undersøgte områder på landkortet, som man jo nemt kan få frem ved at trykke på “Vis fundoversigt på UTM kort” på oversigtssiden lige efter login på svampeatlasset. Der er stadig store dele af det sydlige og vestlige Jylland der er tyndt undersøgt. Men også bl.a. Nordfyn, Vestlolland og Stevns kalder på mange flere besøg af ivrige mykologer. Der er i projektet kun budgetteret med én atlaslejr i 2013, som vil foregå i Vendsyssel i perioden 20/9 til 26/9.

En stor arbejdsopgave vil være at færdiggøre artspræsentationerne, hvor det er vores mål at skrive korte diagnoser samt kommentarer om forvekslingsmuligheder for alle arter i projek-

tet. Desuden arbejder vi på at præsentere en række særlige svampehabitater som er vigtige for rødlistede svampe. Planen er at disse skal linkes direkte til polygonsøgningen, så man som ikke svampekyndig naturforvalter kan få indsigt i hvilke naturforhold der er vigtige for de truede svampe på en konkret lokalitet, og hvad der skal til for at sikre disse i fremtiden. Samtidig er det naturligvis et mål at få ordnet de sidste udestående problemer på vores bruger-interface, så fx alle tællere tæller rigtigt.

Et stort og åbent spørgsmål der melder sig her nær projektafslutningen, handler om hvad der skal ske med de indsamlede data og med vores brugerportal i fremtiden. Når det gælder vores grunddata, vil vi i første omgang sikre data i foreningens regi, men med en kopi til Danish Biodiversity Information Facility (DanBIF), der er den centrale institution i Danmark når det gælder indsamling af biodiversitetsdata, og med et link til det globale datanetværk GBIF (se Lange & Andersen 2006). Andre danske atlasundersøgelser har alle fået eller er ved at få deres grunddata publiceret i bogform. Om dette kan realiseres for svampenes vedkommende, vil bl.a. afhænge af velvillighed fra Aage V. Jensens Naturfond, der har førsteret på at financiere et sådant projekt. Et sådant værk i flere bind vil stå som en milepæl for dansk feltmykologi mange år ud i fremtiden.

Atlas-portalen hvor man kan søge og indlægge fund, vil blive videreført i en eller anden form i foreningens regi, men givet med langt færre ressourcer til validering end vi har til rådighed i dag. Også her vil vi dog undersøge mulighederne for at få midler der kan løfte vores felt ind i fremtiden.

Til slut en stor tak til alle indrapportører og deltagere på lejrene; til Æ skurrehat for hjælp med atlaslejr 2; til Ole Noe og Ole Pedersen for adgang og fin introduktion til Borris Skydeter-ræn; til Niels Peter Brøgger for at vise os rundt i Nørlund Plantage på Atlaslejr 2; til Anne-Marie Bürger, Margot Nielsen, Bo Levesen og Line Magnussen for deres bidrag og hjælp ved kom-munearrangementerne.

Litteratur

Lange, C. & Andersen, E.Ø. 2006. Svampefund over alle grænser. – Svampe 54: 28-34.

Sæsonens mykolog – Poul Printz

Et muntert møde blandt store mykologer. Fra højre Poul Printz, Ulrik Søchting, Henning Knudsen og Knud Hauerslev. Vendsyssel 1981. Foto T. Læssøe.

Profiles of mycologists: Poul Printz

Syv hurtige

Favorit-spisesvamp?
Champignon!

Bedste svamperet?

Endnu lukkede hoveder af Skov-Mandel-Champignon (Gulhvid Champignon) skåret i ret tynde skiver, ristet lyst gyldengule i frisk smør, let stuvet i tyk piskefløde med et drys mel, lidt citron, salt og hvid peber. Serveret på lunt, let ristet sandwichbrød, så får man det ikke bedre.

Det er en klasse over det samme med købechampignon, men det er også godt.

Vigtigste svampebog i dit liv?

Kühner & Romagnesi: Flore Analytique des Champignons Superieurs. Den kom i 1953, er på 500 sider med glimrende nøgler og et meget stort antal arter – fx ca. 125 skørhatte. I den svampetomme tid læste jeg den som en roman.

Den svamp du helst vil finde i Danmark?

Man kan ikke bestille svampe, men OK, jeg vil le glæde mig over Kæmpe-Slørhat (*Cortinarius praestans*), en slørhat som endnu ikke er fundet i Danmark. Jeg har set den i Frankrig, en halv meter høj med 25-30 cm brede hatte.

Drømmer du om svampe?

Det hænder. Især hvis en svampebestemmelse volder vanskelighed. Det er hændt, at problemet var løst, da jeg vågnede.

Den smukkeste svamp?

Alle svampe – eller næsten alle – er smukke i deres naturlige omgivelser.

Hvilken mykolog er dit største forbillede?

Når man er 80, har man ikke længere forbilleder, men var jeg ung og fagmykolog, ville Erhard Ludwig fra Berlin være et ganske vist uopnåeligt forbillede. Han forbinder en titanisk flid med en vældig viden og overblik samt strålende kunstneriske evner. Han udgiver i disse år seks kæmpebind med egne akvareller og beskrivelser af alle Nordeuropas svampe – vel mere end 4000 arter.

Hvordan blev du interesseret i svampe?

Helt fra barn var jeg interesseret i planter. Som otteårig havde jeg min egen lille have, hvor jeg såede frø fra planter i mark og eng – blomsterfrø var dyre for en lille dreng; det kostede ti øre for brevet – eller jeg gravede planter op og satte dem i haven. Som voksen yndede jeg at færdes i naturen og glædede mig over blomsterne, så ret snart fik jeg lært de fleste danske karplanter og deres navne. Men allerede i august begynder blomsterfloret jo at svinde, og det bliver mere trist at færdes i naturen. Jeg glædede mig ved at se svampene skyde frem på resterne af sommerens overdådighed og dermed forlænge oplevelseseftersiden med flere måneder.

Gennem en ven blev jeg bekendt med, at visse svampe var spiselige, og jeg blev inviteret på lækre retter med rørhatte og kantareller, men jeg kom ikke i første omgang i gang med et alvorligt studium af svampene, for det var meget vanskeligt i 1950'erne. Jeg havde en svampebog, der hed "Svampe i Farver" med skrækelige karikaturer af svampe i vildt overdrevne farver. Jeg kunne ikke identificere noget af det, jeg fandt.

Det var i forbindelse med en fisketur til Djurslands østkyst med en ven i en efterårsferie i begyndelsen af 1960'erne, at jeg virkelig fik blod på tanden. Jeg havde fanget en stor pighvar og købt kartofler hos en bondemand, men jeg syntes, der skulle lidt mere til festmiddagen. En nærliggende strandeng var fuld af hvide pletter, der kun kunne være Mark-Champignon, fine, duggede, endnu lukkede hoveder, og det blev et fremragende supplement til pighvarren.

Denne oplevelse fik mig til at melde mig til et svampekursus, som Københavns Universitet afholdt – jeg tror det var i 1964 – med blandt andet Morten Lange som underviser. Det løb over en række ugentlige aftener, og der var hver gang et foredrag om en svampegruppe efterfulgt af svampebestemmelse med adgang til bøger (Morten Langes "Illustreret Svampeflora" var udkommet i 1961). De tilknyttede assistenter – og Morten Lange selv – gav hjælp til bestemmelsen. Jeg har altid haft en fremragende hukommelse, og i løbet af kurset fik jeg lært flere hundrede svampe. Det gjorde åbenbart så stort indtryk på underviserne, at jeg allerede året efter blev inviteret med til Mykologisk Kongres,

„Man kan ikke bestille svampe, men OK, jeg ville glæde mig over Kæmpe-Slørhat (*Cortinarius praestans*), en slørhat som endnu ikke er fundet i Danmark“. Foto (Nor-ge) Thomas Stjernegaard Jeppesen.

der det år foregik på Tønderegnen. Her mødte jeg tidens bedste kendere af storsvampe, og det var en åbenbaring at opleve disse i øvrigt meget forskellige menneskers fælles interesse og entusiasme for svampene, og det var vidunderligt at føle, at jeg ikke faldt helt igennem blandt disse garvede mykologer. I løbet af tre dage samlede, bestemte og udstillede vi 4-500 arter. Ved denne lejlighed mødte jeg første gang Leif Døssing, som blev min gode ven lige til sin død i 2010.

Siden deltog jeg regelmæssigt i de mykologiske kongresser og kongresser i udlandet, og jeg lærte en mængde kyndige og spændende mennesker at kende. Det er en af de store sidegevinster ved at have svampene som hobby.

Hvem var din første mentor?

Det var postmester J.P. Jensen. Denne overordentlig dygtige og uhyre beskedne mand er et ret så eksotisk indslag i mykologernes forunderlige skare. (Jeg har skrevet om ham i SVAMPE 19). Jeg bragte mine fund til ham i Grenågade, hvor han øste af sin vældige viden, og vi var på mange hyggelige ture i hans elskede Dyrehave.

Han overlod mig generøst sit eksemplar af Flora Agaricina Danica, hvis fine billeder af mange arter var mig til vældig hjælp i de år, hvor jeg udbyggede mit artskenndskab. Han lærte mig at se på en svamp, så man husker den. Et af hans

råd var, at man skulle tegne svampen, for under tegningen var man nødt til at se indgående og så godt som muligt gengive de enkelte træk.

Hvad finder du særlig fascinerende ved svampe?

Deres mangfoldighed og lunefuldhed. For en systematiker som jeg er det en uimodståelig udfordring at søge at finde orden i det tilsyneladende aldeles uoverskuelige virvar. Hvordan finder man system i mangfoldigheden af mere end 1000 slørhatte, som alle er af omtrent samme form, og mange af nogenlunde samme kedelige brune og grå farver. Det er uhyggelig spændende at studere, hvilke karakterer, der egner sig til at opbygge et system, der kan føre til opdeling i grupper, slægter og arter.

Og så byder svampene bestandig på overraskelser. På en svampetur kan man aldrig forudsige noget. Uventet er der pludselig en overordentlig svamperigdom, eller en uventet art optræder i massevis. Enhver svampetur er ladet med spænding og overraskelse.

Fortæl om din bedste svampeoplevelse

Har man samlet svampe i mere end 50 år, er der naturligvis mange store øjeblikke, men det, jeg husker bedst, var i forbindelse med en Mykologisk Kongres til egnen omkring Viborg. Vi be-

Poul Printz

Født i Vestjylland og vokset op i Aarhus.
Cand. mag. i matematik og fysik.
Har undervist på gymnasier og DTU.
Frugtparken 1, 2820 Gentofte
Email: Poul.Printz@gmail.com

Mykologiske aktiviteter

Har deltaget i udforskningen af svampenes udbredelse i Danmark.
Har skrevet en del om svampe i svampeforeningens publikationer.
Kendt for en skarp næse der kan fange og skelne selv de mindste svampedufte.

Nogle udvalgte mykologiske udgivelser

Printz, P. 1984. Hvordan lugter en svamp? – Svampe 9: 32-36.
Printz, P. 1987. Har De lyst til at studere svampe? – Svampe 16: 49-56.
Printz, P. 1989. J.P. Jensen 100 år. – Svampe 19: 18-32.
Printz, P. 2005-2012. Svampenes navne 1-8. – Svampe 51, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 66.
Printz, P. 2008. Svampetid - ah!! – Svampe 58: 64-65.
Printz, P., Læssøe, T. 1986. Vokshatteslægten *Camarophyllopsis* i Danmark
Svampe 14: 83-92.

søgte et hedeområde nær ved Hald Sø. Jeg var kommet væk fra de andre, og så stod jeg pludselig over for det. Ja, bogstavelig talt stod, for jeg stod bomstille i flere minutter, før jeg satte mig ned på en stor sten og sagde til mig selv: "Det er løgn!".

Langs en sandet sti var der et åbent bælte af to, tre meters bredde, som strakte sig nogle hundrede meter langs en lav egeskov. Og der stod de bare! Hundreder, nej tusinder af Karl Johan rørhatte, næsten alle fine, lukkede, knytstående eksemplarer, uden mindelser om snegle og svampemyg. Jeg kunne have fyldt en lastvogn, men det havde jeg heldigvis ikke. Jeg skammer mig ikke ved at tilstå, at jeg tømte kurven for de fund, jeg skulle have været hjemme på laboratoriet at bestemme, og fyldte kurven og to store plastikposer med de flotteste, jeg kunne finde.

Hvad er din favoritlokalitet?

I mange år har det været et område i det østlige Småland med Öland som tilhørende provins. I denne befolkningsfattige egn med enorme skove har jeg fundet masser af spændende arter, og det skal være et dårligt år, hvis man ikke kan finde 50 kg kantareller. Uforudsigeligt, men med gennemsnitlig fem års mellemrum, eksploderer Karl Johan-mycelierne, og store, fejlfrie eksemplarer skyder frem som svampe i en tegnefilm. Det hele varer en uges tid, og så er der ca. fem år til næste mirakel.

Öland ligger i forholdsvis kort bilafstand fra mit sted, og jeg besøger øen hvert år. Det er et svampenes eventyrland, men af de drilagtige. Jeg ved – fra andres fotografier – at svamperigdommen, specielt af sjældne arter som de store slørhatte, kan være overdådig på den kalkrige bund. Men kalken og regnfattigdommen bevirker også, at der oftest er uhyggelig tørt, som fx i 2012, hvor jeg på 3 timer kun fandt én eneste svamp. Gennem mere end tyve år har jeg kun to gange oplevet et virkelig godt svampeflor, og aldrig det overdådige.

Fortæl om din værste spiseoplevelse med svampe

Jeg har aldrig oplevet forgiftningssymptomer eller bare ubehag efter svampespisning, men jeg er også kræsen. Jeg spiser kun de absolut bedste arter, og fx Hekseringshat og Rødmende Fluesvamp, som mange sætter pris på, forekommer mig direkte ækle. Store mængder svampe eller svampe daglig i en længere periode bør man afholde sig fra. Karl Johan gør klogt i at have en meget kort sæson, ellers ville man blive træt af den. Ristede kantareller i små mængder, nærmest som krydderi, bliver man aldrig træt af.

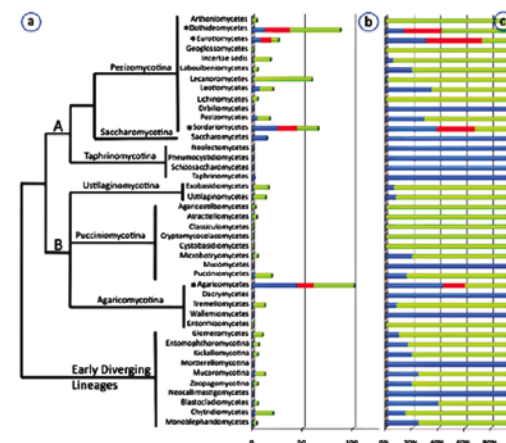
Hvad ville være godt at gøre for svampekundskaben i Danmark?

Hvad der burde gøres på højere videnskabelig plan, vil jeg ikke gøre mig klog på, men for den folkelige svampekundskab synes jeg, vi befinder os i en særdeles frugtbar periode. De glimrende farveværker og Funga Nordica, der er fremkommet de senere år, stimulerer interessen enormt. Og Atlasprojektet, der dels har lokket mange nye amatører på banen, og dels har skaffet vældig presseomtale, bringer svampekundskaben et tigerspring fremad.

Vidste du ...

af Flemming Rune

– at der i disse år arbejdes på fuld tryk for at klarlægge alle svampefamiliers udviklingsmæssige slægtskabsforhold. Den amerikanske mykolog Joey Spatafora, der arbejder på Oregon State University, står i spidsen for et internationalt projekt med 13 fortrinsvis amerikanske mykologer involveret, med titlen '1000 Fungal Genomes'. Det har som mål i løbet af de næste 5 år at få kortlagt det fulde sæt arveanlæg for mindst to repræsentanter fra hver af de ca. 550 svampefamilier, der i dag kendes i verden. Det store antal sekvenseringer af svampenes genomer vil koste over 1 million dollars. Ud over at give os en bedre forståelse af svampenes tilblivelse i udviklingshistorien ("The Fungal Tree of Life") vil det fremover også give os langt bedre muligheder for overordnet klassificering af både velkendte og nyopdagede svampe (J.Spatafora: <http://1000.fungalgenomes.org>, nov. 2011; www.youtube.com/watch?v=vJyibPrZm3s, maj 2012; M. Smith: The Daily Barometer, 24.juli 2012).

The Fungal Tree of Life. Så meget arbejde mangler der i '1000 Fungal Genomes'-projektet. – a: svampeklasser, b: formodet antal familier i hver klasse, c: grad af færdiggørelse (blå er færdiggjort, rød er under sekvensering, grøn mangler).

– at den italienske svampeforening 'Gruppo Micologico Giacomo Bresadola' nu har lagt foreningens navnefaders store mykologiske værk 'Iconographia Mycologica' på internettet i fuldt søgbar form. Det blev oprindeligt publiceret i 1927-33 og omfattede 26 bind med i alt 1250 smukke farvetavler, hvor 1400 arter er illustreret. To aktive svampeentusiaster Giuseppe Motta og Marco Floriani har scannet det enorme værk i flot kvalitet og bragt fornyet opmærksomhed til dette mesterstykke fra en af den italienske mykologis grundlæggere. (www.mtsn.tn.it/bresadola/iconographia.asp?lang=eng, maj 2012).

Rød Fluesvamp (*Amanita muscaria*) fra Iconographia Mycologica.

Computerspillet 'Botanicula' foregår i et træ, der bliver inficeret med onde parasitter. Fem små væsener, der lever i træet, sætter sig for at redde det sidste frø fra indtrængerne. Spillet er lavet af tjekkiske 'Amanita Design'.

– at det tjekkiske videospil-studio 'Amanita Design' har lavet et interaktivt „point'n'click“-computerspil til børn med titlen 'Botanicula'. Spillet foregår i et træ, der bliver inficeret med onde parasitter. Fem små væsener, der lever i træet, sætter sig for at redde det sidste frø fra indtrængerne. En er tyk, en er tynd, en er lille, en kan flyve, og en ligner en svamp. De flygter fra træets top til stammens indre, og de besøger mange af de organismer, som også lever i træet. Undervejs kan man hjælpe dem med at nå deres mål: at få fat i nøglen, som kan løse alle problemer. Spillet er udviklet af animatoren Jaromir Plachy for det lille ti-mands firma, der har eksisteret siden 2003. Tanken er, at det skal udvikle børns interesse for naturens skjulte processer, og det bygger på Tjekkiets hæderkronede tegnefilmstradition. Spillet kan downloades sammen med det originale soundtrack for 10 \$ fra Amanita Designs hjemmeside. (www.amanita-design.net/games/botanicula.html, maj 2012).

– at svampeangreb i gavntræ tilsyneladende kan undgås ved at sætte strøm til træet. De to norske forskere Andreas Treu og Erik Larnøy fra Norsk Institutt for Skog og Landskap viste i 2010, at Gul Tømmersvamp ikke er i stand til at vokse i små klodser af fyrretræ, når man sender en ganske svag, elektrisk strøm gennem træet. Almindelig jævn- eller vekselstrøm har ingen effekt, men når man veksler mellem plus og minus med en meget lav frekvens, standser svampens vækst. Elektropulsteknologien har de kaldt for PLEOT (norsk: pulserende likestrøms elektrosmose teknologi). Der kræves så lidt strøm, at et solpanel leverer rigelig energi til at drive både styringsboks og elektroder, og det smarte er, at træet kun leder strømmen, når det er fugtigt. Tørt træ – intet strømforbrug. Nu er Treu og Larnøy i gang med et 3-årigt projekt, der skal klarlægge langtidsvirkningen af PLEOT. Der er bygget små forsøgshuse af ubehandlet træ med strømførende vægge, og Brunkeberg Postfordelingssentral har fået strøm i væggene mod for-

Gul Tømmersvamp (*Coniophora puteana*) vil ikke vokse på træstykket med de to elektroder, når der udsendes en elektropuls. Foto: Andreas Treu.

skellige verdenshjørner. Muligheden for at belægge træværket med en strømførende polymer eller en strømførende maling undersøges også, og der er kontakt til Vikingskipshuset på Bygdøy i Oslo for at se, om PLEOT kan anvendes i konserveringen af gammelt træ. Det er endnu ikke klarlagt, hvorfor PLEOT holder svampene væk. Man ved, at strøm kan trække fugt ud af porøst beton, men i forsøgene med træ har der været rigelig fugt til svampevækst. Så indtil videre et det et lille mysterium (Ingeniøren, 7. februar 2010; A. Treu & E. Larnøy: International Research Group on Wood Preservation IRG/WP 10-40505, maj 2010; ibid. 11-40555, maj 2011; www.forskning.no/artikler/2012/juni/324094; Sopp og nyttevekster 2012/3: 33, august 2012).

– at svampe muligvis spillede en væsentlig rolle for afslutningen af den geologiske periode Karbon (kultiden), der lå for 359-299 millioner år siden. Det var i Karbon, at træer og buske spredte sig over det meste af Jorden. I Gondwana-kontinentets kølige klima udvikledes den løvfældende skov, og i Laurasia-kontinentets fugtige, tropiske klima bredte sig langs kysterne en mørk, tæt sumpskov med store, træagtige karsporeplanter, frøbregner og nåletræs lignende vækster. Denne sumpvegetation efterlod tykke lag af dødt plantemateriale, som senere

Mellemeuropæisk landskab i Karbon før de første lignin-nedbrydende svampe. Tegning: GeoZenter Nordbayern.

geologiske processer har omdannet til de stenkul, man i dag bryder i Europa og Nordamerika. Man kan undre sig over, hvorfor så store kulstofmængder blev ophobet netop i Karbon, og hvorfor det siden ophørte. Nu mener man at kunne sandsynliggøre, at Karbons ophør bl.a. skyldtes fremkomsten af svampe, der var i stand til at nedbryde det kulstofholdige lignin i vedplanternes stammer og grene og i de urteagtige planters stive stængler. I en artikel i tidsskriftet Science har ph.d.-studenten Dimitrios Floudas fra David Hibbetts laboratorium på Clark University i Massachusetts, USA, sammen med 70 medforfattere (!) fremlagt resultaterne af en større molekylærbiologisk gennemgang af 31 svampes genomer. I alt har undersøgelsen omfattet næsten 30 millioner basepar. Ved 'molecular clock analyses' er det muligt at skønne over genomernes alder i udviklingshistorien, og det ser ud til, at svampearter med evnen til at udskille ligninnedbrydende peroxidase-enzymet første gang blev dannet ved Karbons afslutning. Derefter blev det lagrede kulstof i dødt plantemateriale langt lettere frigjort, og den historiske ophobning blev kraftigt reduceret. Resultaterne har vakt berettiget opsigt og vil utvivlsomt blive efterprøvet adskillige gange i de kommende år (D. Floudas m.fl.: Science 336(6089): 1715-1719, juni 2012).

Svampetur

Poul Printz

Prolog

Når sommerferien er endt, og vi er nået godt ind i august, er det over os. Hvert år, selv om vi er midt i en tørkeperiode med knastørre skove og luren- de brandfare, bringer aviser og ugeblade jublende forkyndelser som: "Nu er det svampetid! Nu vrimler skovene af lækkerier, som man kun behøver at bukke sig efter!" Vi præsenteres for arkivbilleder af de mest anerkendte svampe, og opskrifter lokker med overdådige gourmetoplevelser. Natur- og findeglæden udbasneres som livets højdespringere.

Fjernsynet følger trop på flere kanaler. Seerne inviteres på en svampetur så perfekt og vellykket, som det kun kan gøres i fjernsynet. Ved indgangen til skoven mødes vi af den glade og friskfyragtige turleder, som stråler af entusiasme og findelyst. "Lad os gå en lille tur sammen og se, om der skulle være bid i dag", begynder han, og så sætter man kursen mod den første trægruppe. "Ja, her står fx en pæn gruppe kantareller", forkynder han overrasket. "Det er jo en god begyndelse". Og ganske rigtigt. Der står de, gule og lysende lige ved vejen, smukt grupperede, som var de nyplantede (hvad de nok også er). De plukkes og beundres, og den fine abrikoslugt fremhæves, før man går videre. "Der er sikkert andre ting fremme", siger den optimistiske guide. "Ja, her er jo en rørhat. Det er kun et lille eksemplar, men finder man en, er der ofte andre i nærheden". Han har ret. Ekskursionsdeltagerne finder snart flere i alle størrelser, og heldet fortsætter, mens man nærmer sig den idyllisk beliggende grillplads ved den blanke sø. Der er lagt brænde til rette, og mirakuløst er der ikke andre skovgæster, der har slået sig ned i idyllen. Den medbragte gourmetkok finder pander og gryder frem og får på rekordtid ild på grillen, mens han udbreder sig om den aromarigdom og smagsfylde, de vilde svampe har i forhold til det, han nedsættende betegner "købechampignon". Lynhurtigt fremtrylles svamperetter i Nomaklassen, og skoven genlyder af ah'er og åh'er som fra en kollektiv kulinarisk orgasme. Vinden vifter, røgen snor sig mod himlen, en hjort ser til fra kulissen, og børnene leger så stille og fredeligt, som ingen børn har leget siden klunketiden. Udsendelsen fader ud i en klassisk guldalderidyl som malet af P.C. Skovgaard.

Epilog

Således tæppebombet kan det ikke undre, at man en lørdag nogle uger senere selv befinder sig på vej ind i skoven med børn og viv og øvrigt anbefalet udstyr. Man har husket kurv, svampekniv og børste og den nyindkøbte svampebog. Den friske vært fra fjernsynet er ikke mødt op, og en kold vind lister omkring i skovbunden. Solen har heller ikke givet møde, snarere ser det ud til lidt finregn, men forventningerne står på solskin.

Med børnene i spidsen haster man mod de første træer. Kantareller er der ingen af, men man finder dog snart en gruppe mellemstore svampe. Svampebogen konsulteres. Den er blevet studeret derhjemme, og man har opdaget, at svampene vurderes på en skala med seks trin, der strækker sig fra højeste vellyst til den visse død, symboliseret ved fra tre kokkehuer til tre dødningehoveder. (I mindre hippe bøger knap så malende fra tre stjerner til tre kors). De fundne svampe sammenlignes med bogens billeder, og det kan give anledning til tvivl. "Det er da den der på side 46. Den har to kokkehuer, så den må være god". "Jamen, den har da ikke helt samme farve, og der er da også et andet svaj på hatten". Tvivlen breder sig. Bogen har afsløret, at hver af de gode spisesvampe i selvforsvar har forsynet sig med en giftig dobbeltgænger, der som en slags livvagt skal indgyde grådige svamegourmeter skræk. Måske er det sådan en, man har fået fat i, og ikke den dobbelt kokkehuede. Kokkehuerne og dødningehovederne står jo i bøgerne. Det ville være mere praktisk, hvis de stod på svampene. Børnene bliver utålmodige. De kommer med svampe af mange slags i adskillige farver. De vil have dem med i kurven og kan ikke vente på, at man måske kan finde navn på dem i bogen, så man beslutter sig til at se på svampene senere. De første svampe er blevet lagt pænt i et hjørne af kurven, men nu ser det hele noget rodet ud. Efter nogle timer med ivrige børn er kurven fyldt i flere lag, og man begynder at længes efter den forjættede frokost i det grønne. De forventede kantareller er ikke dukket op, men man har jo grillpølser, og måske kan man finde noget i kurven til supplement.

Grillpladsen er optaget af et lystigt selskab.

Der er ild på grillen, men man har ikke medbragt svampe – i hvert fald ikke af den jordboende slags." Der høres skæmtsom tale og lystig tidsfordriv", som Ingemann skriver. Man fejrer tilsyneladende en sejltur op ad åen.

Familien har ikke mod på at spise i skovbunden uden grill og svampe, så man beslutter sig til at tage hjem. Men børnene er skuffede over, at der ikke bliver bål og grillpølser. De forlanger is og burgere, så man må opsøge en McDonalds på vejen. Det bliver senere end beregnet, så man indser, at de indsamlede svampe ikke kan nå at indgå i aftensmåltidet, som kommer til at bestå af pizza og rødvin. Måske lidt rigeligt rødvin, så man orker ikke at se på svampene om aftenen. Bogen siger jo også, at det ikke er godt at bestemme svampe ved kunstigt lys. Kurven bliver sat ud i bryggerset ved siden af oliefyret.

Næste morgen – ved ellevetiden – ruster man sig så med forventning og svampebog. Kurven hentes frem. Der gror allerede mug og skimmel over indholdet i kurven. En snegl ser bebrejdende op fra toppen af virvaret, og små hvide orme bolttrer sig her og der. Resolut tømmes indholdet ud på kompostbunken, og svampebogen placeres i et hjørne af reolen. Dermed ender den svampetur. Tilbage står en vag fornemmelse af, at svampetur er noget opreklameret lort.

Post scriptum

Lad gå med, at ovenstående er sat en smule på spidsen, men mange kan sikkert ikke genkende til elementer i beretningen. Man genkender også de klassiske fejl, som de håbefulde svampenovice begår. Man skal ikke med mangelfuld viden give sig i kast med en ny aktivitet, og man skal tage alt for blom-

strende an-
prisninger med
et gran salt. Et
par ture med for-
eningen vil være
en passende bag-
grund for en mere
realistisk tilgang til
svampemarkerne.

illustration Jens H. Petersen

På med gummistøvlerne, der er små blækhatte i mosen

Erik Arnfred Thomsen

Urte-Blækhat (*Coprinopsis urticicola*) satte gang i jagten på små blækhatte i mosen. Foto Jan Vesterholt.

Det var et helt tilfældigt fund af min første Urte-Blækhat (*Coprinopsis urticicola*) på Dunhammer og en lille notits i Danske Storsvampe, om at Brunfnugget Blækhat (*C. tigrinella*) vokser på netop Dunhammer, der satte mig i gang med at checke dunhammer i min jagt på små blækhatte i mosen. Her fire år og ret mange hængesække senere kan jeg dog fastslå, at blækhatte langtfra

er almindelige på Dunhammer. Ét fund af en umoden og ubestemt "Brunfnugget" Blækhat er nemlig alt, hvad det sidenhen er blevet til. Til gengæld er Dunhammer-Mørkhat (*Psathyrella typhae*) relativt almindelig i Himmerland og dermed nok overset i andre landsdele (red.: se kortet på atlas – et af de mest skæve vi har). Jagten på den "Brunfnuggede Blækhat" fik dog ny næring i

Erik Arnfred Thomsen, Stubberupvej 16, 9520 Skørping; arnfredthomsen@hotmail.com

Put on your wellingtons – there are small *Coprinopsis* species in the swamp

A report of the first find of *Coprinus fluvialis* in Denmark is given together with other coprinoid tales from Danish wetlands and also a report of *C. tigrinella* on the rotten soiled straw on a deer feeding station. There are few records of most of the wetland associated species possibly partly caused by an early fruiting season but also caused by a limited use of long wellies.

Nogle til de urte-, græs- og halvgræsboende blækhatte i slægten *Coprinopsis* i Danmark med udgangspunkt i Uljé (2012) og Vesterholt (2008).

1.	Slørhyfer tyndvæggede (vægge under 0,5 μ m tykke).	2
	Slørhyfer tykvæggede (vægge over 0,5 μ m tykke).	4
2.	Spore-Q under 1,25.	Amfibie-Blækhat (<i>C. kubickae</i>)
	Spore-Q over 1,25.	3
3.	Spore-Q $\approx$ 2,0.	Dynd-Blækhat (<i>C. fluvialis</i>)
	Spore-Q $\approx$ 2,5.	Urte-Blækhat (<i>C. urticicola</i>)
4.	Slørhyfer over 2,0 μ m brede; på græsser.	Græs-Blækhat (<i>C. friesii</i>)
	Slørhyfer op til 2,0 μ m brede; på træ, græsser og urter.	5
5.	Sporer linseformede, set forfra kort ægformede til næsten kugleformede; på græsser og urter.	Fældet Blækhat (<i>C. phaeospora</i>)
	Sporer ikke linseformede, set forfra bredt ellipsoidiske, ægformede eller lettere rombiske; på træ, græsser og urter.	6
6.	Pleurocystider 20-50 μ m brede; på græsser og urter.	Gulskællet Blækhat (<i>C. xantholepis</i>)
	Pleurocystider 10-30 μ m brede; på græsser, urter og træ.	7
7.	Slør mørkebrunt til sepia; på tagrør og andre græsser.	Brunfnugget Blækhat (<i>C. tigrinella</i>)
	Slør hvidt til lyst okkerbrunt; fortrinsvis på træ, men også på urter og græs.	Gulfnugget Blækhat (<i>C. pseudofriesii</i>)

2012, hvor jeg på en meget våd dyndeng i Østerådal ved Aalborg indsamlede en blækhat, som i nogen grad havde brunligt slør på hatten. Fundet skete som så ofte på en lidt sjov og tilfældig måde. En stor hængesæklignende dyndflade domineret af Høj Sødgræs lå foran mig, og valget stod mellem at smide en 5 meter cirkel (botanisk registrering) i kanten eller krydse tværs over og forsøge at finde et mere spændende sted at anbringe cirklen. Jeg valgte det sidste og sigtede efter nogle Vandskræpper, der stak op tæt på åen – og lige præcis der hvor det gyngede mest, i nogle små vandfyldte lavninger, hvor græsset havde lagt sig ned, sad der så nogle små blækhatte. Brunfnugget Blækhat var det dog ikke, idet Thomas Læssøe hurtigt bestemte indsamlingen til Dynd-Blækhat

(*C. fluvialis* (Lancon. & Uljé) Redhead, Vilgalys & Moncalvo) og dermed det første fund af denne art i Danmark. Arten er oprindelig beskrevet med to fund (én lokalitet) fra Italien i 1997, hvor den er fundet på dyndbund, og på Kees Uljés hjemmeside (Uljé 2012) er de samme fund omtalt som de eneste af arten. I Ludwigs Pilzkompendium 2 er den afbildet under det tyske navn Fluss-Tintling (Ludwig 2007), og der refereres til yderligere et italiensk fund. I Østerådal groede den i en typisk dyndeng, forstået ved en tidvis oversvømmet eng med mudret tørvebund og hængesækagtig, gyngende bund – i øvrigt i et nylig genslynget forløb af åen. Den groede på Høj Sødgræs og altså ikke direkte på dyndbunden som beskrevet fra Italien.

Dynd-Blækhat (*Coprinopsis fluvialis*), Østerådal, Aalborg. Atlas EAT2012-448174. Foto Erik A. Thomsen.

I Danmark har vi en række arter af meget små blækhatte (< 10 mm som uåbnede), der gror på urter, græsser og halvgræsser. Urte-Blækhat og Græs-Blækhat (*C. friesii*) er relativt velkendte og regnet for almindelige, men har dog ikke mange fund i databasen. De andre arter er repræsenteret ved betydeligt færre fund, men det faktum, at disse arter er meget små og skrøbelige, og at en række af dem samtidig gror vådt eller endog meget vådt på steder som ferske enge, i moser og i tagrørs- og højstaudebevoksninger langs vandløb og søkanter, gør det vanskeligt at vurdere, hvorvidt disse arter er sjældne eller bare oversete. En anden oplagt mulighed foreslået af David Boertmann er, at deres sæson ligger hen over sommeren med højsæson i juli-august, hvor de fleste mykologer nok vælger at holde sommerferie. Følger man nomenklaturen i Funga Nordica (2008), hører disse blækhatte til slægten *Coprinopsis*. De nøgler makroskopisk ud med kendetegn som trådet slør og små til meget små frugtleger. Mikroskopisk skal man skelne mellem forgrenede eller udelte slørhyfer samt tyk- eller tyndvæggede slør-elementer og så selvfølgelig sporeform og -størrelse.

Amfibie-Blækhat (*C. kubickae*) er en anden lille blækhat, som man finder på græsser og halvgræsser på våd bund i moser og langs sø- og vandløbsbredder. Amfibie-Blækhat er tidligere kun kendt fra enkelte fund i Danmark, bl.a. fra

Amfibie-Blækhat (*Coprinopsis kubickae*), Fryden-dal, Østerådal. Atlas EAT2012-448175. Foto Erik A. Thomsen.

Busene ved Møns Klint og Skive Ådal, men få dage efter fundet af Dynd-Blækhat slog David Boertmann så til med en Amfibie-Blækhat på opskyllede kogleaks fra søbredden ved Skallesø sydvest for Skive. Senere viste det sig, at en indsamling foretaget få hundrede meter fra Dynd-Blækhat i Østerådal, ligeledes på Høj Sødgræs, også nøglede ud som Amfibie-Blækhat, efter at Thomas Læssøe fik den under kniven. En uge senere havde Thomas den så selv på Kær-Star i Strødam Reservatet, og endelig har Rasmus Ejrnæs indrapporteret den fra vældmose ved Desebjerg på ubestemt græs eller halvgræs. De sidste to fund er dog ikke endeligt godkendt, da der tilsyneladende ikke bare er blækhatte, men også ugler i mosen med hensyn til at skille disse arter fra hinanden mikro- og makroskopisk (se boks).

På dette tidspunkt havde jeg så småt indstillet jagten på Brunfnugget Blækhat, selvom den er angivet som vidt udbredt om end ikke almindelig i Europa i rødlisten. Et tilfældigt stop ved en kronvildt-foderplads i Torstedlund Skov gav dog uventet resultat. Der var godt nok ingen gødningssvampe af betydning, men hen over en gennemblødt ensileret høballe fra forrige år voksede der en meget lille, men også meget brunsløret blækhat. Arten blev hjembragt og forsøgt drevet til fotografering og forhåbentlig mulig bestemmelse de næste dage. Det varede

Brunfnugget Blækhat (*Coprinopsis tigrinella*), Torstedlund Skov. Atlas EAT2012-449150. Foto Erik A. Thomsen.

nogle dage før frugtlegerne begyndte at gro, men så udviklede de sig til gengæld også til nogle meget fine blækhatte med kakaofarvet slør, og i løbet af en uge til modne eksemplarer med rødbrunt til sort sporestøv. Thomas bestemte den herefter til Brunfnugget Blækhat, som hermed er første fund af denne art i atlasdatabasen. En udvidet søgning i GBIF-databasen giver i øvrigt kun to yderligere fund, hhv. i Sortemosen v. Farum og Rinkenæs Skov v. Gråsten, det seneste i 1992. Så selvom voksestedet var noget mindre eksotisk end de forventede hængesæk-voksende dunhammer, så var det alligevel rart at kunne afslutte jagten.

Et fund af en mere hvidsløret Blækhat på samme substrat nøglede ud i Fælle-Blækhat (*C. phaeospora*), der angives som relativt almindelig i Danmark, men relativt sjældent er indsamlet (sic). I 2012 blev den fundet på Fløjlsgræs i Borremose under meget våde forhold. Tidligere har jeg selv samlet på Krybende Hestegræs og på ensileret halm. Arten er registreret fra fem forskellige lokaliteter i atlasdatabasen og fra GBIF kan hentes yderligere et fund fra 1949 af M. Lange. Det skal i øvrigt bemærkes at Ludwig (2007) mener at *C. phaeospora* og *C. tigrinella* formodentlig skal slås sammen. Botanisk Museums ikke digitaliserede fund er ikke blevet checket for yderligere angivelser og ej heller diverse private databaser.

De sidste to arter i denne gruppe med lignende voksested på græsser og urter er Gulskællet (*C. xantholepis*) og Gulfnugget Blækhat (*C. pseudofriesii*). Førstnævnte er af Thomas Læssøe indsamlet tre gange på samme lokalitet på Amager Fælled på henholdsvis ubestemt græs, Strand-Svingel og Almindelig Star og anses for sjælden i Danmark. Gulfnugget Blækhat gror fortrinsvis på kviste eller små grene, men kan også findes på urter og græsser. Arten blev registreret som ny for Danmark sidste år (se Svampe 65), men er allerede indrapporteret fra yderligere to lokaliteter.

Vil man ud og kigge efter disse blækhatte, er det vigtigt at huske, at de ikke kan bestemmes i felten. I Danmarks Svampeatlas er der belægs-krav, og det gælder som altid med blækhatte om at få dem hurtigt hjem på tørreapparatet. En sikker bestemmelse kræver som minimum et kig i mikroskopet på hhv. sløret på de unge individer og modne sporer fra et udvokset eksemplar. Derfor kan det anbefales at indsamle både modne eksemplarer og ikke mindst mange unge fastsidende eksemplarer i en rummelig og gerne kold kasse og så medbringe en stor mængde af det våde substrat, idet de ofte gror videre. Ved hjemkomsten kan man være heldig, at små uanselige eksemplarer er blevet til unge, fine blækhatte eller måske modne, langstrakte blækhatte, mens fine individer til gengæld er klasket sammen til en ubestemmelig sort sporemasse. Min Brunfnuggete Blækhat var derimod et eksempel på en, der skulle plejes i flere dage, før den begyndte at vokse igen. Så opfordringen lyder: ”på med gummi-støvlerne, det er muligt at finde disse små græs- og urte-nedbrydende blækhatte derude” – og hvem ved, måske endda en ny art for Danmark.

Litteratur

- GBIF-databasen: Global Biodiversity Information Facility : <http://data.gbif.org/welcome.htm>
- Ludwig, E. 2007. Pilzkompendium 2. Abbildungen & Beschreibungen. – IHW-Verlag, Eching, 192 s + 758 s.
- Uljé, K. 2012 . <http://www.grzyby.pl/coprinus-site-Ke-es-Uljee/species/Coprinus.htm>.
- Uljé, C.B & Noordeloos, M.E. 1997. Studies in Coprinus-IV. *Coprinus* section *Coprinus*. Subsection and revision of subsection *Alachuanii*. – Persoonia 16(3): 265-333.
- Vesterholt, J. 2008. *Coprinopsis* i Knudsen, H. og Vesterholt, J. (red.). Funga Nordica s. 568-583 – Copenhagen, 965 s.

Brun Kam-Fluesvamp (*Amanita fulva*) hører til den spiselige del af fluesvampeslægten. Navnet fluesvampe får nok mange til at stejle og sige ”aldrig i livet”. Men bare rolig: kamfluesvampene er både absolut giftfri og særdeles delikate. Nybegyndere bør for en sikkerheds skyld ikke eksperimentere med fluesvampe i køkkenet på egen hånd, men for den kyndige er i hvert fald Brun Kam-Fluesvamp så karakteristisk, at den ikke kan forveksles med nogen giftige fluesvampearter. Nogle mykologer placerer endda kamfluesvampene i en særskilt slægt.

Brun Kam-Fluesvamp skyder op allerede før Sankt Hans i danske løv- og nåleskove, især under birk, og den bliver ved til hen i oktober. Ofte sætter den frugtlegemer også i tørre perioder. Det er en rigtig god grund til at deltage i foreningens ture i tørre somre og efterår, hvor en kompetent turleder kan skabe fuld sikkerhed om svampenes kendetegn (som jeg ikke skal komme nærmere ind på hér).

Både hat og stok er ret skrøbelige. Stokken er hul og knækker let, men det er netop fordi den er så sprød og velegnet til pandestegning. Hatten er tyndkødet og kan fint spises med, men det er tit stokkene, der udgør den vigtigste del af måltidet. De har en meget let aroma, næsten lidt kyllingeagtig, og minder i udseende om slikasparges. Kamfluesvampene skal – som alle svampe – steges godt igennem på en pande, og der træder en mængde saft ud af dem, hvis de er friske. De skal tilberedes sammen med let-smagende ingredienser, da man ellers skjuler den fine svampesmag i retten.

Da Brun Kam-Fluesvamp let går itu og falder fra hinanden i sammenrørte retter, foretrækker jeg at indbage den – allerbedst i pirogger, russiske brødboller, som kan indeholde de lækreste stuvninger:

Smuldr gær i en skål, tilsæt lunkent vand, sukker og olivenolie. Rør om, til det hele er opløst, hæld mel og salt i, og ælt til en dej. Dæk til og lad hæve til mindst dobbelt størrelse i 30 minutter. Hak et løg fint og klar det i smør på en pande. Rens fluesvampene og skær både stokke og hatte ud i stykker på 2-3 cm. Steg dem med, og tilsæt evt. lidt vand på panden, så de koger møre. Tilsæt creme fraiche, citronsaft, salt og peber. Creme fraichen

Robert på 5 år med en fin høst af Brun Kam-Fluesvamp i Gribskov, september 2012.

skiller og klumper fint sammen med de øvrige ingredienser.

Rul så dejen ud til et 5 mm tyndt lag og stik runde stykker ud med en 12 cm stor skål med skarp kant. Hæld fluesvampe-stuvning på de cirkelrunde stykkers ene halvdel indtil 1 cm fra kanten. Pensl den anden halvdel med æg helt til kanten og klap den hen over stuvningen. Tryk kanten grundigt sammen med en gaffel, så den bliver fint kamfuret. Pensl også de sammenklappede piroggers overside med æg, og bag dem ved 225 grader i 15 minutter.

Som tilbehør til piroggerne vil jeg foreslå at servere den populære bulgursalat fra Mellem-østen, tabouleh. Bulgur lægges i blød i 10 minutter, vandet sies fra, og bulguren lægges i en skål. Heri hakkes fint rød peber, rødløg, agurk og persille. Citronsaft og olivenolie hældes over, og det hele vendes rundt. Der smages til med salt og kan evt. krydres med det særlige, israelske tabouleh-krydderi.

Kamfurede fluesvampe-pirogger.

Ung Brun Kam-Fluesvamp i perfekt stadium til spisebrug. Pedersker Plantage, juli 2005.

Kamfurede Fluesvampe-pirogger med tabouleh

Pirog-dej:
4 dl hvedemel
25 g gær
1½ dl lunkent vand
1 spsk olivenolie
½ tsk sukker
½ tsk salt
1 æg

Tabouleh:
1 dl bulgur
1 rød peber
1 lille rødløg
1 lille agurk
1 lille bundt persille
saften af 1 citron
½ dl olivenolie
salt

Fyld:
250 g Brun Kam-Fluesvamp
1 stort løg
20 g smør
3 spsk creme fraiche
1 tsk citronsaft
salt og peber

Lokalafdeling i Syd-/Vestsjælland?

Margaretha Liebmann & Ebbe Kristensen

Klappet og klar til fremvisning. Foto Margaretha Liebmann.

For at finde ud af, om der er interesse for en lokalafdeling i dette område med store, svamperige skove og andre spændende lokaliteter, lavede fire svampeforeningsmedlemmer en svampeudstilling i forbindelse med Foreningernes Dag i Næstved d. 1. september 2012.

På dette tidspunkt var skovene nu ikke særlig svamperige, men med hiv og sving og lidt import fra Jylland og København blev der udstillet 66 arter og delt rigeligt materiale ud. Planlagte små "svampeture" i Rådmandshaven måtte opgives, da den var helt støvsuget for svampe.

Om de besøgende var interesserede? Ja, mon ikke. Nogle endda så interesserede, at de ville betale kontingent på stedet. På enkelte tidspunkter var der ligefrem kø foran svampetal-lerkkerne. Hanne Farnæs og Thomas Kehlet

havde medbragt en Grøn Fluesvamp, og det var en sand fornøjelse at vise den frem til skræk og advarsel (og gys!) for navnlig børnene, der dog alle vidste, at Rød Fluesvamp var farlig.

Der blev efterspurgt svampeture for begynderne udi kunsten at samle spisesvampe. At man kan farve garn med svampe, fascinerede også og skulle efterprøves.

Efter vores mening er der absolut basis for en lokalforening i dette hjørne af Sjælland. Der arbejdes videre på idéen! Den store udfordring bliver nok at finde kvalificerede turledere, men mon ikke der er nogle med diplom, der vil påtage sig en tur eller to i sæsonen.

Interesserede er meget velkomne til at kontakte Ebbe Kristensen om evt. oprettelse af lokalforening.

Margaretha Liebmann, Strandvejen 87, 7120 Vejle Ø; superm_1@hotmail.com
Ebbe Kristensen, N. W. Gades vej 23, 4700 Næstved; ebbe@adippe.dk

Lillabladet Slørhat og to sjældne forvekslingsmuligheder

Thomas Stjernegaard Jeppesen

Lillabladet Slørhat (*Cortinarius calochrous*) er med sin kombination af gul hat, violette lameller og stok med randknold en flot og iøjnefaldende svamp. Artsepitetet – *calochrous* – betyder da også noget i retning af flotte eller stærke farver. Den hører til de mindre sjældne knoldslørhatte i Danmark (Jeppesen & Frøslev 2011), og mange af Svampes læsere er sikkert stødt på den i en bøgeskov på næringsrig bund, måske i en vejkant eller i ungt bøgekrat under jagt på Stor Trompetsvamp.

En så iøjnefaldende og ikke særlig sjælden art optræder ikke overraskende helt tilbage i den tidligste mykologiske faglitteratur. Således er arten beskrevet som *Agaricus calochrous* – formentlig fra Göttingen i Tyskland – af Christiaan Hendrik Persoon i 1801 og siden kombineret ind i slægten Slørhat (*Cortinarius*) af englænderen Samuel Frederick Gray i 1821. Den oprindelige stavemåde med to l'er er ikke korrekt (se diskussion i Brandrud et al. 1992), og de fleste nyere publikationer følger stavemåden med ét l.

I dag – 212 år efter artens entré i litteraturen – kender vi på europæisk plan en række meget ens-udseende arter som umiddelbart kunne passe på beskrivelsen af *C. calochrous*. I Danmark drejer det sig dog kun om tre løvskovsarter. Fra det øvrige Skandinavien kendes desuden nogle nåleskovsarter. Usikkerhed omkring afgrænsning og identifikation af arterne har givet anledning til at nyere litteratur i vid udstrækning anvender begreber som underarter, varieteter og former for disse (Brandrud m.fl. 1990-2012, Bidaud m.fl. 1990-2012). Nyere forskning på området, baseret på DNA-analyse, har dog fast-

slået at der er tale om distinkte arter til trods for en del umiddelbare sammenfald i makro- og mikrokarakterer (Frøslev m.fl. 2007). Viden om arternes genetiske afgrænsning er efterfølgende blevet anvendt til at evaluere skillekarakterer, og det har vist sig muligt at bestemme dem ved hjælp af kemiske (farvereaktioner med baser) samt makro- og mikroskopiske karakterer (Jeppesen m.fl. 2012).

Forvekslingsmuligheder og skillekarakterer

Lillabladet Slørhat har i Danmark to sjældne dobbeltgængerere. Det drejer sig om Katrines Slørhat (*C. catharinae*) og Cistus-Slørhat (*C. cisticola*). Disse har begge – ligesom Lillabladet Slørhat – tydelige citrongule til svovlgule farver på hatten, gråviolette til violette lameller samt hvidlig stok med randknold. For at skelne disse arter indbyrdes må man – som det ofte er tilfældet med Knoldslørhatte – bevæbne sig med en stærk base, ca. 10% KOH eller NaOH. Det er nemlig farvereaktionen ved tilsætning af base på basalfiltren (undersiden/ydersiden af knolden) som er væsentlig. Det kan være nødvendigt med forsigtighed at skrabe jord eller tilhæftede blade væk for at blotte basalfiltren – eller bulbipellis som den benævnes i f.eks. Funga Nordica. Hos Lillabladet Slørhat ses ingen farvereaktion, mens Katrines Slørhat omgående reagerer kraftigt pink. Herimellem ligger Cistus-Slørhat, som efter et par minutter bliver svagt pink. Farven "pink" som anvendt her har farvekoden 13A8 (≈cyclamen) i Kornerup & Wancher (1965), som anvender "pink" om en mere bleg, rosa farve (12A4) end her. Ud over basereaktionen

Thomas Stjernegaard Jeppesen, Løgstørgade 33, 2. tv, 2100 København Ø; stjernegaard@gmail.com

Cortinarius calochrous and two rare look-alikes

Cortinarius calochrous is a characteristic *Cortinarius* subgenus *Phlegmacium* species with a combination of bright yellow cap surface, violaceous gills and bulbous stem. It has an occasional occurrence in Denmark. The delimitation towards two rare but similar species that also occur in Denmark – *C. cisticola* and *C. catharinae* – is discussed. Emphasis is put on the alkaline reaction on the bulbipellis, which is negative on *C. calochrous*, immediately bright pink on *C. catharinae* and weak pinkish after two minutes on *C. cisticola*.

Lillabladet Slørhat (*Cortinarius calochrous*), Marselisborg skov, Århus, 14.10.2012, TSJ2012-030. Indsat: negativ basereaktion på basalfilt og svovlgule mycelietråde.

skal man lægge mærke til farven på basalfilt og myceliestrengene, som hos Lillabladet Slørhat er hvidgul til svovlgul. Hos begge de sjældne forvekslingsmuligheder er farven hvidlig uden antydning af gult. Cistus-Slørhat adskiller sig yderligere fra de andre ved at have større sporer og en knap så bred, ikke afladet knold. Hos både Katrines Slørhat og Lillabladet Slørhat er knolden typisk dobbelt så bred som stokdiameteren

og afladet, således at der næsten dannes en ret vinkel ved overgangen fra knold til stok. Basereaktionen på hatten bør ikke tillægges stor betydning ved adskillelse af de tre arter, da der er et ganske stort overlap. Både Lillabladet Slørhat og Cistus-Slørhat har en rødbrun til brun reaktion, mens Katrines Slørhat som ung typisk har en klar blodrød reaktion, men med alderen kan den være mere rødbrun.

	Lillabladet Slørhat (<i>C. calochrous</i>)	Katrines Slørhat (<i>C. catharinae</i>)	Cistus-Slørhat (<i>C. cisticola</i>)
Basereaktion på knoldunderside	Ingen	Omgående kraftigt pink	Svagt pink efter to minutter
Farve på basalfilt og basalmycelie	I det mindste stedvist svovlgul	Hvidlig	Hvidlig
Knoldform	Bred og afladet	Bred og afladet	Ikke påfaldende bred, ikke afladet
Sporer i μm	8,5-10 x 5-6 mandelformede til ellipsoide	9,5-10,5 x 5,5-6,5 mandelformede til ellipsoide	10-11,5 x 6-7 mandelformede til citronformede

Cistus-slørhat (*Cortinarius cisticola*), Sejerskov ved Den Fynske Landsby i Odense, 5.10.2012, TSJ2012-021. Indsat: svagt pink basereaktion på basalfilt efter 2 minutter.

Katrines Slørhat (*Cortinarius catharinae*), El Brull, Vic, Spanien, 7.11.2007, TSJ2007-080. Indsat: omgående kraftigt pink basereaktion på basalfilt.

Arternes økologi

Lillabladet Slørhat er tilsyneladende udelukkende knyttet til Bøg, mens de øvrige to også kan gro med Eg og måske Hassel. Dette er dog ikke væsentligt i et dansk perspektiv da både Lillabladet Slørhat og de to forvekslingsmuligheder er kendt fra bøgeskov herhjemme, men der har også været Eg til stede ved de fleste fund af Cistus-Slørhat. Cistus-Slørhat kan ydermere gro med Soløje (*Helianthemum* spp.) og Cistus (*Cistus* spp.), hvilket har givet anledning til dens videnskabelige navn. Jeg har således set arten gro med Soløje på åbent alvar på Öland, langt fra nærmeste træ, samt i Cistus-krat ved Middelhavet – en ganske speciel oplevelse i en habitat, hvor man mest af alt forventer vokshatte og blåhatte.

I Danmark er Katrines Slørhat kun fundet i Møns Klinteskov samt i nogle få midtsjællandske skove, hvor der er kalk i jorden, og som huser et højt antal bøgetilknyttede Knoldslørhatte. Cistus-Slørhat er fundet i to sydvendte kystskove på Sjælland samt i Sejerskov ved Den Fynske Landsby i Odense – lokaliteter som huser elementer af den løvengsfunga som kendes fra Öland, Gotland og Västgötaland i Sverige. Således er den fundet sammen med Mel-Slørhat (*C. flavovirens*), Safran-Slørhat (*C. olearioides*) og Violetflaget Slørhat (*C. arcuatorum*) – arter som er meget sjældne i Danmark da de primært er tilknyttet lysåben ege- og hasselskov.

Til slut skal det nævnes at der i Danmark findes en håndfuld lignende arter som på hatten kan have mere eller mindre cremegule farver, ofte med olivengrønt skær. Disse har aldrig lige så tydelige gule farver på hatten som Lillabladet slørhat, Katrines Slørhat og Cistus-slørhat og er derfor ikke medtaget i denne artikel, men de kan bestemmes vha. slørhattenøglen på Svampeatlas.dk (Frøslev 2012) og Funga Nordica (Jeppesen m.fl. 2012). Det drejer sig om Violetknoldet Slørhat (*C. lilacinovelatus*), Platfodet Slørhat (*C. platypus*), Sjællandsk Slørhat (*C. selandicus*), Kridt-Slørhat (*C. insignibulbus*) og Alberts Slørhat (*C. albertii*). Hertil kommer Vesterholts Slørhat (*C. vesterholtii*) som har brun til gulbrun hat og oftest violet stok (Frøslev 2007). Kommer man til udlandet, kan man

finde et antal arter som kan være vanskelige at skelne fra de her omhandlede. I nåleskov drejer det sig hovedsagligt om arterne *C. piceae*, *C. barbarorum*, *C. barbaricus* og *C. haasii*, som findes i vores skandinaviske nabolande. I løvskov drejer det sig mest om *C. subilacinopes*, *C. auran-tiorufus*, *C. ochraceopallescens* og den nylig beskrevne *C. flavoaurantians*, som alle er meget sjældne på europæisk plan og primært kendt fra Sydeuropa.

Både Cistus-Slørhat og Katrines Slørhat er utvivlsomt meget sjældne i Danmark, men det kan ikke udelukkes at de kan være oversete pga. deres store lighed med Lillabladet Slørhat.

Det er mit håb at denne artikel vil fremme kendskabet til disse to forvekslingsmuligheder og bidrage til at afsløre deres tilstedeværelse på flere lokaliteter i Danmark.

Litteratur

- Bidaud, A. m.fl. 1990-2012. Atlas des Cortinaires, vol. 1-20. – Fédération Mycologique Dauphiné-Savoie.
- Brandrud, T.E. m.fl. 1990-2012. Cortinarius Flora Fotografica, vol 1-5. – Cortinarius HB.
- Frøslev, T.G., Jeppesen, T.S., Læssøe, T. & Kjoller, R. 2007. Molecular phylogenetics and delimitation of species in *Cortinarius* section *Calochroi* (Basidiomycota, Agaricales) in Europe. – Molecular Phylogenetics and Evolution 44: 217-227.
- Frøslev, T.G. 2007. Vesterholts Slørhat. – Svampe 56: 38-42.
- Frøslev, T.G. 2012. Slørhat (*Cortinarius*) – digital bestemmelsesnøgle fra projekt “Danmarks svampeatlas”. – <http://www.mycoskey.com/MycoKeySolidState/MycoKeyResources/pdf/AtlasNoegler/DanmarksSvampeatlas-Cortinarius.pdf>
- Jeppesen, T.S. og Frøslev, T.G. 2011. Knoldslørhatte som indikatorarter gennem 20 år (1991-2011). – Svampe 64: 34-45.
- Jeppesen T.S., Frøslev T.G., Brandrud, T.E. 2012. *Phlegmacium* (Fr.) Trog. I: Knudsen, H. og Vesterholt, J. (red.). Funga Nordica: 782-826. - Nordsvamp.
- Kornerup A., Wancher J.H. 1965. Farver i farver. - Politikkens Forlag, København.

Behold bare gummistøvlerne på!

- Flere spændende steder du kan besøge i atlas-øjemed

Thomas Læssøe, Jacob Heilmann-Clausen, Tobias Guldberg Frøslev & Jens H. Petersen

To af artiklens forfattere på jagt efter oversete svampe i Blåtop ved Frøslev Mose under atlaslejren i Sønderjylland i efteråret 2012. Foto Tobias Guldberg Frøslev.

Thomas Læssøe, Statens Naturhistoriske Museum/Biologisk Institut, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk
Jacob Heilmann-Clausen, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; jheilmann-clausen@bio.ku.dk
Tobias Guldberg Frøslev, Lyng Byvej 25, 4180 Sorø; tobias.froeslev@gmail.com
Jens H. Petersen, Nøruplundvej 2, Tirstrup, 8400 Ebeltøft; jens@aebletoften.dk

Just keep your wellingtons on!

A further selection of some rarely visited habitats and their often overlooked associated basidiomycetes are presented – a continuation of „Did you bring your wellingtons?“ in Svampe 66.

Den karakteristiske barksvamp Starpig (*Epithele typhae*) kan ofte findes efter få minutters eftersøgning i et kær med en bestand af især Kær-Star, men i skrivende stund er der kun udover sjællandske fund kun otte jyske og fire fynske fund af denne svamp i databasen. I de samme habitater findes mange andre svampe, der sandsynligvis er ganske almindelige, men oversete. Foto Jens H. Petersen.

Dette er en fortsættelse af en artikel bragt i Svampe 66, hvor vi forsøger at inspirere brugere af Danmarks Svampeatlas til at gå ud nye steder for at få registreret arter der p.t. har en dårlig dækning. I denne artikel fortsætter vi derudaf med nye gummistøvler, men også med bud på steder der kan besøges med andre typer af fodtøj, men som de færreste tænker på som svampejagtmarker.

Kær

Find dig et kær med en bestand af Kær-Star (evt. Tykakset Star). Fra sensommeren og frem er det næsten altid muligt inden for få minutter at finde den karakteristiske barksvamp Starpig (*Epithele*

typhae). Alligevel er der i skrivende stund kun otte jyske og fire fynske fund af denne svamp i databasen, men en del fra Sjælland. Den cremefarvede, svagt piggede svamp skal findes ved basis af planten, typisk på undersiden af halvvisne blade, men er let at få øje på. Og er man først ude i sumpen, kan man også kigge efter Kær-Bruskhat (*Marasmius limosus*), Sukkerhat (*Resinomyces saccharifera*), Dunhammer-Mørkhat (*Psathyrella typhae*), diverse små blækhatte (*Coprinopsis*) (se artiklen s. 20) og de mere sjældne spatelhatte (*Gloiocephala*). Er man rigtig heldig, kan man finde den sart lyserøde Star-Huesvamp (*Mycena riparia*), der indtil videre kun er kendt fra tre danske fund. Hvis man kan finde en mose fyldt

Almindelig Stråhat (*Deconica phillipsii*) finder man i langt, vådt græs midt om sommeren. Selvom arten formodes at være almindelig, er den kun indrapporteret 23 gange i atlasperioden. Foto: Thomas Læssøe.

med Avneknippe (pas på fingrene, den er strid!) er der mulighed for at finde Avneknippe-Spatelhat (*G. cornelii*) og den diminutive Hårkølle (*Ceratellopsis aculeata*). Det allestedsnærværende Lysesiv kan ud over diverse skivesvampe ofte producere Siv-Huesvamp (*Mycena bulbosa*), og det siges at vandlidende, forstyrrede steder (naturgenoprettede steder, grusgrave mv.) også sent på året, eller endda om foråret, kan fremvise den i Danmark tilsyneladende meget oversete Blågrøn Navlehat (*Arrhenia chlorocyanea*). Siden 1962 er det kun blevet til ét fund i Danmark. Kalkholdige kær, såkaldte rigkær, der f.eks. findes på vældprægede steder, kan ud over sjældne planter også fremvise spændende svampe, fx Ringløs Honningsvamp (*Armillaria ectypa*) og Siddende Fontænehat (*Arrhenia lobata*) og i øvrigt også diverse spændende rødblade (*Entoloma* spp.) på lidt tørrere pletter.

Græsland

I langt vådt græs kan man om sommeren næsten altid finde Almindelig Stråhat (*Deconica phillipsii*), men der er p.t. kun 38 fund af denne i basen, hvoraf 23 er fra atlasperioden. Også Teglrød Bruskhat (*Marasmius curreyi*), Fælle-Bruskhat (*Marasmiellus vaillantii*), diverse blækhatte (*Coprinopsis* spp.), Lillabrun Bredblad (*Stropharia inuncta*), arter af Huesvampe i slægten *Hemimycena* mv. kan findes sådanne steder om sommeren. Hvis området er ugødsket, kan der også være en masse overdrevssvampe nede i det høje græs, ikke mindst køllesvampe – også senere på sæsonen.

På meget tørt græsland med bare pletter og megen mos bør man i våde perioder, evt. meget sent på sæsonen, lede efter Navlehatte (*Omphalina*) og Fontænehatte (*Arrhenia*), men også diverse bugsvampe, små Bovister, Stilkbovister og Stjernebolde.

Kulhat (*Myxomphalia maura*) vokser kun på brandpletter, og er et godt eksempel på de mange arter med meget specifikke habitatkrav, som man overser, hvis man kun frekventerer klassiske svampelokalteter. Foto Jens H. Petersen.

Kliternes specielle græsland domineret af bl.a. hjelme blev ret så grundigt undersøgt af Steen A. Elborne tilbage i firserne (se Svampe 19 og 33), men her i atlasperioden bliver der ikke gjort så meget i klitterne. Der er ingen nyfund af Klit-Filthat (*Hohenbuehelia culmicola*), og en super almindelig art som Klit-Mørkhat (*Psathyrella ammophila*) har kun 25 fund i basen og er kun fundet langs en meget begrænset del af vores kystlinje. Ud over selve den hvide klit er der meget at komme efter i de grønne klitlavninger, ikke mindst hvor der er kalkpåvirkning og bevoksninger af Krybende Pil. Her kan man finde den specielle Kær-Vokshat (*Hygrocybe substrangulata*) foruden en lang række små nedbrydersvampe og mykorrhizadannere tilpasset de meget specielle økologiske forhold. Der er

et væld af fund og dubletfund fra Melby Overdrev/Asserbo Strand af diverse svampe knyttet til klitter og tørt græsland, men den danske kyst er lang!

Råstofgrave

Mere eller mindre tilgroede små og store råstofgrave kan byde på mange overraskelser både inden for blomsterplanter og svampe. Hvis de er sandede og kalkpåvirkede, kan der være stilkbovister at finde, og på den ofte fugtige bund kan der være spændende mykorrhizasvampe med de indvandrede eller plantede træer. Større steder som lergravsområdet i Nivå i Nordsjælland kan byde på et væld af Kratvokshatte (*Camaro-phylloopsis*) og køllesvampe, men selv en ganske lille mergelgrav med begyndende kratdannelse

Sørgehat (*Melanomphalia nigrescens*) blev oprindeligt beskrevet som både ny art og slægt fra Danmark baseret på fund fra Køge-egnen. Siden er den fundet ganske få steder rundt om i landet, senest 21.11.2012 på ren kalk i Holtug Kridtbrud, TKH2012-489958. Foto Thomas Kehlet.

kan indeholde en overraskende rig funga bestående af mange køllesvampe, vokshatte, rødblade m.v. Selv deciderede kridtbrud a la Holtug på Stevns kan have en interessant funga, fx med forekomst af Sørgehat (*Melanomphalia nigrescens*) og Kalk-Vokshat (*Hygrocybe calciphila*).

Brandpletter

Det er ret begrænset hvad der er af brandpletter ude i den danske natur nu om dage, men de få der er, bør checkes grundigt, da der her er mulighed for en stribe specialister, der rapporteres relativt sjældent i atlasprojektet. Den mest sjældne er måske Kulkantarel (*Faerberia carbonaria*), men mindre kan også gøre det. Der er både Kulhat (*Myxomphalia maura*), Skælhatte, Blækhatte, Flammehatte, Gråblade og Mørkhat-

te at komme efter foruden en stribe søksvampe. Større arealer efter deciderede skovbrande kan naturligvis også være givtige.

Store flisbunker og eksotika

Hvis man ikke har nok i de naturligt forekommende svampe, kan man opsøge flisbunker eller beplantninger med indførte træer og buske. Store flisbunker og bede med flis har givet anledning til mange fund af indførte svampearter i de senere år – eksempelvis Knold-Svovlhat (*Hypholoma tuberosum*), rapporteret i forrige nummer af Svampe, og Året Agerhat (*Agrocybe rivulosa*) i Svampe 63. Men vi mangler stadig at finde to karakteristiske arter – nemlig Champignonen *Agaricus rufotegulis* og den purpurfarvede flammehat *Gymnopilus dilepis*. Det ville også

Kryptomeria-Boldkølle (*Physalacria cryptomeriae*) er et eksempel på en art som vokser på et eksotisk substrat – nemlig på døde fastsiddende grene af Kryptomeria, også kaldet Japangran. Den har som mange andre arter tilknyttet eksotiske substrater ganske få prikker på Danmarks-kortet, selvom den måske er ret almindelig. Foto Jens H. Petersen.

være spændende med flere fund af eksempelvis Orange Bredblad (*Leratiomyces ceres* = *Stropharia/Stropholoma aurantiaca* ss. auct.) og Blå-nende Nøgenhat (*Psilocybe cyanescens*).

Af de indførte træarter er det nok nemmest at få gevinst ved at opsøge *Cryptomeria* – et japansk nåletræ der går under diverse danske navne, bl.a. Japangran og Kryptomeria. På stadig fastsiddende døde grene kan man finde en lille (meget lille) hvid kølle, – frugtlegemet af Kryptomeria-Boldkølle (*Physalacria cryptomeriae*). Den har 10 fund i basen, men muligvis er den ganske almindelig? Christian Lange skrev i 2000 fx denne kommentar: “Jens havde beskrevet arten for mig og sagt at sådan en ville han da gerne se – så jeg tog ud til de nærmeste kryptomerier. Efter 5 minutter havde jeg den. Jeg skulle lige finde ud af at det ikke var de fugtigt liggende

kviste (som vi svampefolk typisk kaster os over) man skulle kigge efter på, men derimod de tørre kviste, der hang fast i buskene ovenover. Check Kryptomerier hvis I kender nogen steder. Den er sgu nok ret hyppig.” I 2012 skrev han “Tja; man tager en *Cryptomeria* og så kigger man bare efter!” Men der er stadig kun 10 fund i basen, heraf dog fem fra atlasperioden. I England er der fundet yderligere en art i denne slægt, *P. stilboidea* – vist på indførte arter af Vedbend. Men der er mange andre eksotiske substrater at kaste sig over derude (i din have?), og der sidder givetvis adskillige oversete arter, men også en del nye for landet. Under Sydbøg (*Nothofagus*) kan man kigge efter Sydhat (*Descolea antarctica*) – se Svampe 25. Men måske er der andre eksotiske arter fra den sydlige halvkugle der venter på at blive opdaget.

Jans kævler

Margaretha Liebmann

Jans Kævler, Vejle Nørreskov, 4.11.2012. Foto Margaretha Liebmann.

I Vejle Nørreskov ligger en stor stabel 200-årige bøgestammer med enkelte grove egestammer i bunden, alt stammende fra orkanfaldet i december 1999. Pia Boisen Hansen opdagede stakken i 2001, hvor hun også fandt den sjældne, rødlistede (i kategorien EN (moderat truet)) Rosa Fedtporesvamp på en stamme. Jan Vesterholt og Pia Boisen Hansen genfandt denne svamp i 2003. Jan, som var ansat ved Vejle Amt dengang, henvendte sig til Vejle

Kommune og fik dem til at lade stammerne ligge – deraf mit “kælenavn” for stammerne. Siden har stakken ligget urørt hen.

Jeg blev først opmærksom på denne træstabel i 2006, da jeg læste i en af Vejle kommunes foldere om naturoplevelser, at der var Rosa Fedtporesvamp at se på stedet. Denne sjældenhed ville jeg jo gerne kigge lidt nærmere på, men det viste sig hurtigt, at der var mere end som så på disse herlige træstammer.

Margaretha Liebmann, Strandvejen 87, 7120 Vejle Ø; superm_1@hotmail.com

Jan's logs

A story about the mycological wonders on a pile of beech and oak logs originally reserved for fungi and other organisms due to actions taken by the late Jan Vesterholt.

Svampe fra "Jans kævler" 2006-2012

Stor Sejsskive (*Ascocoryne cylichnium*)
 Rødlilla Sejsskive (*Ascocoryne sarcoides*)
 Rosa Fedtporesvamp (*Aurantiporus alborubescens*)
 Gylden Spindhinde (*Botryobasidium aureum*)
Botryobasidium conspersum
 Gul Tømmersvamp (*Coniophora puteana*)
 Glimmer-Blækhat (*Coprinellus micaceus*)
Cosmospora coccinea
 Blød Begporesvamp (*Datronia mollis*)
 Gul Fløjlsod (*Flammulina velutipes*)
 Tøndersvamp (*Fomes fomentarius*)
 Flad Lakporesvamp (*Ganoderma applanatum*)
 Spatel-Filthat (*Hohenbuehelia auriscalpium*)
 Knippe-Svovlhat (*Hypholoma fasciculare*)
Hyphoderma medioburiense
 Vinter-Frynseskive (*Lachnum impudicum*)
 Toppet Huesvamp (*Mycena galericulata*)
 Vinter-Huesvamp (*Mycena tintinnabulum*)
Nodulisporium cecidiogenes
 Porcelænschat (*Oudemansiella mucida*)
 Kliddet Epaulleth (*Panellus stipticus*)
 Art af Bægersvamp (*Peziza* sp.)
 Stråle-Åresvamp (*Phlebia radiata*)
 Bævrende Åresvamp (*Phlebia tremellosa*)
 Pudderkølle (*Phleogena faginea*)
 Højtsiddende Skælhat (*Pholiota adiposa*)
 Korkagtig Østershat (*Pleurotus dryinus*)
 Almindelig Østershat (*Pleurotus ostreatus*)
 Sodfarvet Skærmhat (*Pluteus cervinus*)
 Stivhåret Skærmhat (*Pluteus hispidulus*)
 Mørkægget Skærmhat (*Pluteus luctuosus*)
 Bleg Skærmhat (*Pluteus pellitus*)
 Netåret Skærmhat (*Pluteus phlebophorus*)
 Gulstokket Skærmhat (*Pluteus romellii*)
 Stiv Skærmhat (*Pluteus salicinus*)
 Skygge-Skærmhat (*Pluteus umbrosus*)
 Dunske (*Polydesmia pruinosa*)
 Lysstokket Mørkhat (*Psathyrella piluliformis*)
 Gummihat (*Sarcomyxa serotina*)
 Frynset Skjoldbæger (*Scutellinia scutellata*)
 Bombekaster (*Sphaerobolus stellatus*)
 Håret Lædersvamp (*Stereum hirsutum*)
 Rynket Lædersvamp (*Stereum rugosum*)
 Tømmer-Viftesvamp (*Tapinella panuoides*)
 Puklet Læderporesvamp (*Trametes gibbosa*)
 Broget Læderporesvamp (*Trametes versicolor*)
 Støvende Vathinde (*Trechispora stevensonii*)
 Grenet Stødsvamp (*Xylaria hypoxylon*)

Svampedyr fra "Jans kævler" 2006-2012

Karminrød Skålsvøb (*Arcyria denudata*)
 Rosa Skålsvøb (*Arcyria incarnata*)
 Okkergul Skålsvøb (*Arcyria obvelata*)
 Blygrå Netskorpe (*Dictydiaethelium plumbeum*)
 Troldsmør (*Fuligo septica*)
 Troldsmør (varietet af) (*Fuligo septica* var. *rufa*)
 Rødært (*Lycogala epidendrum*)
Metatrichia vesparium
 Skinnende Støvpude (*Reticularia lycoperdon*)
 Rødbrun Støvkølle (*Stemonitis axifera*)
 Sortbrun Støvkølle (*Stemonitis fusca*)
Symphytocarpus amaurochaetoides
 Foranderlig Hårbold (*Trichia varia*)
 Kanel-Støvrør (*Tubifera ferruginosa*)

Siden da har jeg besøgt "Jans kævler" omtrent hver uge. Det er fascinerende at følge træets nedbrydning, og hvilken mangfoldighed der rummes af både svampe og insekter. Nogle svampearter dukker op, lever et år eller to og forsvinder igen, andre ses hvert år.

Af de almindeligste arter kan nævnes Knippe-Svovlhat, Glimmer-Blækhat og Vinter-Huesvamp. Almindelig Østershat var leveringsdygtig til gryderne gennem et par år, navnlig i 2011. Porcelænschat og Gummihat har optrådt i rigelige mængder, men er ikke fundet i 2012. Der er naturligvis Flad Lakporesvamp og Gul Tømmersvamp, den sidste af og til med parasit-svampen *Nodulisporium cecidiogenes*. En vinter spredte der sig en stærk duft af karry; det var Pudderkølle, der havde slået sig ned. Utroligt at så lille en svamp kan lugte af så meget!

De små svampe skal ikke glemmes; skiverne, puderne, hinderne, skindet. Der er nok af dem, men kun nogle få er bestemt til art af mig. Til de lidt "skæve" arter vil jeg også regne svampedyrene, der har haft kronede dage på alt det nedbrudte ved. Der er set arter af både Netkølle (*Stemonitis*), Troldsmør (*Fuligo*), Skålsvøb (*Arcyria*) og Støvknap (*Physarum*), og nu senest den sjældne *Symphytocarpus amaurochaetoides*, velvilligt bestemt af Henrik F. Gøtzsche.

Rosa Fedtporesvamp (*Aurantiporus alborubescens*) – Svampen der startede de ugentlige besøg på lokaliteten tilbage i 2006. Vejle Nørreskov, Jans Kævler, 7.10.2008. Foto Margaretha Liebmann.

Hvis der er en slægt af svampe, der kan lide gammelt, nedbrudt ved, så er det Skærmhat. Hele otte forskellige arter er fundet på træstammerne, heraf tre rødlistede arter – Skygge-Skærmhat, Bleg Skærmhat og Stivhåret Skærmhat.

Men alt er jo ikke svampe. Stor gedehams (*Vespa crabro*) havde et bo mellem stammerne et år, da skulle jeg passe gevaldigt på og bevæge mig meget roligt for ikke at irritere dem. Og når man alligevel står lige så stille, oplever man fantastiske ting: en lille rødmus, der piler ind og ud mellem stammerne, eller en solstråle, der lige rammer en Flad Lakporesvamp, så man kan se skyen af sporer fra den.

Vejle Nørreskov har meget liggende ved, og

tak for det, men ingen steder har jeg set denne mangfoldighed af svampe på ét sted. Kan det tænkes, at "Jans kævler" simpelthen byder på et mikroklima, der er optimalt for mange af de lidt mere sjældne svampe, for ikke at tale om de helt almindelige? Jeg ved det ikke og får det vel heller ikke opklaret. Der er ved at være spist op, stakken er vel halveret i højden, svampemængden er aftaget betydeligt – men – der er jo bunden af egetræ!

Og hvad med den Rosa Fedtporesvamp? Den, der var starten til dette eventyr? Jo, den levede og trivedes gennem nogle år. På sit højeste, i år 2008, præsterede den 13 store, smukke frugtleger. Siden gik det ned ad bakke, og i 2011 så jeg den for sidste gang i en ret ynkelig udgave.

Nye bøger, etc.

Erhard Ludwig: Pilzkompendium Band 3. Die übrigen Gattungen der Agaricales mit weißem Sporenpulver. 2012. FUNGICON-Verlag, 881 s + 291 tavler. 1710,00 kr.

Jeg har aldrig før købt en så kostbar bog uden at se den først. Men da Henny Lohse i september under en af Svampeforeningens mandagsaftener i København annoncerede at bind 3 i Erhard Ludwigs Pilzkompendium var udkommet, bestilte jeg omgående bogen hos hende (som repræsentant for Svampeforeningens bogsalg). Ludwigs to første bøger i serien er milepæle i europæisk svampebestemmelseslitteratur på grund af deres nøjagtighed, grundighed, artsantal og brugervenlighed. Bind 1 og 2 udkom i 2001 og 2007 og blev anmeldt i Svampe 51 og 57.

Bind 3 omhandler de resterende (i forhold til bind 1) hvidsporede bladhatte-slægter, dvs. Fluesvampe, Vokshatte, Traghatte, Parasolhatte, Huevampe, Ridderhatte osv. De to første bind tegnede sig for 391 tavler i alt, så bind 3 er en meget væsentlig forøgelse af informationen. Det samlede antal taxa fremgår ikke umiddelbart, men mon ikke der er mere end 1000 i bind 3? Kun slægten Munkehat er udeladt, bl.a. for at afvente resultaterne af en revision af denne slægt ved V. Antonin. Utallige af de beskrevne arter har jeg ikke hørt om før, ligesom en enkelt slægt, *Leucopholiota*.

Opstillingen af beskrivelserne er som tidligere: Farvetavlerne i et separat bind i stort format, og tekst (+ mikrotegninger) i en mindre, telefon-

bogstyk bog. På trods af denne opdeling er det let at navigere mellem de to bøger, fordi alle arterne har et kodenummer, som angives øverst på siderne i tekstbindet og ved de enkelte farveafbildninger. Både tekst, mikrotegninger og farvetavler er af høj kvalitet ligesom i de to første bind. Jeg savner ikke bestemmelsesnøgler, den side af svampebestemmelsen dækker Funga Nordica. Der er dog en slags grov synoptisk nøgle for hver af de store slægter, og den er ganske nyttig.

Ved anmeldelserne af bind 1 og 2 bemærkede Thomas Læssøe, at Ludwig dels ikke var helt med på den nyeste opdeling af slægterne, dels havde en ret smal artsopfattelse. Det med slægterne gælder også her i bind 3, hvilket jeg ikke er ked af. Mht. den smalle artsopfattelse, så er Ludwig dog her i bind 3 – til min fornøjelse – helt på linie med min brede opfattelse af vokshattearterne.

En slægt jeg indtil nu har savnet ordentlig bestemmelseslitteratur til, var huesvampene. Det hul udfylder bind 3 med over 100 beskrevne og afbildede arter; herunder sjældent afbildede taxa som *M. alba*, Ene-Huesvamp (*M. juniperina*) og den gule (var. *lutea*) form af Skær Huevamp.

Jeg har ikke et sekund fortrudt investeringen i dette megaværk, og det blev flittigt konsulteret her i den sidste del af 2012-atlassæsonen. Jeg venter spændt på næste bind (om Slørhatte m.v.), som, hvis kadencen skal holdes, må udkomme lidt før 2020.

David Boertmann

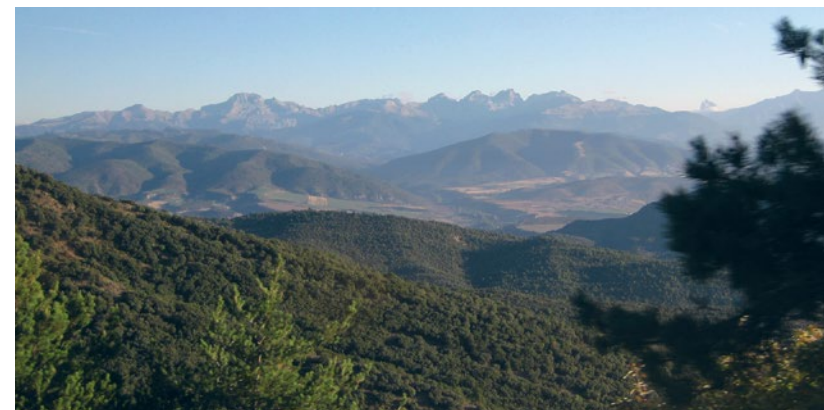
Diplommodtagere 2012

Ann Mølgaard Sørensen, Odder, har bestået diplomprøven i Svampekundskab september 2012.

Foreningen ønsker tillykke!

Jaca farvedage

Jytte Albertsen, Lilian Andersson, Tove Haxholm, Preben Graae Sørensen, Ole Terney

Pyrenæerne som de trådte frem på en af de mange svampeekskursioner, der var arrangeret i forbindelse med farvesymposiet. Foto Preben Graae Sørensen.

„15. International Fungi & Fibre Symposium“ blev afholdt 7.-14. oktober 2012 i Jaca, der ligger i Spanien i provinsen Aragon lige syd for Pyrenæerne ved en af de historiske passager mellem Spanien og Frankrig.

Indkvarteringen af de 76 deltagere fra 20 forskellige lande var i et gæstehus tilhørende Universitetet i Zaragoza, og her blev også symposiet afholdt. Samme sted foregik 12.-14. oktober Jacas 13. Mykologdage, hvor der blev afholdt foredrag og arrangeret svampeudstilling af lokalt indsamlede svampe. På svampeudstillingen var der udstillet ca. 250 arter, hvoraf mange er sjældne eller ukendte i Danmark. Vi hjalp til med svampebestemmelserne, og selv om få af spanierne talte engelsk, fandt man efterhånden ud af at klare sig uden sproget. En sjov aktivitet på mykologdagene var en fotoudstilling, hvor årets flotteste

svampebillede skulle udvælgjes. Her kunne man også se de utroligt flotte billeder, der var præmieret de tidligere år. Jaca ligger tæt ved store nationalparker, hvor det desværre er forbudt at samle svampe, men også uden for parkerne var der gode svampesteder. På ekskursionerne hilste vi på mange lokale svampesamlere og kunne i tilgift nyde de imponerende bjerge og slugter og beundre de mange gåsegribbe og sjældne lammegribbe, der kredsede over bjergene. De lokale påstod, at de bedste svampelokalteter lå i højder over 1100 m. Spanierne har vanskeligt ved at finde farvesvampe i landet, men Børstehåret Spejlporesvamp (*Inonotus hispidus*), er stedvis almindelig. Til aktiviteterne på symposiet havde deltagerne fra de nordiske lande derfor bragt rigeligt tørret materiale af de traditionelle nordiske farvesvampe.

Jytte Albertsen, Olsbæk Strandvej 71A, 2670 Greve; jyttealbertsen@net.telenor.dk
Lilian Andersson, Frederik VII's Vej 29, 3450 Allerød; lilian.andersson@email.dk
Tove Haxholm, Rylevej 2, 2670 Greve; tovehax@mail.dk
Preben Graae Sørensen, Rønnebærvej 40, 2840 Holte; pgs@kiku.dk
Ole Terney, Falkonergårdsvej 4, 1959 Frederiksberg C; bionyt@gmail.com

Impressions from the 15th International Fungi & Fibre Symposium in Jaca, Spain.

Ud over den grundlæggende arbejdsgruppe med svampefarvning af uld og silke i en workshop arrangeret af Carla Sundström fra Sverige var hovednyheden dette år en arbejdsgruppe med farvning af bomuld og andre plantefibre arrangeret af Olga Reiche fra Guatemala.

Plantefibre er meget vanskeligere at farve end uld, da den cellulose de består af, mangler de kemiske grupper, som i uldproteinerne binder farvestofferne til fibre. Man bruger derfor det kunstgreb at anvende et hjælpestof (tannin) som har de pågældende kemiske grupper, og som selv kan binde til cellulosefibre. Tanniner findes i plantefrugter, bark og rødder, f.eks. avocadosten, granatæble, egebark, egegaller eller stød fra bananplanter. Tanniner iltes nemt, når de kommer i kontakt med luft, og kan derved skifte farve. Denne farve har betydning for det endelige resultat. Tanniner bruges sammen med uorganiske bejdsere f.eks. alun.

Olga Reiche fremviser de bejdsede plantefibre før de farves med Cinnoberbladet Slørhat. Foto Ole Terney.

Hørfibre bejdses med tannin fra banan og farvet med Cinnoberbladet Slørhat. Foto Preben Graae Sørensen.

Følgende procedure havde Olga Reiche brugt ved bejdsning af de fibre, der blev farvet i Jaca. 1: Rensning: For at blive renses koges fibre 40 min. i vand tilsat soda (5% af fibervægten). Fibrene afkøles og bliver i gryden til næste dag. Fibrene vaskes med sæbe og skylles indtil vandet er rent. 2: Alunbejdsning. Alun og soda (alun 20% og soda 5% af fibervægten) opløses i lunkent vand i en gryde af rustfrit stål. Fibrene lægges forsigtigt i vandet, og vandet opvarmes til 90°C under forsigtig omrøring i en time. Fibrene skal blive 5 timer i gryden. 3: Tanninbejdsning: Plantematerialet koges i en time i vand og ligger mindst 5 timer i gryden. Plantematerialet fjernes, og fibre lægges i gryden og koges forsigtigt 1 time. Herefter skal fibre afkøles i gryden og ligge i mindst 4 timer. 4: 2. alunbejdsning der udføres som beskrevet under punkt 2 (brug gerne samme bad tilsat 5% alun). I Jaca blev bejdsede fibre af bomuld, hør og sisal farvet med Cinnoberbladet Slørhat på samme måde, som anvendes ved farvning af uld. De tørrede svampe blev kogt i 15 minutter for at ekstrahere farven og pH ændret til 9 ved tilsætning af soda. Farvebadet med fibre må gerne koge, da varmen ikke skader plantefibre.

To metoder hvormed svampepigmenter kan bruges til trykning på stof blev prøvet i to arbejdsgrupper arrangeret af Anna Homs fra Spanien. Første metode med pasta: På et hvidt, ubejdsset stykke bomuldsstof trykkes med forskellige forme en pasta på stoffet. Pastaen var

Remedier der blev brugt til pastatryk med svampepigmenter. Foto Steen Elborne.

Der arbejdes i Voksbatik-gruppen. Foto Steen Elborne.

fremstillet af ler rørt op i vand tilsat gummi arabicum og forskellige bejdsmedier samt vinedike. Sammen med pastaen blev der anvendt tre forskellige bejdsmedier: alun, kobber og jern. Pastaen trykkes på stoffet med forme lavet af træ eller linoleum ligesom man bruger i Indien. Efter at pastaen er tør (brug hårtørre), og bejdsen dermed er fikseret på stoffet i formenes mønster, vaskes pastaen af stoffet i koldt vand. Derpå tørres stoffet igen og lægges i et varmt svampefarvebad. Som farvekilde brugtes poresvampen Børstehåret Spejlporesvamp. Efter 1 time i farvebadet tages stoffet op. Der er nu mønstre på stoffet i forskellige farver efter de forskellige bejdsere. Baggrunden på stoffet er ubejdsset, men farves i en lys gulbrun farve af spejlporesvampen.

Anden metode som kaldes voksbatik: På ubejdsset bomuldsstof males med pensel eller tryk-

Svampefarvede garner fra farvesymposiet i Jaca. Foto Steen Elborne.

kes med forme af ler eller metal smeltet stearin i de mønstre man ønsker. Stoffet med stearinen tørres og farves i et svampebad. Badet skal være koldt, for ellers smelter stearinen. Efter ca. 30 min. i farvebadet tages stoffet op og skylles i kalkopløsning. Stoffet tørres, og stearinen kan fjernes i meget varmt vand. Stoffet er nu lyst brunt med hvidt mønster, hvor stearinen har siddet.

En metode til akvarelmaling med svampepigment blev demonstreret af Liza Johansson fra Sverige. Der blev brugt et koncentreret afkog af blandt andet Cinnoberbladet Slørhat og Kanel-Slørhat, som blev filtreret og afkølet, og som derefter er klart til brug. Der blev eksperimenteret med mange farvesvampe, og farvetonen kan reguleres ved ændring af pH. Farveopløsningerne blev brugt til fremstilling af små akvareller.

To formiddage var der arrangeret fælles bus-ture til nærliggende skove for at samle svampe. Den første lokalitet var Monte Oroel, hvor der desværre var ret tørt. Den anden lokalitet var en skov i nærheden af klosteret San Juan de la Peña, hvor svampefloret var meget bedre. En heldags bustur gik til slottet Castilla Loarre, der i middelalderen forsvarede grænsen mellem de kristne og muslimsk dominerede dele af den iberiske halvø.

Den afsluttende festaften blev holdt på en lokal restaurant, hvor der serveredes en formidabel middag med spanske retter. Efter middagen blev det annonceret, at det næste svampefarvesymposium bliver 2014 i Estland.

Her følger et udpluk af efterårets spændende fund. Som sædvanlig kunne mange andre fund have fortjent en omtale på denne plads.

Lyslilla Huesvamp (*Mycena albidolilacea*) – ny dansk huesvamp med farvet lamelæg.

Svampeatlas har givet os glade amatører en fantastisk chance for at være med der hvor det sner i mykologiens verden i disse år. For mig betød Svampeatlas chancen for at kaste mig ud i to slægter, hvor jeg – på det ellers fantastiske svampekursus på Aarhus Universitet – ti år tidligere var strandet, nemlig huesvampe og blækhatte. Målsætningen var at se og lære så mange arter som muligt i disse to grupper, og samtidig, i takt med atlassets succes og de mange nyfundne arter, spirede der hos mig et lille ønske frem om at finde en ny art for Danmark. Her fire år senere har jeg måttet erkende, at huesvampe er en vel undersøgt slægt i Danmark. Og i takt med, at Thomas Læssøe på atlaslejrene er kommet hjem med først den ene og så den anden meget lille og uanseelige – og dog meget smukke, nye danske art af Huesvamp, ja så havde jeg nok så småt opgivet håbet om en ny art af Huesvamp

for Danmark. Lige indtil den efterårsdag i år, hvor jeg i mit kortlægningsarbejde for Aalborg Kommune var endt i Rasmusmose ved Langholt i Vendsyssel. Rasmusmose er en gammel tørvemose med sit helt eget mikroklima, masser af vand overalt, partier af pilekrat samt på lidt tørrere bund birke- og bævreaspeskov. Så der røg tit en svamp i tasken eller på skemaet, mens jeg gik polygonerne igennem for at vurdere naturtilstanden. På min vej passerede jeg et lille porsekrat og dykkede endnu engang ned for at undersøge, hvilke svampe der vokser med Porse. Svaret var, som det altid før har været: ingen, – jo som sædvanlig lige en enkelt Rødmælk Huesvamp (*Mycena sanguinolenta*) på bladførnen. Det satte tankerne i sving – det var egentlig længe siden jeg havde haft en af de mere sjældne og farvestrålende huesvampe. Mon ikke der f.eks. var basis for at finde en Koralrød Huesvamp (*M. adonis*) i disse våde pilekrat? Jeg drejede ind i den næste birke- og pilemose, passerede forbi nogle velvoksne og ildelugtende tåreblade, der groede dybt inde i et krat af Spiraea – sikkert en ny dansk art... forbi almindeligheder som Brun Kam-Fluesvamp (*Amanita fulva*), Okkergul Skørhat (*Russula ochroleuca*) og Rødmende

Jette Anitha Hansen, Irisvej 28, 8722 Hedensted; jette-hansen@hafnet.dk

Jacob Heilmann-Clausen, Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; jheilmann-clausen@bio.ku.dk

Thomas Læssøe, Statens Naturhistoriske Museum/Biologisk Institut, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, 2100 København Ø; thomasl@bio.ku.dk

Margot Nielsen, Sophienlund 33, 3400 Hillerød; margotmn@newmail.dk

Jens H. Petersen, Nøruplundvej 2, Tistrup, 8400 Ebeltoft; jens@aebletofte.dk

Erik Arnfred Thomsen, Stubberupvej 16, 9520 Skørping; arnfredthomsen@hotmail.com

Notes on rare fungi collected in Denmark

Hebeloma griseopruinatum was recently published as new species to science, partly based on Danish material, and is here brought to the attention of the subscribers of Svampe. Two species of *Mycena* are reported as new to Denmark, *M. albidolilacea* and *M. aciculata* whilst *M. silvae-pristinæ* was recorded for the second time in 2012. The latter is easily overlooked since it resembles young *M. inclinata* with which it shares habitat. *Bolbitius demangei* is likewise reported as new and so is the false truffle *Macowanites candidus*. The discomycete *Ombrophila pileata* that apparently has an earlier name not yet combined in *Ombrophila* namely *Cudoniella pileata*, is also reported as new to Denmark. A new site for the rare and red listed *Russula badia* is reported.

Lyslilla Huesvamp (*Mycena albidolilacea*), Rasmusmose, Langholt, 14 .9.2012. E. A. Thomsen, Atlas EAT2012-462258 (C). Foto Jens H. Petersen.

Fluesvamp (*A. rubescens*), og så var der lige pludselig en lille, lysviolet huesvamp, der blinkede i skovbunden. Ned på knæ og nærstudere. Den groede lige på kanten af en gammel tørvegrav og et større vandhul, fordelt ud over ca. 10 m², og den sad på birkeløv, -rakler og småkviste. Huesvampe-nøglen blev terpet hurtigt igennem et par gange i hovedet – lange hår på stokken, lysviolet på både stok og hat, ingen synlig farve på lamelæggen, ingen fodskive, ingen saft i stokken – så jeg endte hurtigt i den del af nøglen, der hedder ”med farvede frugtleger, ej brunlige eller grå”. Der var bare ikke lige noget dansk match i min hukommelse! Kamera og stativ blev fundet frem sammen med madpakken – og så var det ellers i gang med at bladre i de indre billeder fra Arnes ”Mycena page” og Robichs ”Mycena d’Europa”. Svampen kom i kassen, og resten af mosen

skulle jo inventeres – bl.a. med fund af Butfinnet Mangeløv – men det var nu svært at slippe huen. Vel hjemme hos familien forsvandt jeg ned i *Mycena* d’Europa og bemærkede ikke rigtig at familien havde hjemmebag og oplevelser, de gerne ville dele med mig. Bogen gav intet, og jeg kom heller ikke i mål i Arnes nøgle, måske fordi arten skulle have farvet lamelæg, noget min indsamling først for alvor viste efter tørring. Jeg endte derfor med at lægge svampen op på svampeatlas og gættede på at det måtte være *M. urania*, som Thomas har gjort mig opmærksom på at kigge efter i Nordjylland. Den skulle godt nok være lidt mere blålig og er primært fundet med ædelgran og gran – om end der i Funga Nordica refereres til alpine birkeskove. Thomas var der som et lyn – ”nej ikke *M. urania* – men for at skyde på noget andet vildt måske *M. albidolilacea*”. Billederne passede ganske godt,

der var endda et med lange hår på stokken – og nu var det næsten ikke til at bære ikke at have et mikroskop. De tørrede frugtleger fremviste dog det sidste makroskopiske nøgletegn ret godt, nemlig den violette lamelæg, og så var der for så vidt ikke så meget tvivl i amatørers sind længere.

Thomas var i Norge og foreslog mig at sende indsamlingen op til Arne Aronsen, som så helt sikkert ville kaste sig ud i et mere intenst nærstudium. Arne ville meget gerne se indsamlingen, så den kom hurtigt i en kuvert til Norge, samtidig med at jeg sendte en anden del af kollektionen til Thomas. Arne og Thomas mailede herefter lidt frem og tilbage om de lange hår (300 my) på stokken og de tilsyneladende udelte caulocystider, som ikke rigtig passede med artsbeskrivelsen. Til sidst var der dog konsensus om, at indsamlingen kunne godkendes som *M. albidolilacea*, idet det lykkedes Thomas at finde delte caulocystider, og idet de våde forhold på voksestedet sikkert kunne være medvirkende til de lange stokhår.

For en fyldestgørende beskrivelse se *Mycena* Page. Arten er generelt meget dårligt kendt og anses ingen steder for almindelig. Den er kendt fra Syd- og Central-Europa, bl.a. Frankrig, Italien, Tyskland og Holland, og dette fund er dermed sandsynligvis det første fra Norden. Arten tilhører sektionen *Rubromarginatae* bl.a. karakteriseret ved farvet lamelæg (= ægcystider med farvet indhold), og vil herhjemme nøgle ud sammen med arter som Purpur-Huesvamp (*M. purpureofusca*) med mørklilla lamelæg, Rødægget Huesvamp (*M. rubromarginata*) med rødbrun lamelæg og Brunægget Huesvamp (*M. olivaceomarginata*) med gulbrun til olivenbrun lamelæg. Lyslilla Huesvamp adskiller sig fra disse arter ved at have mere gennemskinnelige lysviolette farver på de spinklere frugtleger samt en lysere violet lamelæg.

MATERIALE: VENDSYSSEL, Rasmusmose, Langholt, 14.9.2012, på birkeførne (*Betula*), samt enkelte på pileblade (*Salix*) i birke-pilemose, E. A. Thomsen, Atlas EAT2012-462258 (C).

Erik Arnfred Thomsen

Langhåret Huesvamp (*Mycena aciculata*). Frøslev Plantage, 17.8.2012, T. Læssøe, Atlas tl2012-454867 (C). Foto Jens H. Petersen.

25 års venten – Langhåret Huesvamp (*Mycena aciculata*) endelig fundet i Danmark

Da jeg startede min mere seriøse svampeinteresse, blev det hurtigt huesvampene der interesserede, og jeg dyrkede dem flittigt sammen med Steen Elborne, hvilket førte til et lille begynderkrift i Svampe 6, hvor vi rapporterede nogle nye eller spændende arter. Under besøg nordpå i Skandinavien fandt vi i nåleskovene den meget specielle, langhårede art, der dengang gik under navnet *Mycena longiseta* – altså den med tykvæggede hår (setae) – en karakter der ellers ikke findes hos europæiske huesvampe. Siden flyttede jeg en årrække til England, og der fandt jeg den også, men nu i egeskove. Det var derfor underligt at vi ikke kunne finde den i Danmark. En oplagt mulighed ville have været under inventeringen af de jyske egekrat (Vesterholt & Christensen 2002). Jeg havde derfor stort set resigneret og accepteret, at denne

Langhåret Huesvamp (*Mycena aciculata*) kendes på tilstedeværelsen af tykvæggede, udstående og meget lange hår – over 200 µm lange – på hat og stok og på tilstedeværelsen af en fodskive. Frøslev Plantage, 17.8.2012, T. Læssøe, Atlas tl2012-454867 (C). Foto Jens H. Petersen.

art åbenbart ikke kunne klare sig i Danmark. I forbindelse med vores atlaslejr i Sønderjylland i august 2012 besøgte vi Frøslev Plantage og trampede lidt rundt i, hvad der virkede som en meget dødsyg og også meget uskøn egeplantning efter en større udtynding. Mens Jens hyggede sig med at fotografere en skivesvamp, stødte jeg pludselig på en lille grå huesvamp, som jeg var meget tæt på at flå op for lige at få Blankstokket eller Mel-Huesvamp på listen. Men jeg nåede at reagere på et eller andet og lagde mig i stedet ned for at nærstudere den *in situ*, og der kunne jeg så se de lange udstående hår, og så kom der lyd på! Jens brugte derefter endnu mere tid på dette enlige frugtleger, og det smukke resultat kan ses her.

Årsagen til skiftet fra *M. longiseta* Höhn. til *M. aciculata* (A.H. Sm.) Desjardin & E. Horak er et detaljeret studie af Desjardin og Horak (2003), hvor det viste sig, hvad man nok kunne regne ud,

Thomas Læssøe nyder de udstående hår. Foto Tobias Guldberg Frøslev.

Naturskovs-Huesvamp (*Mycena silvae-pristinae*), Sødal Skov, 20.9.2012, T. Læssøe, Atlas TL2012-464864A (C). Foto Thomas Læssøe.

at *M. longiseta* beskrevet fra Java ikke var det samme som det vi kaldte *M. longiseta* i Europa. I stedet passede den europæiske fint på den nordamerikanske *M. aciculata* beskrevet fra Californien, hvilket til gengæld er lidt overraskende.

Arten kendes som nævnt på tilstedeværelsen af tykvæggede, udstående og meget lange hår – over 200 µm lange – på hat og stok og på tilstedeværelsen af en fodskive. Farven er grå, men kan blegne til næsten hvid. Robich (2003) har beskrevet yderligere en sydeuropæisk art med setae men uden fodskive, og for nylig har Miersch (2012) beskrevet to tyske arter med setøse elementer på frugtlegerne, begge har dog meget kortere hår og mangler fodskive.

MATERIALE: SØNDERJYLLAND, Frøslev Plantage, 17.8.2012, på førne i nylig tyndet egeplantning (*Quercus*), T. Læssøe, Atlas tl2012-454867 (C).

Thomas Læssøe

Naturskovs-Huesvamp (*Mycena silvae-pristinae*) – nu også fundet mellem Randers og Viborg

Helt tilbage i 1996 havde vi et stresset besøg i Rise Skov ved Åbenrå i forbindelse med en svampeinventeringslejr. Jeg kunne i hvert fald ikke nå at behandle det indsamlede materiale og overtalte Steen Elborne til at checke en lidt mystisk Huesvamp, jeg havde snuppet på en stub kort før vi skulle være tilbage ved bilerne. Efter nogen tid kom der lyde ud af Steen. Svampen havde nogle kæmpestore, ejendommelige cystider, og det eneste Steen kunne matche den med, var den fra Nordamerika beskrevne *M. borealis*, og som sådan ligger fundet stadig på Botanisk Museum. Året efter publicerede Veerkamp & Kuyper (1997) en ny art for videnskaben baseret på fund fra Neuenburger Urwald i Tyskland, hvilket reflekteres i det valgte artsnavn *M. silvae-pristinae*. Og det stod hurtigt klart, at det sønderjyske materiale kunne henføres til denne nybeskrevne

art, selvom Rise Skov ikke helt lever op til betegnelsen “Urwald”. Der skulle gå 16 år før svampen igen dukkede op, og også denne gang var det tæt på at gå galt. Det regnede under mit første og eneste besøg i Sødal Skov på en tur ud i det blå, og selvom jeg ikke kunne lugte huesvampene der sad på egestammen, mente jeg det måtte være unge Nikkende Huesvamp (*Mycena inclinata*) på grund af den meget fnuggede stok. Jeg tog mig dog sammen og fandt kameraet frem og fik taget nogle dokumentationsfotos. Rigtige lugtende Nikkende Huesvamp blev fundet lidt derfra, og der sad også masser af Toppet Huesvamp (*Mycena galericulata*) på stammerne. Da vi gik tilbage igennem den meget smukke skov med gamle ege og bøge, med masser af gammel hassel i underskoven, fandt jeg endnu en klynge af den lugtløse “Nikkende Huesvamp”, og jeg blev endnu mere nysgerrig. Ved hjemkomsten blev de store cystider hurtigt fundet, og det andet danske fund af Naturskovs-Huesvamp var i hus. Feltkarakterer, der kan indikere, at man står med denne art, er en huesvamp med habitus som Nikkende Huesvamp, dvs. med en fnugget stok, men uden gule nuancer på stokbasis og uden en kraftig malingsagtig lugt. I sidste ende må man dog ty til en mikroskopisk undersøgelse.

Her følger en beskrivelse af Sødal-fundet (der kan også findes en beskrivelse på <http://home.online.no/~araronse/mycenapage/mycenapage.html>):

A: På egestamme hævet en meters penge over jorden. Grå til mørkegrå i alle dele uden antydning af gult. Hat 10-22 mm bred, kegleformet/konveks, med pukkel, glat, stribet til midten, ganske svagt klæbrig, rand lidt tandet a la *M. inclinata*. Lameller lysegrå, svagt udrandede, L: 18, l: 3, ret brede. Stok 15-30 x 2 mm, grå, stærkt fibrøs, lidt som en ung *M. inclinata*, basis lidt indsenket i veddet (svær at få af). Ret sej. Ingen lugt. Cystider kæmpestore, med pigge på øverste del.

B: På egestub. Hat 18-24 mm bred, hvælvet-klokkeformet, stribet – 2/3 ind fra randen, svagt klæbrig, hygroman, lidt rimet, gråbrun; rand tynd, lidt takket. Lameller svagt udrandede, 2 mm brede, lysegrå, L: ca. 20, l: 1-3, eventuelt lidt tværråret basalt; æg jævnt men tydeligt cystidiøs. Stok grålig, svagt gennemskinnelig, svagt vinrødt tonet ned efter, 45-55 x 1,5-2,5 mm, fint sølvfnugget i hele længden, basalt ulden, ± knippevoksende, ret

Peber-Skørhat (*Russula badia*) 23.9.2012, Gitte Hekkel Olsen, Atlas MMN2012-466626 (C). Foto Margot Nielsen.

skør. Lugt ganske svagt krydret (ikke erkendt i skoven), smag lidt ubehagelig, rå agurke-agtig. Med cheilo- og pleurocystider. Æg ikke steril. Cystider gigantiske, glatte eller med fine vorter øverst.

MATERIALE: JYLLAND, Sødal Skov, 20.9.2012, på afbarket egeved (*Quercus*) i mager ege-hassel-bøgskov, T. Læssøe, Atlas TL2012-464864 A & B (C); Åbenrå, Rise Skov, på løvtræsstub, 1.10.1996, T. Læssøe, TL-4374 (C-F-35625).

Thomas Læssøe

Fund af Peber-Skørhat (*Russula badia*) i de bornholmske Paradisbakker

En weekend i slutningen af september 2012 var jeg på Bornholm som guide på nogle svampe-ture for Svampevennerne på Bornholm. Søndag den 23. september gik turen til Paradisbakkerne. Der var generelt ikke så mange svampe fremme i hverken løv- eller nålebeplantninger, men i et parti med ældre, spredte nåletræer fandt en af deltagerne, Gitte Hekkel Olsen, nogle flotte eksemplarer af en stor, fast Skørhat med klare farver. Jeg så den, og med baggrund i mit for ikke så lang tid siden erhvervede diplom i svampekendning sagde jeg, ”at det jo var en...”, at det måtte jo være en... – ... at det ved jeg ikke. Jeg har ikke tidligere set noget, der ligner”. Således afsløret, fik jeg to eksemplarer af Gittes indsamling til nærmere bestemmelse. Via Danmarks Svampeatlas’ skørhatte-nøgle, der for nylig var blevet fikset op med bl.a. fotos af arter, sporestøvsfarver og sporetegninger (Petersen & Vesterholt 2011),

Blygrå Gulhat (*Bolbitius demangei*) - en ny dansk gulhat. Fundet blev gjort i en hestefold ved Bøgballe, 10.6.2012. Atlas JAH2012-446237 (C). Foto Jette Anitha Hansen.

fandt jeg frem til, at der måtte være tale om en Peber-Skørhat. Dette blev senere ud fra mine noter og billeder bekræftet af Poul Printz og Jens H. Petersen.

Beskrivelse: Hat ca. 8 cm i diam., hvælvet til afslattet med meget svagt nedtrykt midte, svagt klæbrig, rød(brun)violet med mørk midte og mørk rand, der har tendens til at "vise tænder" ligesom hos Spiselig Skørhat (*Russula vesca*). Lameller tætte, cremegule. Stok hvid med et skær af rødviol, kraftig, 7 x 2 cm, cylindrisk med svagt udvidet basis. Stokkød fast. Sporefældning dybt cremegul. Førsteindtrykket af smagen mild, men efter kort tid ulideligt skarp. Lugt ubetydelig.

Peber-Skørhat angives i litteraturen at vokse med Fyr. Der voksede både Fyr og Gran i det område, hvor Gitte fandt eksemplarerne. Arten er rødlistet som akut truet i Danmark. Ud over det beskrevne fund i Paradisbakkerne indeholder Svampeatlas-basen kun to tidligere fund fra

Danmark, nemlig et fund fra 11 nov. 1990 i Næsskov ved Sejrøbugten (Rasmus Ejrnæs) samt et udateret fund fra Svinkløv Plantage i Nordjylland. Sidstnævnte stammer fra de importerede rødlistedata, men er også angivet i Nordic Macromycetes, men da Funga Nordica kun nævner ét dansk fund, beror sidstnævnte formodentlig på en fejlbestemmelse. Poul Printz fortæller, at den ikke ses hvert år i Sydsverige, men at den var fremme i september 2012 sammenfaldende med fundet af arten på Bornholm. Arten er udnøglet og omtalt hos Vesterholt (2002).

MATERIALE: BORNHOLM, Paradisbakkerne, under Gran eller Fyr (*Picea* eller *Pinus*), 23.9.2012, Gitte Hekkel Olsen, Atlas MMN2012-466626 (C).

Margot Nielsen

Blygrå Gulhat (*Bolbitius demangei*) ny dansk Gulhat

Søndag d. 10. juni 2012 besluttede Benny og jeg at køre en tur til Uldum Kær, som er et fugtigt område, i håb om at finde lidt svampe i den ellers efterhånden tørre forsommer. Men der var nu ikke meget at komme efter, i stedet nød vi de mange fuglearter. På vejen hjem gennem Bøgballe så jeg til min store overraskelse et bart område inde på en græsmark med formentlig hundredvis af svampe. Ifølge ejeren er et læsfuld halm blevet smidt på marken til hestene, siden er det blevet godt trampet ned med tilførsel af hestemøg og delvis formuldet. Der var blandt andet Almindelig Gulhat (*Bolbitius titubans*), Møg-Stråhat (*Deconica merdaria*), Ring-Glanshat (*Panaeolus semiovatus*), Almindelig Glanshat (*P. papilionaceus*) m.m. og også nogle lidt mindre pæne med grålig hat, som jeg ikke havde set før. Ved hjemkomsten blev de sat over til sporefældning. Det viste sig at gulhatens og den grå sporer havde samme fældningsfarve, og frugtlegemernes udseende havde også flere lighedspunkter. Efter tjek i den tilgængelige litteratur, hvor jeg ikke kunne komme frem til en nærmere bestemmelse, valgte jeg at sætte de to "gulhatte" ind sammen på Svampeatlas. Det fik ret hurtigt Thomas Læssøe til at reagere. Jeg blev bedt om at lægge den grå separat ind, og en times tid efter kommenterede han, "*Bolbitius demangei* (Quél.) Sacc. & D. Sacc. – ny for Danmark, godt gået".

Samme aften tog vi atter derud for at tage nogle flere billeder og tale med ejeren af hestefolden. Han blev ret imponeret og var yderst hjælpsom med oplysninger, men han var lidt bekymret over det voldsomme svampeudbrud på sin mark, især med henblik på sine børn og eventuelle giftige svampe. Han havde faktisk tænkt sig snarest at smide flere læs jord på for at begrave hele herligheden. Efter vores samtale var han villig til at sætte et hegn op for at beskytte stedet mod hestetramp, men jeg mente ikke det var ulejligheden værd. Han forsikrede at vi og eventuelle andre svampeinteresserede altid ville være velkomne.

Jeg var stadig ikke tilfreds med mine billeder af svampen, så tre dage senere var vi igen derude, men da var de væk. Og de dukkede heller ikke op i resten af sæsonen.

Hestefolden hvor Blygrå Gulhat (*Bolbitius demangei*) blev fundet. Foto Jette Anitha Hansen.

Her følger min korte beskrivelse: Hat 10-45 mm bred, marmorert i grålige nuancer, glat og skinnende til svagt opsprukket, let klæbrig. Stok op til 80 x 10 mm, hul, fint eller næsten ikke dunet, ofte opsprækkende, med udvidet basis, hvid, eventuelt svagt gullig mod basis. Sporefældning hjortebrun/kanelbrun. Lameller smalt tilvoksende, middeltætte, først lyse, siden kanelbrunlige.

Arten er medtaget i Funga Nordica (Hausknecht & Vesterholt 2008) men kun angivet fra Finland. Ludwig (2001) omtaler mærkeligt nok ikke arten. Dette fund er også publiceret på http://www.svampesiden.dk/nyheder/sidste_nyt_12-07-19.html. Der skal også lige gøres opmærksom på at der er uenighed om artens status. Arnolds (2003) accepterer arten ligesom Funga Nordica-forfatterne m.fl., mens italienerne stiller sig tvivlende og mener at det formodentlig blot er en farveform af Rosa Gulhat (*B. coprophilus*) (fx. Doveri 2004).

MATERIALE: JYLLAND, mellem Hedensted og Tørring, Bøgballe, hestefold på Bøgballevej 89, 10.6.2012, på fjorgammel halmdyngte iblandet ekskrementer og trampet ned af heste, Jette Anitha Hansen, Atlas JAH2012-446237 (C).

Jette Anitha Hansen

Red.: Kun tre uger senere slog Flemming Ryden til på Lolland med den samme art.

MATERIALE: LOLLAND, Tokkerup, 1.7.2012, på jord efter opryddet mødding, Flemming Ryden, Atlas tak2012-447762 (C).

Skørtrøffel (*Macowanites candidus*). Als, Lambjerg Indtægt, 19.8.2012, T. Læssøe, Atlas TL2012-455872 (C). Foto Jens H. Petersen.

Skørtrøffel (*Macowanites candidus*) - en længe ventet ny basidiotrøffel for landet

Skørtrøffel fik allerede sit danske navn den gang Danske Storsvampe blev skrevet. Christian Lange, der skrev basidiotrøffel-nøglerne, tog arten med, idet han forventede at den faktisk forekom i landet (Lange 1990). Der skulle gå 22 år inden hans forventning gik i opfyldelse, og det var ret så tilfældigt at det netop blev i 2012. For nogle år siden fandt jeg sammen med Kerstin Gillen en spændende barksvamp på en poppelstamme i strandkanten ved Lambjerg Indtægt på Als. Fundet blev ikke fotograferet, og derfor opsøgte jeg sammen med Jens H. Petersen lokaliteten i forbindelse med atlaslejren i Sønderjylland. Det lykkedes ikke at genfinde barksvampen på den nu ret nedbrudte stamme, men da vi tog en genvej tilbage, fandt vi en masse anamorfe bægersvampe på jorden langs med

den hårdt trampede sti, og mens vi diskuterede dette fænomen, fik jeg øje på en lille hvid halvkugle der ragede op i kanten af stien. Den blev vippet op med kniven, og det viste sig at være en ca. 25 mm stor trøffel, som jeg straks mente måtte være spændende, også selv om Jens forsøgte at slå koldt vand i blodet ved at antyde at det måske blot var en Koblingstrøffel (*Endogone*). Et snit viste en svagt gullig, noget året gleba og en ansats til en "indre" stok, hvilket igen fik mig på Skørtrøffel-tanker. Jens tog selvfølgelig straks en masse billeder, og vi ledte huller i jorden efter flere, men uden held. Det var en lang hjemtur (vi tog en lokalitet til – dagens tredie), og jeg var ikke mange sekunder om at komme hen til mikroskopet ved hjemkomsten. Glæden var stor da Melzers reagens gav et tydeligt blå ornament på de næsten kuglerunde sporer. Det er nemlig ikke tilfældigt at Skørtrøffel hedder

sådan. Den er ikke specielt skør, men anses for at være en slægtning til skørhattene, ikke mindst pga. sporenes opførsel i jod. Faktisk viser nyere undersøgelser, at den rent afstammingsmæssigt befinder sig inde i slægten Skørhat (*Russula*), men endnu er den ikke kombineret i slægten (M. Jeppson, pers. medd.). Tidligere kaldte vi arten *Elasmomyces mattirolanus* Cavares, men dette navn skulle passe på en art der gror i Italien med Ædelgran (*Abies*) og gran (*Picea*), mens Tulasne-brødrenes navn knytter sig til en løvskovsart, der også i mellemtiden er blevet accepteret i slægten *Macowanites* frem for i *Elasmomyces* (Vidal 2004), men det skal vi nok ikke vænne os for meget til, jævnfør det foregående. Hos Rymann & Holmåsen (1984) optræder den som *E. krjukowensis* (Bucholtz) Sacc. & D. Sacc., oprindeligt beskrevet som *Secotium krjukowensis* i 1903. Dette navn anses som et synonym til det ældre foreslået af Tulasne-brødrene (1843). Arten er kendt fra ganske få fund i det øvrige Skandinavien. Vidal (2004) anerkender i øvrigt seks europæiske arter i slægten *Macowanites*, og der er også en stak kendt fra Nordamerika. Han anser Skørtrøffel for at være særligt tilknyttet Avnbøg (*Carpinus*), men nævner en stribe andre partnertræer inkl. Bøg (*Fagus*), Eg (*Quercus*), Lind (*Tilia*), hassel (*Corylus*) etc.

MATERIALE: ALS, Lambjerg Indtægt, 19.8.2012, løvskov, formodentlig med Bøg (*Fagus*) men flere andre løvtræerarter til stede, T. Læssøe, Atlas TL2012-455872 (C).

Thomas Læssøe

Ny dansk Sumpskive – "*Ombrophila pileata*"

I forbindelse med den sønderjyske atlaslejr i august 2012 slog vi forbi det klassiske overdrev Bjergskov, hvor der er fundet et væld af rødlistede overdrevssvampe. Overdrevet fremstod dog helt svampetomt, og vi søgte mod langt græs og mere sumpede partier. Neden for en skrænt fandt vi et fint, lille, vådt kær – så vådt så Jens holdt sig på land, mens jeg (TL) forsigtigt vadede ud i suppedasen. Inden længe havde jeg fundet en underlig, langstillet, tilsyneladende gelatinøs skivesvamp som forsigtigt blev hjemtaget til fotografering. Efter en del roden rundt blandt mere obskure kilder fandt vi frem til

"*Ombrophila pileata*" fra kær i Bjergskov. T. Læssøe, Atlas tl2012-454314 Foto Jens H. Petersen.

navnet *Ombrophila longispora* Vel. Ifølge Baral (dvd i privat distribution) er der dog et tidligere navn, der blot mangler at blive kombineret ind i *Ombrophila*, nemlig *Cudoniella pileata* P. Karst. Arten kendes på de karakteristiske apotecier, voksestedet og ikke mindst de store, op til ca. 30 x 3,5 µm store, noget krummede, lidt tilspidsede sporer fyldt med dråber. Sækkene reagerer blå i toppen med Lugol.

MATERIALE: SØNDERJYLLAND, Bjergskov Øst, 16.8.2012, på rådne starblade (*Carex*) dybt i *Sphagnum*, T. Læssøe, Atlas TL2012-454314 (C).

Thomas Læssøe & Jens H. Petersen

Fundet af Gråduget Tåreblad (*Hebeloma griseopruinatum*) i 2009 på Eskebjerg Vesterlyng blev den endelige brik i beskrivelsen af denne for videnskaben nye art. Fundet (og arten) blev omtalt i ikke mindre end 28 artikler og notitser i de danske medier i løbet af 2012. Eskebjerg Vesterlyng, 8.11.2009, Atlas jhc2009-79498. Foto Jacob Heilmann-Clausen.

Gråduget Tåreblad – historien om et atlasfund der blev til en ny art og gjorde mediekarriere

Tilbage i 2009 var vi en mindre gruppe af svampefolk der var på en sen foreningstur til Eskebjerg Vesterlyng i Vestsjælland. Det var et mildt efterår, og vejret var fint, så vi havde en dejlig tur med ganske mange svampe. På et tidspunkt faldt vi over en Tåreblad der groede ude i det åbne overdrev med Bakke-Soløje (*Helianthemum nummularium*) som den mest oplagte mykorrhizavært, selv om der faktisk var Eg inden for rækkevidde. Soløje er lidt en mellemting mellem en flerårig urt og en dværgbusk (mere præcist en halvbusk) med fine gule blomster om sommeren. Og så danner den ektomykorrhiza, ligesom vi ellers mest kender det fra skovtræer som Eg, Bøg og Gran. Den fundne Tåreblad var lidt usædvanlig ved at være mere kraftigt farvet end man normalt ser i slægten. Hatten var nærmest rosabrun, men delvist med et gråligt

filtet overtræk. Den blev fotograferet i felten, og siden sad Tobias G. Frøslev og jeg og nørkede med den i mikroskopet. Vi nglede den med en del usikkerhed til *Hebeloma alvarensense*, som Jan Vesterholt sammen med den finske mykolog Jukka Vauras nylig havde beskrevet fra Estland, dog med en varietet, *var. hinnuleum*, beskrevet fra Danmark. Fundet blev lagt ind i svampeatlasset, og fotoet blev uploadet. Nogle få dage senere skrev Jan en kort kommentar i mikroforummet: "Vi er deromkring, vil gerne have sekventeret". Og så røg belægget med posten til Jylland, og kort efter responderede en meget glad Jan Vesterholt: "YES!!! Vi har en indsamling fra *Helianthemum* i Tyskland og en fra England, begge uden foto eller beskrivelse. Her er der da et foto. Den afviger fra *cavipes* og *alvarensense* ved at sporerne kun er fint ru, at de er meget stærkt dextrinoide, og at cystiderne er kølleformede, ikke timeglas-formede. Ny for DK og måske en type vi har her. Det grå overtræk på hatten, mikrokarakterer og ITS viser at

det er en art nær *H. theobrominum*. Den bliver sekventeret så identiteten kan bekræftes :-)"'. Med sådan en tilbagemelding er det jo det hele værd at samle tåreblade...

Siden kom svampen til sekvensering i Tyskland, og Jan kunne fortælle at den var god nok: Indsamlingen fra Eskebjerg var lig den ubeskrevne art kendt med Soløje i Tyskland og England og blev udvalgt som kommende type. Jan nåede desværre ikke at se den nye art beskrevet før sin alt for tidlige død i foråret 2011, men han er krediteret som medforfatter på selve arten og på den artikel hvori den blev beskrevet som *H. griseopruinatum* (Eberhardt m.fl. 2012). Og mon ikke han havde glædet sig over at opleve at arten blev den mest medieombruste svamp i Danmark i 2012? Det er ikke lige det man forventer af en svamp med så lidt star-quality som en Tåreblad. Sammen med vores pressemedarbejder Elisabeth Wulffeldt på Center for Makroøkologi, Evolution og Klima fik jeg lavet en pressemeddelelse der omtalte at en art nu var blevet officielt anerkendt efter et fund gjort inden for rammerne af Danmarks Svampeatlas. Historien slog an i de fleste landsdækkende medier, og selv om der nogle steder kom nogle ret besynderlige vinkler på historien, var der generelt tale om sober formidling. I alt blev det til 28 artikler og notitser i danske medier.

Men tilbage til selve arten, som hurtigt fik navnet Gråduget Tåreblad i medierne. De vigtigste nøglekarakterer er næsten allerede nævnt i citatet fra Jan Vesterholt. Men man kan tilføje at der er tale om en ret lille tåreblad med en hat op til ca 50 mm. Den mangler slør og kendes i felten på de ret livlige rosabrune hatfarver der i større eller mindre omfang er dækket af et gråligt filtet til dugget lag. Den er naturligvis inkluderet i atlasnøglen til slægten forfattet af Tobias Frøslev og tilgængelig via mycokey.com. Tilbage i november 2009 så vi den i hvert fald to steder på overdrevene ved Eskebjerg Vesterlyng, men den er ikke siden genfundet, hverken her eller andre steder hvor dens værtsplante vokser. Men soløjebevoksninger er faktisk et spændende sted at gå på svampejagt. I England (se Henrici 2010 og 2011) kendes en lang række svampearter med Soløje, herunder Satans Rørhat (*Boletus satanas*) og Bæltet Mælkehøhat (*Lactarius evosmus*) for slet ikke at tale om *Tricholoma hemisulphureum*, en

nær slægtning til Svovl-Ridderhat, som vi har til gode i Danmark. Så der er noget at tage fat på, hvis man ellers kan ramme en Soløje-lokalitet en dag den er oppe. På vores gode dag i Vesterlyng blev det faktisk også til en ny Slørhat for landet, nemlig *Cortinarius roseipes* (se foto på Atlas-nr: jhc2009-79496). Heller ikke den er genfundet siden hen. Så gider man ikke gummistøvlerne (se andetsteds i dette nummer af Svampe), var det måske en ide at gå efter vores Soløje-lokaliteter?

MATERIALE: VESTSJÆLLAND, Eskebjerg Vesterlyng, på Overdrev med Bakke-Soløje (*Helianthemum nummularium*), 8.11.2009, Foreningsekskursion, JHC09-174, Atlas jhc2009-79498 (C F-89926 holotype).

Jacob Heilmann-Clausen

Litteratur

- Aronsen, A. 2012. Mycena Page: <http://home.online.no/~araronse/mycenapage/mycenapage.html>
- Arnolds, E. 2003b. Notulae ad floram agaricinam neerlandicam - XXXIX. *Bolbitius*. - Persoonia 18(2): 201-214.
- Desjardin, D.E. & Horak, E. 2002. Agaricales of Indonesia. 4. *Mycena*. sect. *Longisetae* with comments on allied species. - Sydowia. 54(2):142-156.
- Doveri, F. 2004. Fungi fomicoli italiani. A.M.B., Fondazione Centro Studi Micologici, 1104 s.
- Eberhardt, U., Beker, H.J., Vesterholt, J., Dukik, K., Walther, G., Vila, J. & Brime, S.F. 2012. European Species of *Hebeloma* Section *Theobromina*. - Fungal Diversity (DOI 10.1007/s13225-012-0188-3)
- Hausknecht, A. & Vesterholt, J. 2008. *Bolbitius*. - I: Knudsen, H. & Vesterholt, J. (red.): Funga Nordica, 624-626.
- Henrici, A. 2010. Notes & records - *Helianthemum* associates. - Field Mycology 11: 141-143
- Henrici, A. 2011. Notes & records - *Helianthemum* associates concluded. Field Mycology 12: 34-37
- Lange, C. 1990. Basidietrøfler. I: Petersen, J.H. & Vesterholt, J. (red.). - Danske storsvampe, 512-515. - Gyldendal.
- Robich, G. 2003. Mycena d'Europa. - Brescia, 728 s.
- Vesterholt, J. & Christensen, M. 2002. Svampe i jyske egekrat. - Svampe 45: 33-42.
- Vidal, J.M. 2004. *Macowanites candidus*, a new combination for *Hydnangium candidum* Tul. et C. Tul. - Revista Catalana de Micologia 26: 83-96.
- Veerkamp, M.T. & Kuyper, T.W. 1997. Über eine neue *Mycena*-Art im Neuenburger Urwald. - Zeitschrift für Mykologie 63(2):163-168.
- Vesterholt, J. 2002. Skørhatte for begyndere - arter under nåletræer. - Svampe 46: 1-25.

Landsdelsrapporter

Region Nordjylland.

Vi skulle igennem et koldt forår, inden det blev tid til drage ud i felten for at lede efter diverse forårssvampe. Atter i år ledte vi forgæves efter Morklerne på de områder, hvor vi tidligere har fundet flere fine eksemplarer. Stenmorklerne blev eftersøgt, men ligeledes forgæves. Som en trøst blev der sidst på forårssæsonen plukket en del Vårmusseroner, så lidt svampe blev der til kurvene. Nogle af Vårmusseronerne blev brugt til en suppe, efter en opskrift som Flemming Rune beskrev i Svampe 61 i 2010. Det var en fortræffelig suppe.

Vores ture var de fleste gange begunstiget med tørvejr medens vi var ude i naturen, men det hjalp ikke på indsamlingen af spisesvampe. Deltagerne forventer at der vil være mange, selvom vi påpeger at det ikke vil være et rent slaraffenland med hensyn til spisesvampe, men at der vil være mange andre arter af svampe, som man kan have fornøjelse af at studere nærmere og navngive ved hjælp af diverse bøger, men det vækker ikke interesse hos deltagerne. I alt har der været afholdt 24 ture i regionen.

På vores ture har udbyttet af svampe været meget svingende med hensyn til de indsamlede arter. F.eks. har der været meget få rørhatte. Flere steder svigtede Almindelig Kantarel og Tragtkantarellerne ligeledes; pigsvampene fandt vi kun i små mængder. Midt i oktober var vi på en tur til Thy, og på et kendt sted plukkede vi to store kurve med tragtkantareller, og der var stadigvæk mange tilbage da vi gik fra stedet, fordi vi skulle på en officiel svampetur i Astrup Plantage.

Sammenlignet med tidligere år må jeg konstatere at sæsonen har været på et niveau under middel. Der har ganske vist været mange forskellige svampetyper, men de større mængder af gode spisesvampe manglede. Jeg håber på et bedre udbytte på vores ture i 2013.

Svampenes dag var vi ikke specielt opmærksomme på i regionen, derfor var der ingen specielle arrangementer i den anledning. Måske kan der laves noget i 2013.

Svampeforeningen vil være repræsenteret på Outdoor-messen i Aalborg Kongres- og Kultur-Center i februar måned, Blomstermessen i Bangsbo Parken i juni måned, ligeledes Have-markedet i Østre Anlæg i Aalborg i juni måned. For mere information om tid og sted for ture og arrangementerne, se på vores hjemmeside www.svampenord.nordjyskeklubber.dk

Henning Christensen.

Vestjylland – Æ Skurrehat

Vinteren er stillesæson for de fleste svampefolk, også i Vestjylland, men på en ad hoc tur i Dejbjergområdet den 17. januar oplevede syv tur-deltagere, at der også er noget at kigge efter om vinteren, Gul Fløjlsfod, Alm. Judasøre, forskellige poresvampe og andre interessante arter, som vi måtte til bøgerne for at få navnene sat på. Vi er for lidt ude i denne årstid.

Der blev fundet kantareller i maj og juni, og i løbet af juli kom der rigtigt gang i høsten af dem. Efter min vurdering var sæsonen rigtig god for kantareller, mens det var svært at finde større mængder af spiselige rørhatte. Det blev dog nogle steder lidt bedre længere hen på sæsonen. I august var der allerede Tragtkantareller, og dem har man kunnet plukke løs af frem til nu, sidst i november, trods enkelte nætter med frost. Generelt har det været en sæson, hvor nedbøren har været mere end rigelig, og svampene har i perioder været næsten for våde.

Ture og arrangementer

Der er afholdt 13 ture annonceret i Svampeforeningens forårs- og efterårsprogram, og ad hoc er der afholdt to ture i Dejbjergområdet den 17. januar og den 5. december. På turene har der været et tilfredsstillende antal deltagere, spændende fra nogle få til mere end 35.

Svampekursus for nybegyndere med Johnny som tovholder blev holdt over fem mandags-aftener i Varde Sdr. Plantage med ca. 10 deltagere. Deltagerne var meget tilfredse med kurset, og

bestyrelsen må overveje, om der også skal være et begynderkursus et andet sted i lokalafdelings dækningsområde.

Svampespisedag blev afholdt på Bundsbæk Mølle den 7. oktober med 14 deltagere. Bestyrelsen er enige om, at svampespisedagen er en vigtig del af det lokale arbejde. Dagen blev evalueret m.h.t. deltagerpris m.v., og der var opbakning til arrangementet, også fra medlemmer, der ikke var med, og ros fra deltagerne. Dina koordinerede sammen med Poul, Peer, Petra og Helmuth.

Turlederkursus koordineres af Benny Christensen. Kurset har til formål at ruste deltagerne til at lede lokalafdelingens ture, og det var meningen, at 3-5 af deltagerne ville melde sig til diplomprøven i 2012. Vi kom dog for sent til at deltage i år, idet prøven blev afholdt tidligt i september, men gruppen fortsætter næste år, hvor vi håber, at der er folk, der føler sig klar til prøven. Der har været afholdt fem arrangementer, hvor der har været arbejdet med svampebestemmelse. Det er min oplevelse at man har haft nogle gode møder, og deltagerne har nydt at være med i en gruppe, der gerne vil nå lidt længere end til kun at arbejde med de gode spisesvampe.

I samarbejde med Folkeuniversitetet havde lokalafdelingen den 27. august besøg af foreningens formand Flemming Rune, en aften med ekskursion i Dejbjerg Plantage og efterfølgende foredrag på Bundsbæk Møllegård under overskriften Svampene i skoven. 58 deltagere, som var en passende blanding af svampeforeningens medlemmer og andre, som reagerede på annonceringen i lokalpressen og omtalen i Folkeuniversitetets folder, fik en underholdende og lærerig aften, som var meget tilfredsstillende for lokalafdelingen.

Kurserne Svampefoto i felten og Svampefarvning måtte desværre til ærgrelse for bestyrelsen aflyses på grund af for få tilmeldinger.

Svampeatlas

Et atlas-inventeringshold fra svampeforeningen var i perioden fra 28/9 til 3/10 i felten for at undersøge svampene i det udforskede Vestjylland med Ørre Naturskole som base. Frits, Mette og Petra var med alle dagene, og jeg havde mulighed for at være med i tre dage. Mette skriver:

Fire forholdsvist begyndere fra Æ Skurrehat deltog i efterårets Atlaslejr. I ugens løb var der

arrangeret indsamlingsture til mange forskellige lokaliteter i Midt- og Vestjylland. Bl.a. fik vi en enestående mulighed for at komme ind på militærterrænet i Borris, hvilket ikke er hvem som helst beskåret. Efter turene blev der bestemt svampe, mikroskoperet og indberettet til Svampeatlas. Der blev fundet mange interessante svampe, sågar også nogle stykker, der var nye for Danmark. Der blev taget godt imod os begyndere, og vi lærte en masse.

Medlemmer

Vi har haft en meget tilfredsstillende fremgang i Æ Skurrehats medlemskreds, som vi tror skyldes, at der foregår en målrettet hvervning på turene, hvor der opkræves gebyr for ikke-medlemmer. Ikke helt få vælger at spare turgebyret ved at melde sig ind i foreningen ved turens start.

En større hvervekampagne med omdeling af foldere til bibliotekerne i lokalafdelingens område blev koordineret af Helmuth, og den har antagelig også haft en positiv indflydelse på medlemstallet. Vi har bare ikke en præcis viden om virkningen af hvervekampagnen, men den har ved udbredelsen af "Vil du med på svampetur" og "Ka'de spises" været en del af foreningens profilering i samfundet.

Bestyrelsen

Der har været afholdt 10 bestyrelsesmøder incl. et bestyrelsesmøde i forbindelse med generalforsamlingen den 25. januar. Bestyrelsen takkes for et altid humørfyldt samarbejde om løsning af opgaverne – det er dem, der får tingene til at ske.

Den 17. september var en gruppe fra bestyrelsen på besøg i Århus, Østjyllands lokalafdeling, for at blive inspireret af deres "åbent hus/mandagsaftener" hvor man mødes og bestemmer svampe i fællesskab – det var en både hyggelig, lærerig og inspirerende aften.

Naturbeskyttelse – sjældne svampe og svampe-lokaliteter

I rapporten fra Det Grønne Kontaktudvalg "Danmarks Natur 2010 – om tabet af biologisk mangfoldighed", er svampene behandlet i kapitel 12, som hedder: Hvordan går det med Danmarks svampe? Det fremgår af rapporten, at vi mangler basal viden om svampenes forekomst. Den dræned, effektivt drevne danske skov,

de store mængder af luftbåren kvælstof og den manglende pleje af åbne naturtyper udgør Aktuelle trusler for de danske storsvampe.

Lokalafdelingen er i gang med at øge kendskabet til svampene i Vestjylland, men der vil gå år før vi er i stand til at levere mere grundige undersøgelser af beskyttelseskrevende lokaliteter. Der er kontakt til Naturstyrelsen Blåvandshuk, som har efterspurgt viden om svampe i distriktets skove med Inger Thamdrup som kontaktperson.

Naturstyrelsen Vestjylland er i gang med at revidere driftsplanerne for Hoverdal, Stråsø, Fejsø og Husby Plantager. Benny Christensen har i flere år holdt øje med sjældne og rødlistede svampearter i plantagerne, og han har lavet tre rapporter, som belyser forekomsterne i perioden fra 2000 til 2012. Benny har lovet at kommentere på planerne, og jeg tror, det er første gang svampene bliver skrevet ind i driftsplanerne. Det er et stort fremskridt for beskyttelsen af de sjældne arter. På et møde i marts orienterede Benny personale fra Naturstyrelsen Vestjylland om de vigtigste områder i plantagerne, som rummer beskyttelseskrevende svampe. Det er min opfattelse, at man er meget positivt indstillet til at tage hensyn til svampene, der således opnår en langsigtet beskyttelse ved at Naturstyrelsen har kendskab til voksestederne.

Tage Madsen

Østjysk Lokalafdeling

Årsmøde og generalforsamling

Svampeåret for østjyderne begyndte i 2012 på årsmødet den 24. marts. Vi har vedtaget, at vi her bl. a. vil lade lokale svampefolk fortælle om deres jagtmarker. I år berettede Kirsten Nielsen om en poppelstak i Hjortshøj, og Jens Maarbjerger fortalte om forårssvampe på Samsø. Efter pausen holdt Jens H. Petersen et foredrag om Bhutan. Det foregik som sædvanlig i universitetets lokaler, hvor vi har holdt til siden først i 80'erne, men da Jens H ikke mere er tilknyttet universitetet, måtte vi finde nye græsgange. Heldigvis kunne vi nøjes med at flytte over på den anden side af gaden til nogle meget velegnede lokaler på Naturhistorisk Museum. Her er et udmærket labora-

Bestyrelsens første møde i de nye lokaler på Naturhistorisk Museum. Fra venstre: Carsten Brandt, Niels Mogensen, Susanne M. Weiss, Ellen Nerete Andersen, Kirsten Nielsen. Jens Maarbjerger fotograferede.

torium med mikroskoper og internetadgang og et undervisningslokale med de nødvendige hjælpemidler til begynderkursus, forårsmøde og julemøde. Vores bogsamling og hvad vi ellers har af kaffemaskiner, tallerkener og andet løssøre, blev der plads til i et depotrum. I svampesæsonen har vi nu haft lejlighed til at prøve lokalerne af, og de har heldigvis fungeret til alles tilfredshed.

Da årsmødet var slut på universitetet, vandrede vi i samlet flok over vejen for at se de nye lokaler og holde generalforsamling der. På valg var Jens H. Petersen, Susanne Weiss og Kirsten Nielsen. Formanden Jens H. Petersen ønskede ikke genvalg. I stedet valgtes Niels Mogensen. Carsten Brandt blev genvalgt som suppleant.

Jens og Jan Vesterholt var drivkræfterne, da Østjysk Lokalafdeling blev oprettet i 1988. På et konstituerende møde 11.4.1988 blev Jens valgt som formand og har siden med enkelte afbrydelser været medlem af bestyrelsen. Stor tak til Jens for indsatsen!

Den opmærksomme læser vil have bemærket, at vi næste år – 2013 – har 25 års jubilæum. Det markerer vi på svampedagen. Se programmet. Bestyrelsen har nu følgende sammensætning: Jens Maarbjerger (Formand), Susanne Weiss (Kasserer), Ellen Andersen (Sekretær), Niels Mogensen (nyvalgt), Kirsten Nielsen og Carsten Brandt (Suppleant).

Og så var svampeåret skudt i gang.

Svampedagen 24. marts 2012 flyttede vi over gaden til de nye lokaler på Naturhistorisk Museum. Forrest i kolonnen ses Annette Wium efterfulgt af Flemming Larsen, Jens H. Petersen m. fl. Foto Jens Maarbjerger.

Forårets ture

Der er tradition for at lave en ekskursion i maj til Jenskær ved Silkeborg. Her er der en dejlig natur med mose, kildevæld, sumpskov og gammel urørt bøgeskov. Vi fandt de sædvanlige Gul Nøkketunge, Gulgrøn Bækskive, Stor Dyndskive og som noget nyt et flot eksemplar af den truede Glat Ildporesvamp på en birkestamme. Efter turen var der kaffe og planlægningsmøde hos Carsten og Birthe i Funder. Forårets øvrige ture gik til Glatved Strand og Fussingø. Vejret i marts, april og maj var varmere og mere solrigt end normalt, med et mindre underskud af nedbør, så det blev et svampeforår under middel.

Efterårets ture

Susanne Weiss:

På svampeturen i Hjerminde skov 8. september var vi en lille gruppe på 13 personer. Vi havde fint vejr og kom igennem afvekslende løv og nåleskov uden at finde særlig mange svampe. Desværre kun få spisesvampe som de fleste jo gik efter, men vi talte dog 57 arter i alt. Alligevel var der en god stemning, og vi havde alle en god tur.

Torbjørn Borgen:

Silkeborg Østerskov d. 16. september. Otte deltagere i det regnfulde vejr.

En spændende skov, der giver mindelser

13 personer deltog i Anne-Grethe Linds og Susanne Weiss' tur til Hjerminde skov. Længst til højre Peter Lausted. Foto Susanne Weiss.

om områderne ved Slåen Sø. Der var dog ikke mange svampe fremme. De mest interessante fund: Korallpigsvamp med to eks. på en gammel, stærkt svækket bøg. Mørk Læderpigsvamp, to småflokkede på skrænt ved søen, kendte mycelier. Slørhatten Cortinarius roseoarmillatus, et næsten sikkert fund af denne for Danmark nye art, men fundet var under bøg, ikke under birk som i originalbeskrivelsen. Når fundet (forhåbentlig) bliver godkendt, vil Morten Strandberg og jeg lave en opsats over det til "Svampe". Puklet Giftslørhat, under bøg, store, flotte eks. Stinkende Huesvamp, en grå, højt hvalvet huesvamp med klorlugt, der vokser i store grupper på nåletræ. Der er kun få danske fund af arten, men noget tyder på at den er overset, i det mindste i Midtjylland.

Bodil og Kristian Nielsen:

Det er en tradition, at vi afholder en svampetur i Fussingøskovene sammen med Danmarks Naturfredningsforening og Natursty-

På svampedagen kunne vi i 2012 ikke være på Naturcenter Ørnereden syd for Århus, som vi plejer. Madpakkehuset ved Klostermølle vest for Mossø var et godt alternativ. Foto Jens Maarbjerger.

relsen Kronjylland. I år dukkede der omkring 50 svampeinteresserede mennesker op i Udskovene, et spændende område med gamle bevoksninger og urørt naturskov. I sådan en skov skulle der jo være mulighed for at finde mange interessante svampe, men desværre blev svampesæsonen 2012 i Kronjylland den dårligste i mands minde. Derfor måtte vi nøjes med diverse små, brune svampe, Okkergul Skørhat og andet, der ud fra et kulinarisk synspunkt var ganske uinteressant. Der blev dog fundet nogle spisesvampe, og især et par stød med Foranderlig Skælhat vakte glæde. På trods af det begrænsede udbytte var deltagerne meget nysgerrige og interesserede, og da vi næsten kunne garantere, at næste sæson vil blive bedre, fortsætter vi traditionen næste år.

Pia Boisen Hansen huserer på Randerskanten og havde ture til Skovbakken, Romalt Bakker og skovene ved Brusgård. Den 2. september

var hun leder af svampedagen på Randers Naturcenter.

Årets sidste tur gik til strandoverdrevet ved Fornæs fyr nord for Grenå den 24. november. Det var koldt, men på grund af havets nærhed er lokaliteten ofte frostfri til hen i december. De 12 deltagere havde en kold tur, hvor der blev fundet seks arter vokshatte, bl.a. en del Ruslæder-Vokshat. Af andre overdrevssvampe kan nævnes Slimet Jordtunge og Abrikos-Køllesvamp.

I alt blev der holdt fire forårsekskursioner og 11 efterårsekskursioner.

Svampesæsonen i Østjylland

Det blev en besynderlig svampesæson i år. Et opslag på DMI oplyser, at sommeren var den koldeste siden år 2000 og vådere og mere solfattig end gennemsnittet. September var våd og solfattig med normale temperaturer for måneden. Det lyder jo ganske rimeligt og skulle

På svampedagen er der en stor udstilling og et par ekskursioner. Her multitasker Jens H. Petersen på en tur gennem Pinddalen. Foto Jens Maarbjerger.

nok kunne drive svampene frem. Der blev da også plukket pænt med kantareller i løvskovene i juli, og parkerne og kirkegårdene kastede en del arter af sig i sommerferien, men se så hvad de skriver i turrapporterne:

Susanne fra Hjerminde skov 8. september: Vi kom igennem afvekslende løv- og nåleskov uden at finde særlig mange svampe.

Torbjørn fra Silkeborg: Der var dog ikke særlig mange svampe fremme.

Bodil og Kristian fra Fussingø: Desværre blev sæsonen i Kronjylland den dårligste i mands minde.

På atlaslejren i Gråsten samme tendens. Vi skulle hen i slutningen af september og ind i oktober, før der rigtig var noget rart komme efter. Hvorfor sæsonen udviklede sig sådan, må stå hen i det uvisse.

Svampenes dag

I mange år har vi afholdt svampedag ved Na-

turcenter Ørnereden syd for Århus. Det kunne ikke lade sig gøre i år, fordi Århus Kommune har nedlagt Ørnereden som naturcenter.

Da vi ikke kunne finde egnede alternativer i nærheden af Århus, flyttede vi til Klostermølle ved den vestlige ende af Mossø. Over for Klostermølle ligger et rummeligt madpakkehus, hvor vi tidligt om morgenen mødte op, lavede en svampeudstilling og gjorde klar til publikums rykind. Kirsten Nielsen, som var ansvarlig for svampedagen, havde sendt pressemeldelser ud og sat annoncer i de lokale aviser, men vi var alligevel spændte på, om folk kunne finde os på det nye sted. Det kunne de heldigvis, og vi havde et vellykket arrangement med ekskursioner i Pinddalen og i Højlund skov langs Gudenåen. På sidstnævnte tur blev der fundet flere mycelier med giftsvampen Puklet Giftslørhat, og nogle kom hjem med kurvene fyldt med Tragtkantareller. På turen i Pinddalen faldt jeg i snak med viceskoleinspektør

Christian Wibe Nielsen fra Ellekærskolen. Han fortalte, at Naturcenter Ørnereden måske stadig kunne benyttes til svampedag og lignende foreningsarrangementer. Han ville sætte sig i forbindelse med de rette personer og forhøre sig. Det faldt positivt ud, og han har nu bestilt Ørnereden til os næste år den 23. september. Det vil sige, at foreningens gamle tradition med svampedage på Ørnereden kan fortsætte i de kommende år. Stor tak til Christian for indsatsen.

Mandagsaftener

Der var syv mandagsaftener i år. Der mødte ikke så mange op som sidste år, hvilket først og fremmest må skyldes manglen på svampe i det meste af september. Derfor var det meget positivt at opleve det store fremmøde den sidste mandagsaften, hvor vi nærmest druknede i mennesker og svampe. En af aftenerne havde vi besøg af vestjyderne fra Æ skurrehat, der gerne ville have et indblik i, hvad der gror på de fede jorde herovre i Østjylland.

Begynderkursus

I år havde 17 deltagere meldt sig. De fik fire ekskursioner spredt i vores område. Fra den sandede Hårup Sande til de fede lerskrænter i skovene syd for Århus. Fra den lette muld i den artsrige Skanderborg Dyrehave til den fede muld i Lisbjerg skov nord for Århus, hvor de for resten i år fandt den sjældne Lærke-Sneglehat. De teoretiske emner var i år svampebestemmelse, spisesvampe, giftsvampe og biotoper, bøger, Mycokey mm.

Det er interessant at se, hvordan digitaliseringen har holdt sit indtog hos flere af deltagerne. Nogle noterer stadig i deres notesbøger, mens andre i stedet tager videostumper eller billeder af vigtige detaljer ved de fundne svampe. Mobiltelefonerne bruges også flittigt, når der skal tages billeder med hjem til nærmere studier. Bagefter foregår der en livlig udveksling af fotos over nettet.

Underviserne på begynderholdet har i mange år været Lise Samsøe, Jens Maarbjerg, Kristian Nielsen, Bodil Vestergård og Flemming Larsen. Sidstnævnte melder fra til næste år. Vi takker Flemming for en stor indsats gennem mange år.

Atlas i Østjylland

Atlasprojektet, der begyndte i 2009, har betydet meget for svampeinteressen i Østjylland. Der blev et nyt formål med at gå ud og samle svampe. Der skulle sættes navn på alle arter, dårligt undersøgte lokaliteter skulle besøges, og nye steder opdages. Her en lille status fra midt i november.

Mod vest på Silkeborgkanten har bl.a. Torbjørn Borgen, Morten Strandberg, Ulla Nørskov og Lise Samsø sørget for, at deres bedste felt med 975 arter er nr. 2 i landet, kun overgået af et felt ved København. En meget fin lokalitet på disse kanter er Nørlund plantage, hvor der er fundet 23 rødlistede arter, bl.a. mindst syv arter af pigsvampe.

På Vejlekanten har især Margaretha Liebmann og Jette Anitha Hansen været aktive og fundet 807 arter. Især Tirsbæk strand og Staksrode har været gode.

Øst for Horsens ligger på nordsiden af fjorden den lille Elbæk skov, som vel nærmest blev ”opfundet” af Jan Vesterholt. Herfra er angivet 42 rødlistede arter.

Området syd for Odder bestyres af Peter Lausted med 685 arter i det bedste kvadrat. Han topper for øvrigt fundlisten for 2012 med over 3000 indtastninger.

På det sydlige Djursland har Rasmus Ejrnæs fundet mange rødlistede arter i bl. a. Havskov og Vosnæs Pynt, og i området omkring Skanderborg og Rye har undertegnede gjort sit bedste.

Til sidst skal nævnes de ellers velundersøgte lerede skove syd for Århus. Her og i byens parker har Flemming V. Larsen fundet 130 rødlistede arter i atlasperioden.

Julemøde

Svampeåret slutter altid med julemødet den første mandag i december. De 25 fremmødte indledte med en julesang, hvorefter Steen Laris og Jens Maarbjerg hver havde et indlæg om deres svampeoplevelser i 2012. Så var det tid til den store fotokonkurrence: Bedste svampelandskab og bedste svampeportræt.

Svampeportræt: 1. præmie: Jens H. Petersen for et billede af en smuk, lille huesvamp. 2. præmie: Jens H. Petersen for et foto af Børstehåret Bruskhat.

Svampelandskab: 1. præmie: Flemming Larsen for et billede af Krumskællet Skælhat. 2. præmie: Ninna Krogh Hansen for et billede fra True skov med en flok hekseringe af Gul Spatelsvamp under unge lærketræer.

I pausen fik vi rigeligt med kaffe, te, klejner og honningkager, mandariner og vindruer. Efter pausen planlagde vi forårets ture, hvorefter det var Jens H. Petersens tur til at fortælle om svampe i 2012. Vi sluttede mødet med endnu en sang og et på gensyn til forårsmødet, hvor vi markerer lokalafdelingens 25 års jubilæum.

Jens Maarbjerg

Fyn – Pahati

2012 blev indledt med vort planlægningsmøde. Som vi har gjort det de senere år, mødtes vi hos Anders Lykke i Svendborg kort før han og Anita flyttede til Aarhus. Efter planlægning og en god frokost kørte vi til Thurø Østerskov og Thurø Rev. Gode lokaliteter som ikke kom med på årets program – men måske i 2013?

Den 13. maj gik morkel-turen uden morkler (næsten) til Helnæs. Bare to morkler, hvoraf den ene var halvrådden. Men trods det meget ringe udbytte en dejlig tur i skoven for de ca. 15 fremmødte.

Eftersommerens ture gik først til Håre Bjerge ved Gelsted den 25. august. Dernæst den 2. september til Langesø. Her var der meget tørt og langt mellem svampene i Dyrehaven.

Den planlagte weekendtur den 7.-9. september til Livø i Limfjorden måtte desværre aflyses, men kan måske komme på programmet igen næste år.

Den 15. september besøgte Nordlangeland med lokaliteterne Karskov ved Tressebølle og Hestehave ved Lejbølle. Stadig meget tørt, men vi fandt dog en del. Ikke noget exceptionelt. Karskov er kendt for mange Trompet-svampe, og dem var der da også en del af, men de var udtørrede.

Den skånske svampeforening Puggehaten holdt inventeringsweekend den 21.-23. september ved Ringsjön. To fra Pahati deltog i år.

Snarup Mose er stadig en god svampelokalitet. Vi besøgte stedet den 13. oktober. I

birkemosen var der mange forskellige arter af Skælørhatte. Turens højdepunkt var Snyltende Rørhat i store mængder. Også nogle få eksemplarer af Nordisk Mælkehat. I det hele taget en meget righoldig og varieret funga.

Den 3. november var Fruens Bøge (mødested ved Hunderup skov og Sejerskov) ved Odense målet. Mange flere svampe end vi havde turdet håbe på. Ikke spisesvampemæssigt, men flere ikke helt almindelige svampe – og masser af knoldslørhatte, der desværre for de flestes vedkommende var for gamle. Men bl.a. fire forskellige mere eller mindre hvide sneglehatte fra bøgeskov. Det var lidt fedt at kunne sidde og sammenholde så mange nærtbeslægtede arter på én gang. Flotte eksemplarer af Stor Tragthat og Poppel-Kæmpeskælhat.

Årets sidste tur var juleturen den 25. november til Svendborg. Seks af os trodsede vejret og begav os på fodtur mod Rottefældeskoven. Vi indså dog snart at der nok alligevel var for megen regn til at gennemføre. Men var så heldige at Lisabeth, som med sin familie er naboer til denne skov, var med. Dér gik vi i ly for regnen og fik varmen igen med kaffe, te og kantarelsnaps før vi fortsatte til Restaurant 5/ Hotel Ærø hvor de øvrige ni sluttede sig til. Vi sluttede året af med en behageligt utraditionel julebuffet, særdeles lækker servering med enkelte islæt af svampe. I forbindelse med frokosten blev flere vokshatte-arter fra overdrevet Rødme Svinehaver forevist af Erik Brejninge. Et oplagt emne for en kommende tur!

I sæsonens løb afvikledes fem mandagsaftener, heraf en på Hollufgård og fire på Trente Mølle.

Igen i år kan det anbefales at søge på www.svampeatlas.dk på de forskellige lokaliteter for at se nærmere om fundene. Der er indberetninger fra flere af turene.

Sammenfattende – ifølge et meget uvidenskabeligt rundspørge blandt Pahati-medlemmerne – må det fynske svampeår 2012 betegnes som gennemsnitligt i hvert fald hvad spiselige svampe angår. Nogle steder kunne der nærmest skovles svampe op. På andre normalt gode steder var der ingen eller kun ganske få.

Knud-Erik Andersen

Nyrup Hegn – Anne Storgaard demonstrerer svampe for deltagerne. Foto Jørgen Vingborg.

Sjælland

Vinter/forår

Til forskel fra 2011 havde vi en lang periode i januar uden for meget frost og sne. Det betød, at vi foruden de almindelige vintersvampe såsom Vinter-Huesvamp og Almindelig Østershat kunne se de sidste af efterårets arter f.eks. Sødlig Mælkehat på turen i Store Hareskov den 8. januar. Vi var ca. 10 deltagere, og vi fik samlet over 50 arter til fremlæggelse til demonstrationen efter turen. Måned efter var det meste af Sjælland dækket af sne, og der var dagsfrost i ugevis.

I marts kom foråret, og til forskel fra tidligere år behøvede vi ikke at slå med is og sne for at kunne beundre Stor Dukatbæger på vores tur til Hejede Overdrev den 18. marts. 20 personer deltog i turen, heraf en bilfuld skåninge fra vores søsterforening Puggehatten. De var bl.a. kommet for at studere ovennævnte svamp, som de ikke kendte fra Sverige. En ny art for os var Bleg Gulske, der vokser på den perfekte svamp *Bispora antennata*. Efter turen var vi nogle stykker, der kørte videre til Jystrup for

at se til Krølhåret Pragtbæger. Den var som sædvanlig meget smuk.

Turen til Tisvilde i slutningen af april gav et fint gensyn med Spiselig Stenmorkel, fine friske eksemplarer. Et parti med Sortbæger og Hjortebæger blev det også til. I midten af maj havde de 14 deltagere på turen til Smør- og Fedtmosen en dejlig tur på en flot solskinsdag. Vi fandt et rigtig flot eksemplar af Svovlporesvamp, desuden fandt vi Frynset Skjoldbæger og en mængde andre træboende svampe – bl.a. Rødmende Læderporesvamp, Almindelig Ildporesvamp og den sjældne Vellugtende Læderporesvamp. I slutningen af maj blev vejret meget tørt og varmt. Der var dog stadig en del af kikke på på turen til Hareskoven den 3. juni. Vårmussernerne var for gamle til spisning, men der blev fundet tre frugtleger af Punktstokket Indigo-Rørhat og atter en meget flot Svovlporesvamp. Juni måneds første længere tur langs Mølleåen gav flere arter end forventet. 14 deltagere havde en fin tur, og flere fik endda fyldt kurven med dagens svamp, Svovlporesvamp, som vi oplevede på 4-5 steder, mest på eg, men også på pil. Den har haft et rigtig godt år i år.

Svampenes dag i St. Dyrehave – Flemming Rune holder velkomsttalen. Foto Jørgen Vingborg.

Sommer

I juli fejrer vi kantarellernes komme med en tur i Gribskov. Igen i år var udbyttet pænt på grund af, at vi fik en del regn i juni og begyndelsen af juli måned. Turen fandt dog sted i det herligste sommervejr den 8. juli. Henny Lohse medbragte wok m.m. til bålpladsen ved Grønnkilde, og der var kantareller nok til to store wokfulde, så alle knap 30 deltagere kunne få en portion kantarelstuvning. På demonstrationsbordet var der bl.a. fremlagt div. arter af skørhatte, fluesvampe og rørhatte, så vi blev bekræftet i, at den „rigtige“ svampesæson var i fuld gang.

Det er altid spændende, hvordan sommervejret udvikler sig, men indtil slutningen af juli havde vi heldigvis ikke de lange tørre perioder, hvor svampefloret tørrer totalt ind. På turen til Nyrup Hegn i slutningen af juli fandt vi bl.a. en del Almindelig Kantarel samt årets første Tragtkantareller. Dagens svamp var dog Brun Kam-Fluesvamp, der var talrig mange steder i skoven, desuden blev nogle flotte eksemplarer af Skinende Lakporesvamp meget beundret. I starten af august blev vejret mere tørt. Dog var der stor forskel på svampefloret også ret lokalt. Turen

til Bøndernes Hegn i Bagsværd den 5. august gav ikke det store udbytte, mens der på turen samme dag i Hareskoven 5 km væk blev noteret over 50 arter. Et lignende antal arter så vi ugen efter i skovene ved Frederiksværk. Der blev fundet flest skørhattearter, mens rørhattene og kantarellerne var meget få og små. De flotteste eksemplarer af Almindelig Kantarel så vi langs kanalen, hvor de dristige kantede sig ned ad skrænten for at få lidt til gryderne. Ugen efter var vi på tur i Store Dyrehave omkring Rågårds Mose. Også her var der meget tørt, men igen var der en del arter at notere især blandt skørhattene. Dagens fund var dog et frugtleger af den gule varietet af Punktstokket Indigo-Rørhat.

Efterår

Som i de tidligere år deltog vi i værkstedsdagene på Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum den første weekend i september. Snevid Fluesvamp var blevet fundet flere steder, så den kunne vi fremvise til stor interesse for de godt 1000 besøgende. Til sammenligning havde vi en Mark-Champignon og flere andre fluesvampe. En gruppe af foreningens medlemmer havde været en uge

i Nordjylland, og herfra fik vi også bragt en del svampe til udstillingsbordet. Vi udstillede også farvesvampe og materiale om svampefarvning, og børnene fik mulighed for male gipssvampe. Det er altid en stor succes.

På svampenes dag den 2. september mødte ca. 40 deltagere op i rigtig fint vejr i Store Dyrehave. Trods den manglende regn blev der fundet ca. 75 arter af svampe på turen. De 10 turledere gjorde et fint arbejde, men kunne da godt have haft nogle flere deltagere. Desværre havde de nordsjællandske aviser ikke så megen lyst til at annoncere vores arrangement. De fremmødte gæster var dog godt tilfredse med vores initiativ. Så måske vi prøver igen næste år. I starten af september var Midtsjælland og Københavnsområdet meget tørkeramt. Heldigvis var der faldet lidt mere regn i Nordsjælland, så vores ture her var ikke helt svampetomme. Der blev fundet en del arter på turene, dog ikke mange eksemplarer af hver art. Foreningens traditionelle suppetur til Hvidekilde i Gribskov blev trods det tørre vejr endnu en gang en succes. Ca. 50 personer deltog, og det viste sig, at der var ret mange både Spiselig Rørhat og diverse spiselige skørhatte. Kantarelstuvningen blev ikke så stor som sidste år, men alle fik vist en smagsprøve.

Lørdag den 15. september havde foreningen et arrangement ved Torvehallerne i København. Vi havde en større stand på pladsen mellem de to haller. Vi kunne fylde tre borde med knap 100 svampearter, der var blevet samlet især i Nordsjælland de foregående dage. Der var stor interesse for arrangementet, og vi fik udleveret mange eksemplarer af Ka' de spises, div. brochurer om foreningen og om svampeture med børn. Henny Lohse havde medbragt 16 liter svampesuppe, der blev opvarmet på standen og blev uddelt til sultne besøgende ved frokosttid. Det var et arrangement, som vi vil forsøge at gentage til næste år, hvis vi får mulighed for det.

I slutningen af september og begyndelsen af oktober kom regnen endelig, så efterhånden kom vi op over 100 arter på turene. På turen til Gribskov den 6. oktober fandt vi omkring 90 arter (plus en række ubestemte trævlhatte, slørhatte mv.). Der var rigtig mange Foranderlig Skælhat, men desværre også mange Randbæltet Hjelmhat på bøgestubbene. På en stub sad der både det ene og det andet, så fund af Foranderlig Skæl-

hat blev kontrolleret en ekstra gang. Vi røg også ind i nogle mindre mycelier af Trompetsvamp. På turen til Kongsøre Skov dagen efter fandt vi utroligt mange Dugget Rørhat og Stor Løghat, lidt Trompetsvamp, Spiselig Rørhat, Brunstokket Rørhat, Foranderlig Skælhat, Randbæltet Hjelmhat, Rabarberhat og meget, meget mere, og vi krydsede fingre for, at nattefrosten holdt sig væk nogle uger endnu.

Nattefrosten ramte dog Sjælland natten mellem den 11. og 12. oktober. Heldigvis kun en enkelt nat i første omgang, så svampene tog ikke skade, i hvert fald ikke i skovene.

Trods regn og rusk deltog ca. 20 i turen til Danstrup Hegn den 14. oktober. Det var i starten af skolernes efterårsferie, og de fleste deltagere var ikke så vant til svampesamling. Turen startede derfor med en gennemgang af de mest almindelige spisesvampe, som turlederen havde indsamlet fra en anden lokalitet dagen før. Efterfølgende blev der på turen fundet Trompetsvamp og Foranderlig Skælhat i rigelige mængder. Igen så vi Foranderlig Skælhat og Randbæltet Hjelmhat side om side, så hvert enkelt plukket eksemplar blev tjekket grundigt. Der blev endvidere fundet Gran-Mælkehat, Spiselig Rørhat, Tragtkantarel, Gran-Svovlhat, Violet Hekseringshat samt en række arter i den ikke-spiselige kategori. Af de lidt mere spektakulære arter blev der fundet Nordisk Bredblad flere steder.

Der berettes om mange fund af Tragtkantarel på turene i midten af oktober. På turen til Liseleje Plantage og Melby Overdrev var der pæne eksemplarer af især Hummer-Skørhat, Ægte Ridderhat, Velsmagende Mælkehat og Jordfarvet Ridderhat. Der var også meget i småtingsafdelingen at kikke på, f.eks. jordtunger, køllesvampe, Stilkbovist og Dværg-Stjernebold. De ca. 25 deltagere fandt tilsammen knap 100 arter.

Turen til Jægersborg Dyrehave begyndte i regnvejr, men ved frokosttid klarede vejret op, så det alligevel blev en god tur. Det var dog svampemæssigt ikke den store dag i Dyrehaven, kun fire arter vokshatte og også sløjt med mykorrhizadannere. Foruden gangangere blandt deltagerne sås også en halv snes nye ansigter, herunder deltagere i efterårets begynderkursus.

Erik Rald fortæller at på foreningens tur til nabo-øen Nekselø den sidste lørdag i oktober var det med noget bange anelser, de satte kursen

mod færgen fra Havnsø til Nekselø. Det var frostvejr, og vejrudsigten lød på regn og rusk. Men da de ankom til kysten, viste det sig, at der ikke havde været frost på Nekselø – og regn-, sne- og haglbygerne holdt sig inde på Sjællandskysten. Svampene var dog meget tørre og skrøbelige. Det var ikke den store dag på øen, og nordøstkysten var mærkeligt nok helt svampetom. I alt blev der noteret 67 arter, herunder knap ti arter vokshatte og en for øen ny champignonart, Have-Champignon (i heste-læskuret). Der var opsat borde og bænke øverst på klinten, hvilket viste sig at være et fint sted til frokosten – vi kunne sidde der alle seks ekskursionsdeltagere, hvoraf to var foreningsmedlemmer fra Hillerød, der var med for første gang. Den mærkeligste naturiagttagelse var, at overdrevene i år var fuldstændig pløjet op af mosegrise!

I november var der stadig en del svampe at finde. Det blev til omkring 100 arter på turen i Hareskoven, bl.a. en del rørhatte, selvom der havde været nattefrost ad flere omgange i ugerne før. En stor frisk Punktstokket Indigo-Rørhat tog prisen, men der blev også samlet lidt Spiselig Rørhat og Dugget Rørhat af deltagerne. Den mest almindelige spisesvamp var dog Violet Hekseringshat, der blev set i pæne mængder flere steder i skoven. En enkelt var så heldig at finde Tragtkantareller nok til at fylde en svampekurv.

Ca. 25 var mødt op til turen til Vestskoven, heriblandt ca. 10 nye ansigter. Vi brugte især tid på en ædelgranplantage samt en yngre granplantage hvor der fandtes utrolige mængder af Mørkprikket Sneglehat samt masser af de andre efterårsarter incl. Randbæltet Hjelmhat. Af spisesvampe var det Gran-Svovlhat, Violet Hekseringshat samt Skamløs Champignon som dominerede. Af sjældne arter blev noteret Snyltende Posesvamp, Kastaniebrun Stilkporesvamp og Stød-Gyldenblad. I alt blev der fundet 121 arter.

En af sæsonens sidste ture gik som vanligt til Hornbæk plantage. Ca. 30 personer deltog, og vi fandt ca. 80 arter i mere eller mindre sløj tilstand. Traditionen tro fandt vi ”selvfølgelig” også Frost-Sneglehat. Efterfølgende samledes vi i ”Bryghuset” og spiste en herlig frokost inkl. lækker hjemmelavet svamperet. Tak til Henny og Dorte.

Anne Storgaard & Jørgen Vingborg

Bornholm

I første halvdel af januar kunne man stadig finde både Almindelig Kantarel og Tragtkantarel, og den 4. januar så jeg en stor flok Kul-Skælhat ved Svaneke Vandrerhjem. De næste måneder var lidt stille med rapporter om Østershatte og Gul Fløjsfod hist og her. Den 13. maj blev de første Vårmusseron spottet; de fortsatte en måneds tid.

Ved Rubinsøen optrådte store mængder Stenmorkler midt i maj – finderens måtte skuffet modtage mit råd om ikke at sætte dem til livs! I Bølshavn fandt man Kegle-Morkel den 8. maj. Den smukke Gul Nøkketunge blev observeret i Kohullet i Almindingen 24. maj. Den finder vi af og til i de klare klippesøer, især i Almindingen og i Paradisbakkerne. Den kunne sikkert findes flere steder, hvis nogen var opmærksom på den.

De første kantareller dukkede op lige efter Sankt Hans. I hele juli var kantareller stort set det eneste, man kunne opstøve, men min ”private” Børstehåret Spejlporesvamp var så venlig at titte frem med hele tre frugtleger i år. Den vokser på et asketræ på familiens sommerhusgrund i Listed og har været der i mange år. Sidste år snød den, så jeg troede faktisk, det var slut. Heldigvis ikke endnu.

Svampevennernes ture begyndte i juli. I august arrangerede vi en begynderetur, hvor gæsterne blev opdelt i grupper med hver sin ”fører”. Hele 40 interesserede dukkede op og fik masser af svampe-input på turen rundt i skoven. Det er en model, vi har prøvet før med stor succes. Desværre var det midt i den tørre periode, så udbuddet af gode spisesvampe var begrænset.

Det tørre vejr fortsatte hele august og satte naturligvis sit præg på svampefloret. Ofte var det kun træboende svampe, der var at finde. Jeg var heldig at støde på den flotte Kridthat på en privat tur den 13. september i den sydvestlige del af Almindingen. Vi kender den faktisk kun fra denne skovpart (Vestre Indlæg), hvor den er fundet 3-4 gange i årenes løb.

Først hen i september kom regnen, men samtidig også køligt vejr. Det forsinkede efterårssæsonen noget.

Margot Nielsen var herovre den 22. og 23. september. Den første dag tog vi på NaturBornholm efter svampeturen, hvor vi fik rigtig god og saglig manuduktion af Margot, bl.a. omkring

Margot Nielsen demonstrerer svampe for de fremmødte. Foto Karen Nisbeth.

brug af Svampeatlas til både indtastning og bestemmelse via nøglerne.

Dagen efter var vi i Paradisbakkerne, hvor Gitte Hekkel Olsen fandt en Peber-Skørhat (*Russula badia*), der er ny for Bornholm (se omtale andetsteds i bladet).

Tobias Guldberg Frøslev besøgte øen den 6. og 7. oktober til ekskursioner for Svampevennerne og Naturhistorisk Forening. Det gav øens første fund af Sump-Slørhat, men derudover ingen opsigtsvækkende fund, men et par dejlige ture med en alvidende Tobias.

Som sagt var efterårets svampe sent på den, og nogen manglede helt. Det var sparsomt med rørhatte, undtagen Brunstokket Rørhat. Vore særlige Mælkehatte så vi slet ikke – ikke engang Fløjls-Mælkehat, som ellers er under kraftig spredning herovre. Tragtkantarellerne "blomstrede" først i november måned, men der var

til gengæld en masse andre almindelige svampe, bl.a. Rød Fluesvamp så sent. Og farvefolket kunne hele november hente kilovis af både Cinnoberbladet og Grønkødet Slørhat, sidstnævnte finder vi normalt kun i meget begrænsede mængder.

I oktober afholdt Svampevennerne tre gange "mandagsåbent", en pendant til andres mandagsaftner, blot lå de fra kl. 16.00-18.00 om eftermiddagen. Det gav igen kontakt med nye svampeinteresserede og f.eks. dem, der blot ville vide, hvad der stod i deres egen græsplæne. Det ser jeg som en vigtig mission for svampearbejdet her på øen.

Svampevennerne afholdt i løbet af året 13 ekskursioner, fem andre arrangementer samt svampeudstilling på NaturBornholm.

Karen Nisbeth

SVAMPE er medlemsblad for Foreningen til Svampekundskabens Fremme, hvis formål det er at udbrede kendskabet til svampe, både videnskabeligt og praktisk. Foreningen afholder hvert år en række ekskursioner, svampeudstillinger, foredrag og kurser. Se også »www.svampe.com«.

Indmeldelse sker ved at indsende 150 kr. (ved bopæl i udlandet 180 kr.) samt tydeligt navn og adresse til:

Foreningen til Svampekundskabens Fremme
Søvænget 9
3100 Hornbæk
Giro (reg.nr. 9570) 9 02 02 25

SVAMPE udkommer to gange årligt, i februar og august.

SVAMPE is issued twice a year. Subscription can be obtained by sending DKK 180 to:

The Danish Mycological Society
Søvænget 9
DK-3100 Hornbæk, Denmark
E-mail: info@svampe.dk

Please give name and address clearly.

Redaktion

Tobias Guldberg Frøslev
Lynge Byvej 25, 4180 Sorø
tlf.: 50 57 20 15
e-mail: tobias.froeslev@gmail.com

Thomas Læssøe
Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø.
tlf.: 28 97 78 40
e-mail: thomasl@bio.ku.dk

Jacob Heilmann-Clausen
Biologisk Institut, Universitetsparken 15, 2100 København Ø.
tlf.: 35 32 12 30
e-mail: jheilmann-clausen@bio.ku.dk

Mogens Holm
Primulavej 11, 5700 Svendborg
tlf.: 62 22 61 31
e-mail: kirstenogmogensholm@gmail.com

Henny Lohse
Søvænget 9, 3100 Hornbæk
tlf.: 24 46 02 23
e-mail: tang.lohse@mail.dk

Jens H. Petersen
Nøruplundvej 2, Tirstrup, 8400 Ebeltøft
tlf.: 20 78 47 25
e-mail: jens@aebletøften.dk

SVAMPE 67 er korrekturlæst af Steen A. Elborne og trykt hos Narayana Press, Gylling.

Forfattervejledning

Manuskripter

Artikler til Svampe kan sendes vedhæftet til en e-mail. Teksterne bør være lagret som Word, RTF eller ren tekst.
Hvis du er i tvivl, så kontakt Tobias Guldberg Frøslev.

Indlæg til bladet kan naturligvis også afleveres maskinskrevet.

Manuskripter sendes til Tobias Guldberg Frøslev.

Illustrationer

Fotografier afleveres som film (dias eller negativer) eller som elektroniske billedfiler enten på cd/DVD, USB-stick eller som vedhæftede filer til en e-mail. Elektroniske farvebilleder skal være lagret som RGB i enten TIFF eller JPEG format. JPEG billeder skal komprimeres med laveste kompression (høj kvalitet). Kommer billederne fra et digitalkamera, modtager vi helst den originale billedfil uden redigering af nogen art. Indscannede billeder leveres i en bredde på 16 cm med en opløsning på 300 dpi.

Strektegninger afleveres i dobbelt størrelse, dog maksimalt i A4-format.

Udbredelseskort, diagrammer, tabeller og lignende kan afleveres som skitser der af redaktionen rentegnes på computer.

Ved spørgsmål angående illustrationer, kontakt Jens H. Petersen.

Navnebrug

Ved dansk svampenavngivning følges navnelisten som er tilgængelig på foreningens hjemmeside: www.svampe.com.

Afleveringsfrister

Stof til forårsnummeret af Svampe skal være hos redaktionen senest den 1. december; stof til efterårsnummeret senest den 15. maj.

Indholdsfortegnelse

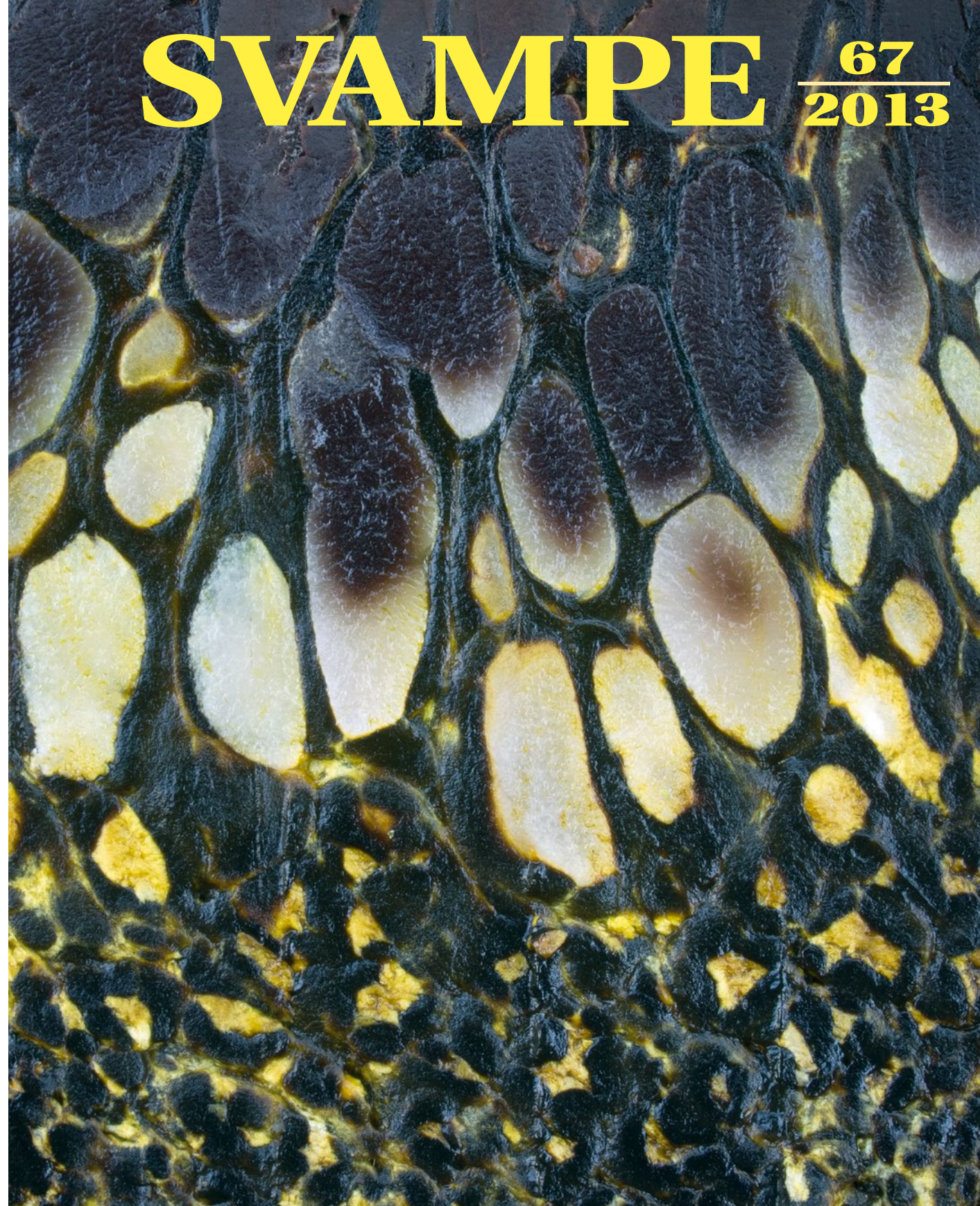
1 Danmarks svampeatlas – 2012 sæsonen
Thomas Læssøe, Jacob Heilmann-Clausen,
Tobias Guldberg Frøslev & Jens H. Petersen	<i>The Danish basidiomycete atlas — 2012</i>
11 Sæsonens mykolog – Poul Printz	<i>Profiles of mycologists – Poul Printz</i>
15 Vidste du . . .
Flemming Rune	<i>Did you know . . .</i>
18 Svampetur
Poul Printz	<i>Foray</i>
20 På med gummistøvlerne, der er små
blækhatte i mosen
Erik Arnfred Thomsen	<i>Put on your wellingtons – there are small
Coprinosopsis species in the swamp</i>
24 Svampegastronomi
Flemming Rune	<i>Mycogastronomy</i>
26 Lokalfdeling i Syd-/Vestsjælland?
Margaretha Liebmann & Ebbe Kristensen	<i>A local branch of the society in South/West-
Sealand?</i>
27 Lillabladet Slørhat og to sjældne forveks-
lingsmuligheder
Thomas Stjernegaard Jeppesen	<i>Cortinarius calochrous and two rare
look-alikes</i>
31 Behold bare gummistøvlerne på!
Thomas Læssøe, Jacob Heilmann-Clausen,
Tobias Guldberg Frøslev & Jens H. Petersen	<i>Just keep your wellingtons on!</i>
37 Jans kævler
Margaretha Liebmann	<i>Jan's logs</i>
40 Nye bøger, etc. (Pilzkompendium Band 3)	<i>New books, etc.</i>
41 Jaca farvedage
Jytte Albertsen, Lilian Andersson, Tove Hax-
holm, Preben Graae Sørensen, Ole Terney	<i>Impressions from the 15th International
Fungi & Fibre Symposium in Jaca, Spain.</i>
44 Usædvanlige danske svampefund
red. Thomas Læssøe	<i>Notes on rare fungi collected in Denmark</i>
56 Landsdelsrapporter	<i>Regional reports</i>

Omslagsbillede: Ung, gennemskåret Farvebold (*Pisolithus arhizus*). Foto Jens H. Petersen.

ISSN 0106-7451

SVAMPE

67
2013

SVAMPE

67
2013